

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Kristina Urh

**Primerjalni pregled postopkov nacionalnih in mednarodnih posvojitvev v
Republiki Sloveniji in v Republiki Hrvaški**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2020

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Kristina Urh

**Primerjalni pregled postopkov nacionalnih in mednarodnih posvojitvev v
Republiki Sloveniji in v Republiki Hrvaški**

Diplomsko delo

Mentorica: Red. prof. dr. Darja Zaviršek

Ljubljana, 2020

ZAHVALA

Zahvaljujem se vsem, ki so na kakršen koli način pripomogli pri izdelavi diplomskega dela. Posebna zahvala gre moji družini in prijateljem, ki so me podpirali, spodbujali in opogumljali skozi vsa leta študija.

Posebna zahvala gre tudi mentorici dr. Darji Zaviršek, ki se ji iskreno zahvaljujem za njen trud, pomoč in strokovne nasvete.

Za pomoč pri raziskavi in praktične nasvete glede teme diplomskega dela se zahvaljujem vsem uslužbencem Centra za socialno delo, Primorsko- Notranjska regija, enota Ilirska Bistrica, Centru za socialno skrb na Reki (Hrvaška), Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti in Ministrstvu za demografijo, družino, mlade in socialno politiko na Hrvaškem.

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Kristina Urh

Naslov diplomskega dela: Primerjalni pregled postopkov nacionalnih in mednarodnih posvojitvev v Republiki Sloveniji in v Republiki Hrvaški

Kraj: Ljubljana

Leto: 2020

Število strani: 90

Število tabel: 7

Število prilog: 1

Število virov: 76

Mentorica: Red. prof. dr. Darja Zaviršek

POVZETEK

Diplomska naloga temelji na raziskavi, ki sem jo opravila s socialnimi delavkami z izkušnjami pri postopkih posvojitvev in postopkih meddržavnih posvojitvev v Republiki Sloveniji in Republiki Hrvaški, ter z raziskovanjem strokovne literature socialnega dela, povezane s postopki posvojitvev. Poudarek je na analizi procesa meddržavnih posvojitvev in vprašanjih, ki jih to področje prinaša. V teoretskem delu sem predstavila mednarodno zakonodajo na področju posvojitvev, opisala postopke posvojitvev v Republiki Sloveniji in Republiki Hrvaški ter dojemanje posvojitve razložila z vidika otrok, potencialnih staršev in socialnih delavcev. V metodološkem delu, sem analizirala intervjuje, ki sem jih opravila z desetimi socialnimi delavkami z izkušnjo samega postopka posvojitve. Diplomska naloga prikazuje primerjavo med postopkoma posvojitve v obeh republikah. V zadnjem delu diplomskega dela sem povzela ugotovitve raziskave in predstavila predloge izboljšav, predvsem na področju ustreznjega izobraževanja socialnih delavcev.

Ključne besede: meddržavne posvojitve, bilateralni sporazum, otrokove pravice, vpliv institucij, odnos potencialnih posvojiteljev, etične dileme

THESIS INFORMATION

Name and surname: Kristina Urh

Thesis title: A comparative overview of the processes of in-ta and intercountry adoptions in the Republic of Slovenia and Republic of Croatia

Place: Ljubljana

Year: 2020

Number of pages: 90

Number of tables: 7

Number of attachments: 1

Number of sources: 76

Mentor: Red. prof. dr. Darja Zaviršek

ABSTRACT

The graduation thesis is based on research conducted by social workers with experience in in-ta and intercountry adoptions procedures in the Republic of Slovenia and the Republic of Croatia, and by researching the professional literature of social work related to adoption procedures. The emphasis is on the analysis of the process of intercountry adoptions and the issues that this area brings. In the theoretical part, I presented the international legislation in the field of adoptions, described the adoption procedures in the Republic of Slovenia and the Republic of Croatia and explained the perception of adoption from the point of view of children, potential parents and social workers. In the methodological part, I analyzed the interviews I conducted with ten social workers with experience of the adoption process itself. The diploma thesis shows a comparison between the adoption procedures in both republics. In the last part of the thesis, I summarized the findings of the research and presented suggestions for improvement, especially in the field of more appropriate education of social workers.

Key words: intercountry adoptions, bilateral agreement, childrens rights, influence of institutions, the attitude of potential adopters, ethical dilemmas

*Vse srečne družine so si podobne,
vsaka nesrečna družina pa je nesrečna po svoje.*

(Lev Nikolajevič Tolstoj)

KAZALO

1 TEORETIČNI UVOD.....	1
1.1 Notranje in meddržavne / mednarodne posvojitve	1
1.1.1 Haaška konvencija in bilateralni sporazum	3
1.1.2 Statistika na področju posvojitve	6
1.1.3 Popolna, zaprta in odprta posvojitve	9
1.2 Zakonska opredelitev posvojitve	11
1.3 Postopek posvojitve	16
1.4 Perspektiva otroka	24
1.5 Posledice in vpliv institucij	28
1.6 Potencialni starši	33
1.6.1 Reproduktivne pravice žensk	34
1.6.2 Istospolne partnerske skupnosti	37
1.7 Antirasistična praksa na področju posvojitve	38
2 PROBLEM.....	43
3 METODOLOGIJA	44
3.1 Vrsta raziskave	44
3.2 Merski inštrument in viri podatkov	44
3.3 Populacija in vzorčenje	45
3.4 Zbiranje podatkov	45
3.5 Obdelava in analiza podatkov	45
4 ANALIZA, RAZPRAVA IN SKLEP IZVEDENIH INTERVJUJEV.....	46
4.1 Postopek posvojitve	46
4.2 Postopek na področju meddržavnih posvojitve	65
4.3 Predlogi za boljše sodelovanje	72

4.4 Dodatno izobraževanje	74
5 ZAKLJUČEK.....	81
6 UPORABLJENA LITERATURA	83
7 PRILOGE	90
7.1 Vprašalnik.....	90

KAZALO TABEL

Tabela 1: Število notranjih in meddržavnih posvojitvev v Republiki Sloveniji od leta 2012 do leta 2019.....	6
Tabela 2: Število posvojitvev v Republiki Hrvaški od leta 2012 do leta 2019.....	7
Tabela 3: Število otrok in mladoletnih otrok, ki so nameščeni v vse domove za otroke od leta 2012 do leta 2018 v Republiki Hrvaški.....	8
Tabela 4: Tabela primerjave v zakonodaji med Družinskim zakonikom in Obiteljskim zakonom.	15
Tabela 5: Tabela primerjave med postopkoma posvojitve.....	22
Tabela 6: Hrvaški državni domovi za otroke.	31
Tabela 7: Število splavov v RS in RH od leta 2012 do leta 2018.....	36

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 Notranje in meddržavne / mednarodne posvojitve

Zaviršek (2012, str. 25) posvojitve definira kot kompleksen in vseživljenjski proces. Je osebno dejanje osebe, zakoncev ali zunajzakonskih partnerjev, in ob enem pravno-formalni postopek, ki ga opravljajo socialne službe. S posvojitvijo nastane povezava med družino, ki je posvojila otroka, biološko družino in otrokom. Posvojitvev je tako pravno-formalno konstruirana in se s časom spreminja. Praksa posvojitve ima v različnih kulturah drugačno tradicijo in se skozi zgodovino pojavlja še pred integracijo instituta posvojitvev v zakonske okvire posamezne države (Maleš, 2015, str. 34-35).

Posvojitve so ena izmed najbolj znanih in tudi ena izmed najstarejših oblik socialnega starševstva (Zaviršek, 2012, str. 17). Meddržavne posvojitve pomenijo posvojitvev otroka, ki ima bivališče v eni državi in s strani posvojitelja, ki ima prebivališče v drugi državi. Pri posvojitvah mora biti osnovno vodilo to, da se otroku poišče najbolj primerno nadomestilo staršev glede na otrokove potrebe, starost in ostale okoliščine in ne obratno. Ravno zaradi tega so »čakalne dobe« lahko zelo različne. Poudarek je na odprti komunikaciji, saj bo tako posvojitvev opravljena v korist vseh udeleženi. Cilj meddržavnih posvojitvev je ta, da le te potekajo na bolj človeški način, zato se socialne delavke spodbuja k zagovorniški drži, ki spodbuja bodoče starše. Omenjeno je še, da je potrebno uvesti spremembe na področju ocenjevalnih meril o primernosti staršev. Pri bodočih starših ni merilo le ekonomsko stanje, sorodstvo in velikost hiše, ampak je pomembna tudi intelektualna raven, osebne izkušnje, znanje jezikov, odprta komunikacija in seveda odnos bodočih staršev do rasizma in drugačne kulture (Zaviršek, 2012, str. 209-210). V Sloveniji je precej več kandidatov za posvojitvev, kot pa otrok, ki čakajo na posvojitve (Tanja Oberski, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti¹, pogovor, 4. 11. 2019).

¹ Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. <https://www.gov.si/drzavni-organi/ministrstva/ministrstvo-za-delo-druzino-socialne-zadeve-in-enake-moznosti/>

Zakonsko je urejeno (Družinski zakonik², v nadaljevanju DZ), da posvojita lahko samo zakonca ali zunajzakonska partnerja skupaj ali pa ena oseba, ki ni v zakonski ali zunajzakonski zvezi posvoji otroka svojega zakonca ali zunajzakonskega partnerja. Posvoji lahko tudi samska oseba, če je to v korist otroku.

Na drugi strani pa 217. člen DZ pravi, da »je posvojitelj izjemoma lahko tuj državljan, če center za socialno delo za otroka, ki naj bi bil posvojen, ni mogel najti primerne posvojitelja med državljani Republike Slovenije« (Družinski zakonik, 2019). Družinski zakonik tako ne prepoveduje, da slovenski državljani posvojijo otroka iz tujine, vendar je to stvar notranje zakonodaje države ali to dovoli ali ne. Prav tako država otroka določa pogoje in postopek posvojitve. V Sloveniji je zadnjih nekaj let opazen trend odločanja za postopke posvojitvev otrok iz tujine (Tanja Oberski, MDDSZ, pogovor, 4. 11. 2019).

Nekdaj je bil eden od glavnih razlog poleg vojn in sirot, posvojitve otrok nujna potreba po moškemu nasledniku družine. Danes je glavni razlog za posvojitvev otrok neplodnost. Nekateri pravijo, da je glavni razlog to, da se ženske vedno kasneje odločajo za otroka, a to ne drži, saj je vse več neplodnih mladih. Na Hrvaškem so motivi za posvojitvev otroka podobni tem v Sloveniji, motivi kot so neplodnost zakoncev, želja za večje število otrok, pomoč otrokom in drugi altruistični razlogi. Danes se potencialni starši srečujejo s travmatičnimi izkušnjami in drugimi specifičnimi potrebami otrok, kar je v nasprotju z običajnimi željami potencialnih posvojiteljev (Maleš, 2015, str. 30). Reproktivne pravice žensk so omogočile napredek, kar pomeni, da v razvitejšem svetu ni več otrok za posvojitvev zaradi nezaželene nosečnosti, smrti žensk in pa moralnih sodb glede samskih mater. Ženske so se osvobodile patriarhalne družbe in liberaliziralo se je stanje na področju družinskega življenja po celem svetu. Ravno tako, so pridobile pravice katerih posledica so vse pogostejše mednarodne oziroma meddržavne posvojitve. Zaradi vpliva ženskega gibanja in splošno dostopnostjo zdravstvenih storitev je v bolj razvitem svetu začelo primanjkovati otrok za notranjo posvojitvev. Začetek meddržavnih posvojitvev se začne povečevati v 50. letih 20. stoletja in doseže svoj vrh leta 2004, kjer je bilo izpeljanih več kot 45.000 posvojitvev (Zaviršek, 2012, str. 27). Med letoma 2003 in 2009 je bilo posvojenih največ otrok. Med države izvora sodijo Kitajska, Rusija, Gvatemala in Etiopija. Glede na to, da je otroke z namenom mednarodnih posvojitvev pošiljalo več kot 100 držav sveta je nemogoče napovedati trende za vse izmed držav. V tem obdobju je Evropa

² Družinski zakonik, Uradni list RS, št. 15/17, 21/18 – ZNOrg, 22/19 in 67/19 – ZMatR-C. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7556>

predstavljala okoli četrtino vseh mednarodnih posvojitvev. V poznih 20. letih je Evropa postala pomemben vir otrok za posvojitve v ZDA; ti so najpogosteje prišli iz Bolgarije, Rusije, Ukrajine in Romunije. Ko gre za mednarodne posvojitve gre tudi za vprašanje ali je moralno in humano odstraniti otroka iz rodne družbe, da bi bil vzgojen v kulturi, ki ni njegova? Iz tega vidika je potrebno, da si prizadevamo za zagotovitev, da se mednarodne posvojitve dogajajo v skladu s Haaško konvencijo³, ob popolnem upoštevanju načela, ki je usmerjen v najboljšo korist otroka, torej bolj odprte posvojitve v katerih otrok lahko ohrani povezavo s svojo državo izvora in svojo rojstno družino, če je to le mogoče (Gibbons in Rotabi, 2012, str. 45).

1.1.1 Haaška konvencija in bilateralni sporazum

Protokoli meddržavnih posvojitvev so določeni z mednarodnimi akti. Konvencija o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah, v nadaljevanju Haaška konvencija je bila sprejeta 29. maja 1993 v Haagu. Sklenjeni sporazum ne jamči, da bodo posvojitve hitrejše in da bo na voljo več otrok, zagotavlja le večjo pravno varnost v postopkih mednarodnih posvojitvev (Tanja Oberski, MDDSZ, pogovor, 4. 11. 2019).

Haaška konvencija vzpostavlja minimalne standarde na področju meddržavnih posvojitvev. Prizadeva si, da bi otrokom zagotovili varstvo in da se določi katera država je pristojna, da sprejema te ukrepe. Odgovornost prevzame država v kateri je otrokovo običajno prebivališče. Zagotavljati poskuša sodelovanje med državama, tako na pravnem, kot na socialnem nivoju (skrbništvo, pravica do varstva in vzgoje, način upravljanja otrokovega premoženja, način zastopanja otroka itd.). Cilji konvencije (1. člen) so, da se določijo zaščitni ukrepi, ki bodo zagotavljali, da se posvojitve med državami izvajajo v otrokovo korist in da se spoštujejo temeljne otrokove pravice. Prednost mednarodne posvojitve omogoči otroku, ki mu ni mogoče najti ustreznih staršev v matični državi, da živi v stalni družini in da se spoštuje vse njegove temeljne pravice. Želi preprečiti tudi ugrabitve, prodajo ali trgovino z otroki. Pomembno je poudariti, da se nekatere države, ki dajejo otroke v meddržavne posvojitve Haaški konvenciji še niso pridružile in se posvojitve izvajajo izven okvira le-te. To predstavlja bistven problem, saj je vprašljivo ali lahko takšne posvojitve na neki sistemski ravni sploh zagotavljajo pravice in koristi otrok na enak način, kot posvojitve, ki se izvajajo v

³ Zakon o ratifikaciji konvencije o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah (MKVO), Uradni list RS, št.45/1999. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2031>

skladu s Haaško konvencijo. Slovenija je h konvenciji pristopila leta 2002, Hrvaška pa aprila leta 2014 (Zakon o ratifikaciji konvencije o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah, 1999).

Haaška konvencija določa celoten potek meddržavne posvojitve. Določa način zbiranja informacij, določa vrste dokazil o primernosti posvojitve, spodbuja razvoj svetovalnih služb za posvojitev in spremljanje same posvojitve v državi (Rezar, 2009, str. 54). V 4. in 5. členu konvencije so opisane zahteve za meddržavne posvojitve. Posvojitev se lahko izvede, če so pristojni organi matične države, torej države izvora otroka ugotovili, da se otrok sploh lahko posvoji in da je to v njegovo korist. Meddržavna posvojitev se lahko izvede, če so se pristojni organi prepričali, da so osebe, institucije in organi, ki so podali potrebno soglasje za posvojitev bili deležni posvetovanja in ga podali prostovoljno oziroma, da ni bilo korupcije. Ravno tako se posvojitev lahko izvede, če so bile upoštewane otrokove želje in da je bilo njegovo soglasje podano prostovoljno brez podkupovanja. Posvojitev je po 5. členu izvedljiva, če so pristojni organi ugotovili, da so potencialni posvojitelji ustrezni in da so bili deležni posebnega svetovanja (Haaška konvencija, 1999).

Pravila postopka mednarodne posvojitve so zabeležena od 14. do 22. člena konvencije. Osrednji organ države sprejema po pregledu ustreznosti prosilcev pripravi poročilo o izpolnjevanju pogojev za posvojitev, ki ga pošlje osrednjemu organu matične države. Osrednja organa obeh držav morata pridobiti vsa dovoljenja, da otrok zapusti matično državo in vstopi v državo sprejema ter tam dobi stalno prebivališče. Po 23. členu je posvojitev polnopravno priznana in obsega pravno razmerje med otroci in posvojitelji ter starševsko odgovornost posvojiteljev do otroka (Haaška konvencija, 1999).

Najpomembnejši pravni vir poleg Haaške konvencije je tudi Konvencija ZN o otrokovih pravicah (KOP)⁴, ki v 3. členu opredeljuje načelo največje koristi otroka. To načelo pojasnjuje, da je pri vseh dejanjih otrokova korist glavno vodilo (Konvencija o otrokovih pravicah, 1990). Pomembna je tudi Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic (MEKUOP)⁵ iz leta 1999, ki pravi, da mora biti za otroka poskrbljeno tako, da le ta pridobi

⁴ Konvencija o otrokovih pravicah (OZN). <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/organizacija-zdruzenih-narodov/konvencija-o-otrokovih-pravicah-ozn/>

⁵ Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic (MEKUOP), Uradni list RS, št. 86/1999. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/22355>

vse pomembne informacije v postopkih, ki se odvijajo pred uradnimi organi (Zaviršek, 2012, str. 58). V primeru posvojitve otroka v državi, ki ni podpisnica Haaške konvencije o posvojitvah, taka posvojitve v Sloveniji ni avtomatično priznana. V tem primeru morajo posvojitelji tujo sodno odločbo o posvojitvi dati v priznanje pristojnemu sodišču. Enako velja tudi za bilateralni sporazum (Tanja Oberski, MDDSZ, pogovor, 4. 11. 2019).

Postopek je bolj jasen, če imajo države med seboj sklenjene dodatne bilateralne sporazume. Slovenija ima najpomembnejši in edini bilateralni sporazum sklenjen, leta 2007, z Vlado Republike Makedonije o meddržavnih posvojitvah⁶, katerega cilji so zagotoviti zadostne pogoje in načine meddržavnih posvojitvev, ki bodo zagotavljali, da je posvojitve v otrokovo korist (Zakon o ratifikaciji sporazuma med vlado Republike Slovenije in vlado Republike Makedonije o meddržavnih posvojitvah, 2007).

Pred leti se je Slovenija zavzemala za sporazum z Rusko federacijo, vendar ruska stran žal, kljub prvotnemu interesu za sklenitev sporazuma na to ni pristala. Ravno tako si je naša država želela sodelovanja z Ukrajino, kjer prav tako ni prišlo do konkretnega dogovora, saj so hoteli predhodno priključitev h Haaški konvenciji. Zanimivo je, da imamo kljub sklenjenemu sporazumu z Republiko Severno Makedonijo zabeleženih zelo malo otrok, ki so bili posvojeni iz te države, z zgoraj omenjenimi državami pa nimamo sklenjenih sporazumov, imamo pa v zadnjih letih kar nekaj posvojitvev (po podatkih iz matičnega registra je bilo od leta 2015 do vključno 2018 iz Ruske federacije in Ukrajine izvedenih 14 posvojitvev). Ravno tako je opaziti, da zadnja leta naraščajo posvojitve iz nekaterih afriških držav, ki prav tako v večini niso podpisnice Haaške konvencije o posvojitvah (v letu 2017 in 2018 je bilo v matični register vpisanih 17 posvojitvev iz afriških držav in sicer iz Gvineje Bissau, Gane, Liberije, Konga, Maroka in Sierre Leone) (Tanja Oberski, MDDSZ, pogovor, 4. 11. 2019).

Bilateralni sporazum je namenjen temu, da se zmanjšajo nepotrebni birokratski postopki, kot so npr. postopek o priznanju tuje odločbe na slovenskem pristojnem sodišču, če je skladna z našim pravnim redom (sodna odločba velja le v državi, v kateri je izdana). V sporazumu je določeno, kakšen mora biti postopek, kaj postopek obsega in kdo so akterji, ki nastopajo. Kot sem že omenila pa pogoje in postopek posvojitve določa država izvora otroka (Rezar, 2009, str. 55).

⁶ Zakon o ratifikaciji sporazuma med vlado Republike Slovenije in vlado Republike Makedonije o meddržavnih posvojitvah (BMKMP), Uradni list RS, št. 113/2007. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5189>

1.1.2 Statistika na področju posvojitve

Slovenija spada med države prejemnice otrok, kar pomeni, da v Slovenijo prihajajo otroci iz drugih držav z namenom posvojitve. Matična država je država iz katere prihajajo otroci. Po najnovejših podatkih, ki so predstavljeni v spodnji tabeli lahko vidimo, da zadnja leta največ otrok prihaja iz Rusije, Gvineje Bissau, Bosne in Hercegovine, Gane, Ukrajine in Makedonije. Hrvaška ravno tako spada med države prejemnice otrok, a po pridobljenih podatkih je v povprečju le ena meddržavna posvojitev na leto, ki jo izvede tuj državljan (Dobriča Miletić, Ministrarstvo za demografijo, obitelj, mlade i socijalnu politiku⁷, pogovor, 13. 11. 2019).

V nadaljevanju bom predstavila nekaj statističnih podatkov o posvojitvah v Sloveniji in na Hrvaškem.

Tabela 1: Število notranjih in meddržavnih posvojitvev v Republiki Sloveniji od leta 2012 do leta 2019.

Leto	Število vseh posvojitvev (RS in tujina)	Št. posvojitvev v RS (v oklepaju je število enostranskih posvojitvev*)	Št. posvojitvev iz tujine	Država, v kateri je bila posvojitev izvedena**
2012	70	35 (18)	35	Rusija (19), Gana (5), Ukrajina (3), Madagaskar (2), Bosna in Hercegovina (1), Etiopija (1), Gvineja Bissau (1), Kongo (1), Poljska (1), Srbija (1).
2013	43	28 (19)	15	Rusija (5), Bosna in Hercegovina (3), Gvineja Bissau (3), Avstrija (1), Gana (1), Kazahstan (1), Makedonija (1).
2014	45	31 (18)	14	Rusija, Gvineja Bissau, Gana, Brazilija, Dominikanska Republika, Liberija, Nepal, Ukrajina.
2015	39	24 (15)	15	Gana, Liberija, Rusija, Makedonija.
2016	45	34 (17)	11	Gvineja Bissau, Nepal, Liberija, Češka, Gana, Makedonija, Rusija.
2017	54	40 (24)	14	Ukrajina, Gvineja Bissau, Gana, Rusija, Gana.

⁷ Ministrarstvo za demografijo, obitelj, mlade i socijalnu politiku (MDOMSP). <https://mdomsp.gov.hr/>

2018	45	31 (20)	14	Gvineja Bissau, Ukrajina, Srbija, Liberija, Bosna in Hercegovina, Kongo, Luksemburg, Maroko, Nepal.
2019	45	30	15	Gvineja Bissau, Gambija, Liberija, Ukrajina, Bosna in Hercegovina, Ruska federacija in Nemčija.

** zaradi statistične zaščite število posvojitev v posamezni državi ni objavljeno; najprej so napisane države, v katerih je bilo največ posvojitev v posameznem letu. Vir: Tanja Oberski, MDDSZ, pogovor, 4. 11. 2019 in 15. 5. 2020.

Podatki glede prošelj za posvojitev na Centrih za socialno delo v Sloveniji (v nadaljevanju CSD), ki so zbrani v slovenskem informacijskem sistemu do konca leta 2019 kažejo, da imajo CSD-ji skupno 589 prošelj za posvojitve. Od tega je 444 prosilcev že ocenjenih kot primernih. Ostalih 145 na mnenje še čaka ali pa podatek še ni zabeležen v informacijski sistem. Glede novih prošelj za posvojitev po posameznih letih, podatki zbrani v informacijskem sistemu kažejo naslednje: v letu 2020 je bilo na CSD-jih 18 novih prošelj za posvojitev; v letu 2018 je bilo 46 posvojitev; v 2017 je bilo 33 posvojitev; v letu 2016 je bilo 45 posvojitev in v letu 2015 je bilo 30 novih prošelj za posvojitev (Tanja Oberski, MDDSZ, pogovor, 4. 11. 2019).

Tabela 2: Število posvojitev v Republiki Hrvaški od leta 2012 do leta 2019.

Leto	Število vseh posvojitev (RH)
2012	111
2013	107
2014	113
2015	126
2016	87
2017	105
2018	132
2019	117

Vir: Dobrila Miletić, MDOMSP, pogovor, 13. 11. 2019, Ivana Ištuk, MDOMSP, pogovor, 17. 4. 2019.

Statistični podatki s Hrvaške kažejo, da je na letni bazi v povprečju ena posvojitev, ko je Hrvaška država izvora. MDOMSP ne razpolaga s podatki o državi izvora otroka. V vseh letih

je zabeležen le en primer posvojitve otroka iz Tajske (Ivana Ištuk, MDOMPS, pogovor, 17. 4. 2019). Trenutni podatki glede števila prošenj tudi niso znani. V registru potencialnih posvojiteljev RH je konec leta 2019 bilo vpisanih 1.315 prijaviteljev. Izmed teh, jih ima 602 biološkega ali posvojenega otroka (Dobriła Miletić, MDOMSP, pogovor, 13. 11. 2019).

Po podatkih lahko sklepamo, da v Sloveniji prihaja do večjega števila mednarodnih posvojitvev kot na Hrvaškem. Na Hrvaškem je pa več notranjih posvojitvev. V zadnjih sedmih letih je v Sloveniji, glede na število prebivalcev⁸ 0,018 % posvojitvev (oziroma 18 posvojitvev na 100.000 prebivalcev). Hrvaška pa beleži 0,021 % posvojitvev (oziroma 21 posvojitvev na 100.000 prebivalcev).

Statistika, ki sem jo uspela pridobiti glede števila otrok, ki bi se jih lahko posvojilo znotraj države pa številke kažejo naslednjo sliko. V Sloveniji je otrok od začetka uporabe DZ, torej od 15. 4. 2019, v centralno zbirko podatkov na novo vnesenih šest otrok, ki potrebujejo posvojitve. Od tega je bil en otrok že posvojen, dva sta nameščena v družino z namenom posvojitve, trije pa so v rejniških družinah (Tanja Oberski, MDDSZ, pogovor, 7. 5. 2020). Po podatkih pridobljenih iz statističnih poročil MDOMSP je od leta 2012 do leta 2018 v domovih za otroke na letni ravni približno 1.114 otrok in mladostnikov brez starševskega varstva. Vidimo lahko, da se število otrok na Hrvaškem iz leta v leto bistveno ne spreminja in da je v primerjavi s Slovenijo število otrok, ki bi se jih lahko posvojilo, tudi bistveno višje. Podatkov o številu otrok, ki so vpisani v evidenco ni mogoče pridobiti (MDOMSP, b.d.).

Tabela 3: Število otrok in mladoletnih otrok, ki so nameščeni v vse domove za otroke od leta 2012 do leta 2018 v Republiki Hrvaški.

LETO	ŠT. DOMOV	ŠTEVILO UPORABNIKOV
2012	*17 (3)	998+ (382)= 1.380
2013	*17 (3)	930 + (393) = 1.323
2014	*17 (3)	767 + (359) =1.126
2015	*17 (3)	555 + (352) = 907
2016	*16 (3)	524 + (340) = 864

⁸ Slovenija, št. prebivalcev 2.095.861 (Vir: SURS. <https://www.stat.si/statweb>)

Hrvaška, št. prebivalcev 4.284.889 (Vir: Državni zavod za statistiku. <https://www.dzs.hr/>)

2017	*16 (3)	568 + (604) = 1.172
2018	*16 (3)	822+ (210) = 1.032

⁹VIR: Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, Statistička izvješća od 2012 do 2018. godine

* v oklepaju je prikazano število otrok, ki so v zasebnih domovih

1.1.3 Popolna, zaprta in odprta posvojitve

V Družinskem zakoniku je v členih 212. do 230. zapisano, da se s popolno posvojitvijo zaključijo pravice in dolžnosti otroka do njegovih bioloških staršev in drugih sorodnikov ter pravice in dolžnosti staršev in sorodnikov do njega. S popolno posvojitvijo se otroka popolnoma izključi iz rodbine bioloških staršev. To pomeni, da dobi položaj biološkega otroka in s tem tudi vse pravice in dolžnosti do posvojitelja in njegovih sorodnikov. Izjema je enostranska posvojitve, ki nastane, ko posvoji otroka zakonec ali zunajzakonski partner enega od otrokovih staršev. V tem primeru tako pravice kot dolžnosti ne prenehajo (Družinski zakonik, 2019).

Posvojitve je lahko zaprta, kar pomeni, da otrok ne ve, da je bil posvojen. Za to vrsto posvojitve je značilno, da otrok, tudi ko odraste ne dobi informacij o njegovih bioloških starših in sorodstvu. Vzrok, da se v Sloveniji še vedno ponekod dogajajo zaprte posvojitve je prepričanje, da bi kakršna koli vez z biološko družino vplivala na navezanost otrok in staršev, ki so otroka posvojili (Zaviršek, 2012, str. 118-119). Skrivnost otrokove preteklosti na ta način otroka lahko ovira pri nadaljnjem življenju – pri oblikovanju lastne identitete in pri iskanju odgovorov na mnoga vprašanja, kot so: Zakaj so me oddali?, Zakaj so me ti ljudje sprejeli? In Kam dejansko spadam? (Tajnshek Rapoša idr., 2002, str. 2; po Swientek 1997:51).

Poznamo koncept odprte posvojitve, kar pomeni, da imajo vsi udeleženi (biološka mati oziroma družina, otrok in potencialni posvojitelji) pravico do resničnosti. Otrok je za oblikovanje ustrezne identitete primoran izvedeti resnico o svojem izvoru. Ravno tako rezultati kažejo, da je včasih stik z biološko materjo otroku v korist in ne v breme ali škodo (Klun, 2008, str. 21). »Izrazita usmerjenost v odprto posvojitve je posledica petih velikih sprememb: večjega upoštevanja potreb otrok; višje starosti otrok ob posvojitvi; manjših zadržkov pred tem, da otroci in starši spoznajo biološke starše; manjše stigme bioloških

⁹ <https://mdomsp.gov.hr/pristup-informacijama/statisticka-izvjesca-1765/1765>

staršev, ki so dali otroka v posvojitev, in torej manjše anonimnosti; spremembe v zahodnih socialnovarstvenih ustanovah; [...]«(Zaviršek, 2012, str. 117).

V 222. členu DZ je zapisano, da po pravnomočnosti odločbe o posvojitvi oseba nima pravice do osebnih podatkov o svojih bioloških staršev in ravno tako ti nimajo pravice do osebnih podatkov otroka. Do podatkov je mogoče dostopati le ob pisnem soglasju osebe na katero se ti podatki nanašajo. V primeru, da je otrok dopolnil 15 let, lahko sam poda soglasje v nasprotnem primeru soglasje lahko poda zakoniti zastopnik. Posvojena oseba in zakoniti zastopnik lahko od CSD zahteva podatke o zdravstvenem stanju bioloških staršev. Podatke nato center v anonimni obliki posreduje posvojeni osebi ali njenemu zakonitemu zastopniku (Družinski zakonik, 2019). Omenjena zakonodaja v Sloveniji ni naravnana na koncept odprtih posvojitvev.

V Hrvaški zakonodaji pa je določeno, da ima otrok pravico, da od staršev, ki so ga posvojili izve, da je posvojen. Posvojitelji so tako dolžni, da otroku najkasneje do sedmega leta starosti na primeren način povejo, da je posvojen, če je otrok starejši pa takoj po posvojitvi. Odprta posvojitev je na Hrvaškem uzakonjena (OZ, 206. člen), v Sloveniji pa ne.

Rapoša Tanjšek pravi, da je odprta posvojitev, edini možen koncept socialnega dela v odnosu do vseh treh udeležencev. Odprta posvojitev ne pomeni le tega, da posvojiteljem povemo, da otroku ne smejo prikrivati dejstva, da je posvojen. Pri tem gre za veliko zahtevnejše spreminjanje vrednot, pogledov, pričakovanj in ravnanja vseh udeležencev. Koncept odprte posvojitve tako omogoča stike posvojenega otroka z biološkimi starši. Koncept omogoča tudi, da biološki starši spremljajo otrokovo življenje izven njihove družine (Tanjšek Rapoša idr., 2002 str. 2).

1.2 Zakonska opredelitev posvojitve

Slovenska zakonodaja

Osnovno načelo posvojitve v Sloveniji izhaja iz 56. člena Ustave Republike Slovenije (1991)¹⁰, ki poudarja, da otroci in mladostniki, za katere starši ne skrbijo, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe, uživajo posebno varstvo države. Del tega posebnega varstva in skrbi je tudi pravna ureditev posvojitve (Ustava RS, 1991). Glavni pravni vir na področju posvojitve v RS je Družinski zakonik (2019). Posvojitve je opredeljena od 212. člena pa do 230. člena. Med zakone in predpise, ki se neposredno dotikajo teme posvojitve spadajo še Zakon o osebnem imenu (Ur. L. RS, št. 20/2006 – ZOI-1)¹¹, Zakon o socialnovarstvenih prejemkih (Ur. L. RS, št. 61/10, 40/11, 110/11, 40/12- ZSVarPre)¹², Zakon o dedovanju (Ur. L. SRS, št. 15/76, 23/78, Ur. L. RS, št. 17/91-I, 13/94, 40/94, 82/94, 117/00, 67/01, 83/01 – ZD)¹³, Zakon o državljanstvu (Ur. L. RS, št. 24/07 –UPB2)¹⁴, Zakon o matičnem registru (Ur. L. RS, št. 37/2003, Ur. L. RS, št. 39/06, 59/06- UPB1)¹⁵ in Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Ur. L. RS, št. 97/01, 76/03, 56/05, 111/05, 21/06, 47/06, 110/06, 114/06, 122/07, 10/08)¹⁶ (Zaviršek, 2012, str. 56).

¹⁰ Ustava Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99 in 75/16 – UZ70a. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1>

¹¹ Zakon o osebnem imenu, Uradni list RS, št. 20/06 in 43/19. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3890>

¹² Zakon o socialno varstvenih prejemkih, Uradni list RS, št. 61/10, 40/11, 14/13, 99/13, 90/15, 88/16, 31/18 in 73/18. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5609>

¹³ Zakon o dedovanju, Uradni list RS, št. 15/76, 23/78, Uradni list RS, št. 13/94 – ZN, 40/94 – odl. US, 117/00 – odl. US, 67/01, 83/01 – OZ, 73/04 – ZN-C, 31/13 – odl. US in 63/16. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO317>

¹⁴ Zakon o državljanstvu Republike Slovenije Uradni list RS, št. 24/07 – uradno prečiščeno besedilo in 40/17. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO13>

¹⁵ Zakon o matičnem registru, Uradni list RS, št. 11/11 – uradno prečiščeno besedilo in 67/19. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3354>

¹⁶ Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, Uradni list RS, št. 97/01, 76/03, 56/05, 111/05, 21/06, 47/06, 110/06, 114/06, 122/07, 10/08. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1430>

Prvi člen petega dela DZ o posvojitvah pravi, da se sme posvojiti samo otrok. Otroka lahko samo skupaj posvojita zakonca ali zunajzakonska partnerja, razen če eden od njiju posvoji otroka svojega zakonca ali zunajzakonskega partnerja. Izjemoma lahko otroka posvoji tudi ena oseba, če ta ni v zakonski zvezi ali v zunajzakonski skupnosti, če je to v otrokovo korist. Posvojiti ni mogoče sorodnika v ravni vrsti. Posvojiti tudi ni mogoče brata ali sestre. Skrbnik ne more posvojiti svojega varovanca, dokler traja med njima skrbniško razmerje. Posvojitelj je lahko le polnoletna oseba, ki je vsaj 18 let starejša od otroka. V izjemnih primerih se lahko dovoli posvojitvev tudi osebi, ki ni 18 let starejša od otroka, ko so raziskane vse okoliščine primera in je ugotovljeno, da bi bila taka posvojitvev v otrokovo korist. Sodišče v postopku posvojitve upošteva tudi otrokovo mnenje, ki ga je otrok izrazil sam ali po osebi, ki ji zaupa in jo je sam izbral, če je sposoben razumeti njegov pomen in posledice. Za posvojitvev je potrebno otrokovo soglasje oziroma privolitev, če je sposoben razumeti njegov pomen in posledice. Posvojitelj ne more biti oseba: ki ji je odvzeta starševska skrb; ki živi skupaj z osebo, ki ji je odvzeta starševska skrb; ki je bila pravnomočno obsojena zaradi naklepnega kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti, [...]; ki ni poslovno sposobna ali oseba s tako motnjo v duševnem razvoju ali s tako boleznijo, zaradi katere posvojitvev ne bi bila v korist otroka. Posvojitelj je lahko tudi tuj državljan, če CSD, za otroka, ki naj bi bil posvojen, ni mogel najti primerne posvojitelja med državljani Slovenije. Vendar pa ta pogoj ne velja, če otroka posvoji zakonec ali zunajzakonski partner enega od otrokovih staršev ali otrokov sorodnik. Za posvojitvev otroka, ki ga posvoji tuj državljan, mora dati soglasje minister pristojen za družino. Soglasje ni potrebno v zgoraj navedenem primeru, torej, če je posvojitelj zakonec ali zunajzakonski partner enega od otrokovih staršev ali sorodnikov.

V posvojitvev se sme dati samo otrok, če so starši po otrokovem rojstvu privolili v posvojitvev pred CSD-jem ali sodiščem. Za otroka, ki še ni dopolnil osem tednov starosti, morajo privolitev po osmih tednih starosti otroka potrditi, sicer privolitev nima pravnega učinka. Ni potrebna privolitev tistega od staršev, ki mu je bila odvzeta starševska skrb ali ki trajno ni sposoben izraziti svoje volje. V posvojitvev se sme dati tudi otrok, katerega starši so neznani ali že leto dni ni znano njihovo prebivališče. Posvojitvev je možna po preteku 6. mesecev od izpolnitve pogoja iz prvega dela tega člena (218. člen). V posvojitvev se sme dati tudi otroka, ki nima živih staršev. Otroka, ki izpolnjuje pogoje za posvojitvev, CSD vpiše v centralno zbirko podatkov o otrocih, ki potrebujejo posvojitvev.

Postopek odločanja o posvojitvi je določen od 227. člena naprej. Pravi, da se ugotovi, ali se bosta otrok in bodoči posvojitelj lahko vživela v nov položaj in ali bo posvojitev v korist otroka, sodišče lahko odloči, da otrok pred odločitvijo o posvojitvi določen čas preživi v družini bodočega posvojitelja. Sodišče pri odločitvi upošteva mnenje CSD in če ugotovi, da so izpolnjeni s tem zakonikom predpisani pogoji za posvojitev, zlasti pa, da je posvojitev v korist otroka, izda odločbo o posvojitvi. V nasprotnem primeru predlog zavrne. Sodišče pravnomočno sodno odločbo o posvojitvi otroka v 15. dneh od njene pravnomočnosti pošlje pristojnemu CSD zaradi vpisa podatkov v evidenco iz 284. člena tega zakonika in upravni enoti, ki posvojitev vpiše v matični register (Družinski zakonik, 2019).

Hrvaška zakonodaja

Posvojitve na Hrvaškem ureja Obiteljski zakon¹⁷ (2015). Za posvojitve je prisoten Centar za socialnu skrb¹⁸ (v nadaljevanju CZSS, ki ima enake pristojnosti kakor naši CSD-ji) kot javna ustanova, ustanovljena s strani MDOMSP, ki ureja socialno varstvo. Posvojitve so z zakonom definirane (od 180. člena do 217. člena OZ) kot posebna oblika družinsko pravnega varstva in zaščite otrok. Posvojitelji s posvojitvijo dobijo pravico do starševskega varstva. Posvojitev se lahko ustvari samo, če je to v korist otroka. Brate in sestre, če je le mogoče posvojijo isti posvojitelji, če je to v skladu z dobrobitjo otroka. Hrvaško ministrstvo je na temelju OZ sprejelo pravilnik o pogojih, ki jih morajo izpolnjevati organizacije oziroma društva za izvajanje programov strokovne priprave za posvojitelje in o pogojih strokovnih delavcev in njihove usposobljenosti ter načina vodenja dokumentacije v povezavi s strokovnimi pripravami potencialnih posvojiteljev. Na podlagi istega zakona je ministrstvo sprejelo tudi Pravilnik o elementih, ki se navezujejo na primernost za posvojitev, o vsebini strokovnega mnenja, o metodah določitve primernosti, o vsebini poročila o otroku, o vodenju evidence (register) o potencialnih posvojiteljih in o načinu vodenja tega registra.

181. člen pravi, da se posvojitev lahko izvede do 18. leta otrokovega življenja oziroma dokler otrok ni polnoleten. Otrok katerega izvor ni znan, se lahko posvoji po treh mesecih od otrokovega rojstva oziroma od zapustitve s strani bioloških staršev. Naslednji členi govorijo o tem, da se ne sme posvojiti sorodnik v ravni vrsti sorodstva, torej brat ali sestra. Ravno tako skrbnik ne more posvojiti svojega varovanca dokler ga te dolžnosti ne razbremeni CZSS.

¹⁷ Obiteljski zakon (OZ), NN 103/2015. <https://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon>

¹⁸ Centar za socialnu skrb (CZSS)

Posvojiti se ne more otrok mladoletnih staršev, razen v primeru, ko je preteklo eno leto od rojstva otroka, če se ugotovi, da ga starši ali drugi bližnji sorodniki ne bodo vzgajali. V takem primeru je potrebna privolitev mladoletnih staršev.

Posvojitelj je lahko oseba, ki je dopolnila najmanj 21 let starosti in je od posvojenca starejša najmanj 18. let. Če obstaja pravdni razlog je posvojitelj lahko tudi mlajša oseba od 21 let, ki je od posvojenca starejša najmanj 18. let. Zgornja meja starosti posvojitelja ni nikjer določena.

Otroka lahko posvoji zakonski ali zunajzakonski par, eden izmed zakonskega ali zunajzakonskega para, če je le-ta zakonec oziroma zunajzakonski partner starš ali posvojitelj otroka, eden izmed zakonskega ali zunajzakonskega para, če drug zakonec oziroma zunajzakonski partner na to privoli. Posvojitelji so lahko hrvaški ali tuji državljani, če je to v korist otroka. Če so posvojitelji ali otrok tuji državljani se posvojitev lahko izvede samo ob predhodni odobritvi ministrstva. Posvojiti ne sme oseba, ki nima pravice na starševsko varstvo, ki nima poslovne sposobnosti in oseba na katero dosedanje obnašanje kaže, da ni sposobna skrbeti za otroka.

Za posvojitev je potrebna privolitev otrokovih staršev, ki se jo lahko da najprej šest tednov po otrokovem rojstvu. Privolitev se lahko prekliče v roku 30. dni od pisne privolitve o posvojitvi otroka. CZSS mora, v skladu z 190. členom tega zakona, starše, ki ne želijo podati privolitve opozoriti. Če privolitve ne dajo v roku 30. dni od opozorila pristojnega CZSS, bo odločitev zamenjala odločitev sodišča. Privolitev ni nujna, če je starš umrl, izginili, je nepoznan ali nima starševske pravice. Privolitve ni potrebno dati tudi, če je posvojitev določil sodnik. Starš lahko privoli, da njegovega otroka posvoji njemu znan posvojitelj, samo v primeru, da otroka posvoji zakonski ali zunajzakonski par. Privolitev za posvojitev mora dati tudi otrok, ki je dopolnil 12 let, mlajši pa imajo pravico izraziti svoje mnenje glede posvojitve. Otrokovo mišljenje in želje bodo upoštevane v skladu z njegovimi koristmi. V trenutku, ko da starš privolitev v posvojitev izgubi vse pravice glede starševskega varstva.

V 206. členu OZ je zapisano, da ima otrok pravico, da od potencialnih posvojiteljev izve, da je posvojen. Posvojitelji so tako dolžni, da otroku najkasneje do sedmega leta starosti na primeren način povejo, da je posvojen, če je otrok starejši pa takoj po posvojitvi. Podatki o posvojitvi so poslovna skrivnost. Do vpogleda v osebne podatke otrokovih bioloških staršev

lahko dostopa otrok, ki je posvojen, ko dopolni 18. let, oseba, ki je posvojila in starš, ki je podal privolitev, da otroka posvoji njej znana oseba.

Osebam, ki so zainteresirane za posvojitve in ki ustrezajo zakonskim pogojem za posvojitve, CZSS, ki je krajevno pristojen, izda strokovno mnenje o primernosti za posvojitve. Tekom celega postopka so posvojitelji dolžni sodelovati v programu strokovne priprave na posvojitve. CZSS na podlagi pozitivnega mnenja o ustreznosti potencialnih posvojiteljev za posvojitve, posvojitelje vpiše v register potencialnih posvojiteljev in tako izbere posvojitelja, ki je najbolj primeren za otroka ter vodi celoten postopek posvojitve.

Po zasnovani posvojitvi ni dopuščeno izpodbijati materinstva ali očetovstva. S posvojitvijo nastane med posvojiteljem in njegovim sorodstvom po eni strani in med posvojiteljem in njegovimi potomci z druge strani neločljiv odnos sorodstva in tudi vse pravice ter obveznosti iz tega razmerja. V zadnjem, 217. členu je tako omenjeno še, da CZSS vodi spise o samem postopku posvojitve in posvojitvi nasploh (Obiteljski zakon, 2015).

Tabela 4: Tabela primerjave v zakonodaji med Družinskim zakonikom in Obiteljskim zakonom.

	DRUŽINSKI ZAKONIK (DZ) 2019	OBITELJSKI ZAKON (OZ) 2015
Osnovno načelo izhaja iz:	56. člena Ustave RS	Obiteljski zakon
Glavni pravni vir:	Družinski zakonik (od 212. do 230. člena) – 5. poglavje z naslovom Posvojitve;	Obiteljski zakon (od 180. do 217. člena) – 4. poglavje z naslovom Posvojitve;
Posvoji se lahko:	le otrok katerega starši so po rojstvu privolili v posvojitve; otrok katerega starši so neznani in otrok, ki nima živih staršev;	le otrok, ki ni dopolnil 18. let; otrok katerega izvor ni znan (po 3. mesecih od njegovega rojstva);
Posvoji lahko:	zakonca ali zunajzakonska partnerja; izjemoma ena oseba, ki ni v zakonski ali zunajzakonski zvezi, če je to v korist otroka; tudi eden izmed zakonskega para (enostranska posvojitve); slovenski državljan; polnoletna oseba, ki je vsaj 18. let starejša od otroka (izjemoma lahko posvoji tudi mladoletna oseba, če je to v otrokovo korist); tuj državljan (če ni enostranska posvojitve potrebno soglasje ministra);	zakonca ali zunajzakonska partnerja; izjemoma ena oseba, ki ni v zakonski ali zunajzakonski zvezi, če je to v korist otroka; tudi eden izmed zakonskega para (enostranska posvojitve); hrvaški državljan; oseba, ki je dopolnila najmanj 21. let in ki je od posvojenca starejša najmanj 18. let; oseba mlajša od 21. let, ki pa je od posvojenca še vedno starejša najmanj 18. let; tuj državljan (če ni enostranska posvojitve potrebno soglasje ministra);
Posvojiti se ne sme:	sorodnikov (bratov in sester); svojega varovanca (dokler to ne prekliče CSD);	sorodnikov (bratov in sester), svojega varovanca in otrok mladoletnih staršev

		(dokler to ne prekliče CZSS);
Posvojiti ne sme:	oseba, ki ji je odvzeta starševska skrb; oseba, ki živi z osebo, ki ji je bila odvzeta starševska skrb; oseba, ki je bila obsojena kaznivnega dejanja; oseba, ki ni poslovno sposobna in oseba, ki zaradi motnje v duševnem razvoju ali bolezni, ne bi mogla skrbeti za otroka;	oseba, ki nima pravice na starševsko skrb; oseba, ki nima poslovne sposobnosti in oseba, ki glede na dosedanje obnašanje ni spodobna skrbeti za otroka;
Soglasje:	potrebno otrokovo soglasje; potrebno soglasje otrokovih staršev;	potrebna je privolitev otrokovih staršev (Privolitev se lahko prekliče v roku 30. dni od pisne privolitve o posvojitvi otroka); privolitev ni potrebna, če je privolitev odobril sodnik. potrebna je, če je otrok dopolnil 12. let (otrok, ki ni dopolnil 12. let pa ima pravico izraziti svoje mnenje glede posvojitve);
Pravno razmerje:	s posvojitvijo nastane pravno razmerje med otrokom in starši;	s posvojitvijo nastane pravno razmerje med otrokom in starši;
Razveza posvojitve:	ni veljavna.	Ni veljavna;
Koncept odprte posvojitve – pravica do resničnosti:	ne; oseba nima pravice do informacij o bioloških starših; do podatkov je mogoče dostopati le ob pisnem soglasju osebe na katero se ti podatki nanašajo; v primeru, da je otrok dopolnil 15 let, lahko sam poda soglasje v nasprotnem primeru soglasje lahko poda zakoniti zastopnik; podatke nato center v anonimni obliki posreduje posvojeni osebi ali njenemu zakonitemu zastopniku;	da; oseba ima pravico, da izve, da je posvojena (starši dolžni do otrokovega sedmega leta starosti na primeren način otroku povedati, da je posvojen); do vpogleda v osebne podatke otrokovih bioloških staršev lahko dostopa posvojenec, ko dopolni 18. let, oseba, ki je posvojila in starš, ki je podal privolitev, da otroka posvoji njej znana oseba;
Postopek odločanja posvojitvi:	sodišče odloči ali bo otrok pred odločitvijo o posvojitvi določen čas preživel v bodoči družini, ki bo posvojila; sodišče upošteva mnenje CSD in izda odločbo o posvojitvi (ali predlog zavrne, če to ni v korist otroka);	CZSS odloča in izbere posvojitelja, ki je najbolj primeren za otroka ter vodi celoten postopek posvojitve;

1.3 Postopek posvojitve

Postopek posvojitve v Sloveniji

Postopek za posvojitve, ne glede na to ali kdo želi posvojiti iz Slovenije ali iz tujine, začne CSD po uradni dolžnosti ali pa se začne na predlog posvojitelja. V tem postopku se morajo

priskrbeti izpiski iz rojstnih matičnih knjig in druge ustrezne listine za posvojitelja in posvojenca ter ugotoviti, da bodočemu posvojitelju ni bila odvzeta roditeljska pravica. Bodoči posvojitelj oz. posvojitelja, morata svoji prošnji predložiti še: življenjepis, izpisek iz rojstne matične knjige, poročni list (če sta posvojitelja zakonca), zdravniško spričevalo, potrdilo o osebnih dohodkih, potrdilo o nekaznovanju, potrdilo sodišča, da ni uvedena preiskava, da ni vložena obtožnica in ni izdana obsodilna sodba, potrdilo, da osebi ni odvzeta roditeljska pravica oz. oseba ni postavljena pod skrbništvo, mnenje pristojnega CSD (Šinkovec, 2010, str. 20). Postopek določa DZ (2019) in Katalog javnih pooblastil, nalog in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo (2018) (v nadaljevanju Katalog)¹⁹. Ne glede na to, kako posvojitev poteka ali znotraj države ali med državami na podlagi bilateralnih sporazumov (RS Makedonija) ali pa po tujem pravu (Ruska federacija) se postopek vedno začne na CSD z uvodnimi razgovori (Zaviršek, 2012, str. 77).

Posvojitve na področju meddržavnih posvojitvev razlikujemo glede na obliko družine, v katero je posvojen otrok, vrsto posvojitve, zaprto in odprto posvojitev in etične posebnosti staršev ter otrok, ki so posvojeni. Družine, ki posvojijo otroka so lahko najrazličnejše. Poznamo zakonske pare brez otrok in zakonske pare z biološkimi otroki, samske ženske, istospolna partnerstva in pa tudi različno spolna zunajzakonska skupnost brez ali pa z biološkimi otroki. Različne družinske oblike so odvisne od različnih potreb tako enih kot drugih. Ravno tako poznamo različne vrste posvojitvev glede na to koga starši posvojijo. Poznamo posvojitev dojenčka iz porodnišnice, posvojitvev iz domov za otroke, posvojitvev iz rejniške družine ali pa posvojitvev zarodka. Zaviršek (2012) pravi, da je od vrste posvojitve odvisna starost otroka, potrebe otroka, izkušnje ipd. (Zaviršek, 2012, str. 93).

Katalog bolj podrobno opiše naloge strokovnih delavcev po 69. členu Zakona o socialnem varstvu²⁰ (1992), katerih naloga je delo s posvojitelji, z namenom vključitve otroka v družino, kjer bo imel najboljše možnosti za zdravo rast in razvoj (Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD, 2018).

¹⁹ Katalog javnih pooblastil, nalog in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo. <https://www.scsd.si/katalogi/katalog-javnih-pooblastil/>

²⁰ Zakon o socialnem varstvu, Uradni list RS, št. 3/07. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO869>

Delo s posvojitelji

1. **Sprejem in preučitev zahteve za posvojitve:** strokovna delavka preveri, ali so prosilci formalno upravičeni do posvojitve;
2. **Ugotovitveni postopek:**
 - Prvi pogovor s parom ali posameznikom, ki je oddal vlogo ali išče informacije o možnostih posvojitve: podajanje osnovnih informacij o posvojitvi; o pogojih za posvojitve; o specifičnosti posvojiteljske stvarnosti in o pomenu priprav na posvojitve ter možnostih vključitve v obstoječe programe priprave na posvojitve. Poglobljeni svetovalni pogovor s parom: skupno ocenjevanje motivov za posvojitve in pričakovanj v zvezi s posvojitvijo; življenjske izkušnje; partnerski odnos; začasna prva skupna ocenitev realnih možnosti za posvojitve;
 - Obisk na domu: dogovor o vključitvi v izbrani program priprave prihodnjih posvojiteljev in dogovor o spremljanju med pripravami;
3. **Priprava na posvojitve:** Skupni pogovor s kandidatom za posvojitelje in strokovnimi delavci programa priprave ob koncu obveznega programa: izdelava socialnega in po potrebi psihološkega mnenja. Pridobivanje z zakonom določene dokumentacije o izpolnjevanju pogojev za posvojitelje. Spremljanje para med pripravo, ali se je vključil v priprave. Sodelovanje s strokovnimi delavci, ki vodijo program priprave. Skupna ocena o tem, kakšni so pogledi in pričakovanja v zvezi s posvojitvijo in pripravljenostjo kandidatov na starševstvo posvojenemu otroku. Udeležba in dejavno sodelovanje strokovnega delavca v programu priprave, po potrebi tudi skupni pogovor s parom in strokovnimi delavci v programu priprave med potekom priprav;
4. **Strokovna skupina:** presoja strokovne skupine o izpolnjevanju z zakonom določenih pogojev za posvojitve. V primeru pozitivne presoje odločitev o vključitvi kandidatov v evidenco potencialnih posvojiteljev. V primeru negativne presoje je obvezen pogovor z zavrnjenimi kandidati o razlogih za neizpolnjevanje pogojev za posvojitelje in o mogočih nadaljnjih korakih. Možnost vključitve v storitev. Če strokovna skupina presodi, da kandidata za posvojitelja ne izpolnjujeta pogojev, jima je treba omogočiti

svetovanje o tem, kaj lahko spremenita v svojem življenju, da bosta morda v prihodnje zadostila merilom za posvojitelje ali poiskala druge, izbirne možnosti;

5. **Vodenje razvida:** dogovor o vzdrževanju stikov in morebitnih drugih dejavnosti po vključitvi v evidenco potencialnih posvojiteljev (Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD, 2018);

Posvojitve

1. **Preučitev zahteve za posvojitve**
2. **Ugotovitveni postopek:** pogovor z biološkimi starši – zapisnik, prvi pogovor z mamo, ki želi dati otroka v posvojitve, pogovor o posledicah posvojitve, ponuditi in omogočiti čas za razmislek ipd. Delo poteka tudi z otrokom, torej seznanitev otroka s sklepom strokovne skupine, da je posvojitve zanj najboljša rešitev. Spoznati in upoštevati njegovo videnje problema, omogočiti mu, da izrazi svoj pogled, pričakovanja, želje o prihodnosti, želje da obdrži svoje ime, o vzdrževanju stikov z rejniki, svojci ipd. V ugotovitvenem postopku poteka tudi seznanitev rejniške družine z odločitvijo za posvojitve in vključitev te v načrt za postopni prehod otroka k posvojiteljem, torej sodelovanje obeh družin;
3. **Priprava družine, ki bo posvojila otroka:** pogovor o morebitnem obisku na domu z družino, ki je v evidenci potencialnih posvojiteljev. Skupno načrtovanje postopnega prehoda otroka v novo družino. Spremljanje, opora in pomoč otroku in posvojiteljem ob prihodu otroka v družino;
4. **Postavitev skrbnika za posebni primer**
5. **Odločba o namestitvi otroka v družino z namenom posvojitve:** delo s družino, ki je posvojila otroka in otrokom med samim prilagajanjem, torej vključitev otroka v novo okolje;
6. **Odločba o posvojitvi:** dogovor z vsemi udeleženci o posvojitvi in izpeljava le-te;
7. **Obvestilo matični službi:** vpis v matično knjigo;

8. **Spremljanje po dokončni posvojitvi:** dogovor o pomoči med otrokovim odraščanjem (Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD 2018).

Postopek posvojitve na Hrvaškem

Postopek na Hrvaškem določa Protokol o postupanju u postupcima posvajanja (2016) (v nadaljevanju Protokol)²¹, ki ga določa MDOMPS. Ta protokol je sestavljen zato, da varuje pravice otrok in pospeši celoten postopek (MDOMSP, b.d.).

1. Vpis v evidenco otrok z ugotovljenimi predpostavkami za posvojitvev in načrtovanje zaščite otrok:

- CZSS vpisuje podatke vseh otrok, ki so primerni za posvojitvev v elektronsko evidenco. CZSS podrobno opiše podatke o zdravstvenem stanju otroka in o razvojnih težavah otroka. Potrebno je vpisati tudi naslov prebivališča otroka in označiti ali ta prebiva pri sorodnikih, rejnikih ali so v institucionalni oskrbi;
- CZSS izdelava individualni načrt z jasnimi smernicami o pomembnih datumih za zaščito otrokovih pravic in dobrobit otroka v okviru posvojitvev. CZSS mora obvezno vpisati ali posvojitvev ni v skladu z dobrobitjo otroka. CZSS izdelava poročilo o otroku in če obstaja kakšna okoliščina, ki bi kazala na posebno izbiro socialnih staršev, se to zapiše;

2. Izbira najprimernejšega potencialnega posvojitelja:

- CZSS obvesti vse potencialne posvojitelje iz Registra potencialnih posvojiteljev za katere oceni, da so primerni za skrb o otroku. CZSS seznanja potencialne starše z značilnostmi otroka (starost, zdravstveno stanje, težave v zdravstvu itd.);
- CZSS opravi neposredni pogovor z zainteresiranimi potencialnimi posvojitelji in jih seznanja z vsemi pomembnimi informacijami o otroku ter poda strokovno mnenje o primernosti potencialnih posvojiteljev (preko e- pošte);

²¹Protokol o postupanju u postupcima posvajanja. <https://mdomsp.gov.hr/UserDocsImages/vijesti2016/Protokol%20o%20postupanju%20u%20postupcima%20posvojenja1.pdf>

- CZSS izbere potencialne posvojitelje, ki so pokazali največ interesa in zanimanja za posvojitev;

3. Postopanje v primeru, ko je nemogoče najti primernega posvojitelja:

- če niti eden od potencialnih posvojiteljev ni izkazal interesov za posvojitev otroka v določenem roku postopka, je CZSS dolžen to sporočiti MDOMSP. Cilj je aktivno iskanje potencialnih posvojiteljev;
- po prejemu obvestila in dokumentacije iz prejšnje točke, pristojna služba MDOMSP zgradi anonimni profil otroka in ga objavi na spletni strani MDOMSP, tako vsi CZSS dobijo obvestilo;
- po objavi anonimnega profila, so vsi CZSS dolžni pregledati ali obstaja na področju njihove pristojnosti potencialni posvojitelj;
- CZSS mora v roku 30. dni javiti MDOMSP o možni izbiri potencialnih posvojiteljev;
- anonimni profil je viden vsem potencialnim posvojiteljem, ki so vpisani v Register potencialnih posvojiteljev. Prvih 90 dni je profil viden samo potencialnim posvojiteljem iz Hrvaške;
- če se po izteku 90. dnevnega roka ne javi niti eden potencialni posvojitelj, se šteje, da obstaja potreba po meddržavnih posvojitvah;

4. Postopek posvojitve:

- CZSS po uradni dolžnosti začne postopek posvojitve. Če je od podaje mnenja CZSS do začetka postopka posvojitve preteklo več kot eno leto, mora pristojni CZSS preveriti ali so se okoliščine spremenile;
- CZSS bo v sodelovanju z rejniško družino, institucijo v kateri je otrok nameščen ali z drugo osebo pri kateri je otrok zaupan v varstvo, pripravil otroka za posvojitev;
- CZSS izda soglasje s katerim najprimernejšim potencialnim posvojiteljem omogoči osebne odnose z otrokom, zaradi ocene ali bo posvojitev v skladu z dobrobitjo otroka;

5. Spoznavanje z otrokom in vzpostavitev osebnih stikov:

- v času vzpostavljanja stikov z otrokom in potencialnimi posvojitelji CZSS omogoči staršem strokovno pomoč in podporo;
- strokovni delavec CZSS opravi pogovor z otrokom brez prisotnosti potencialnih posvojiteljev in drugih oseb ter mu omogoči, da izrazi svoje mnenje o odnosu, oziroma če je otrok starejši od 12 let mu omogoči dajanje soglasja za posvojitve;
- strokovni tim CZSS opazuje vzpostavljanje odnosov in izda poročilo, ki temelji na opažanjih strokovnega delavca o srečanjih potencialnih posvojiteljev in otroka, mišljenju in opažanju oseb, ki skrbijo za otroka, mišljenju in obnašanju otroka in o stališčih posvojiteljev. Vsebuje tudi podatke o številu srečanj, o trajanju vsakega srečanja in opažanja ter zaključek o utemeljitvi posvojitve;

6. Posvojitve:

- CZSS izda odločitev o posvojitvi v roku 15. dni od izdanega poročila o vzpostavljanju stikov;
- CZSS zapiše točke posvojitve v Register o posvojitvah;
- CZSS dostavi odločitev o posvojitvah matičnemu uradu;
- Matični urad v skladu z OZ izvrši vpis, takoj po pravnomočnosti odločbe o posvojitvi (Protokol o postupanju u postupcima posvajanja, b.d.);

Tabela 5: Tabela primerjave med postopkoma posvojitve.

	KATALOG JAVNIH POOBLASTIL, NALOG IN STORITEV, KI JIH IZVAJAJO CSD (2018)	PROTOKOL O POSTUPANJU U POSTUPCIMA POSVAJANJA (2016)
Zakonska opredelitev:	Zakon o socialnem varstvu (69. člen);	določa MDOMSP;
Bilateralni sporazumi:	da, z RS Makedonijo;	ne;
Posvojitve otroka s strani istospolnih partnerjev:	še ni možno;	še ni možno;
Začetek	na CSD po uradni dolžnosti ali na predlog	na CZSS; začetek z uvodnimi razgovori;

postopka:	potencialnih posvojiteljev; začetek z uvodnimi razgovori; sprejem in preučitev zahteve za posvojitve;	
Ugotoviteni postopek:	prvi pogovori, podajanje osnovnih informacij o posvojitvi; skupno ocenjevanje motivov in pričakovanj za posvojitve; življenjske izkušnje; partnerski odnosi – prva ocenitev realnih možnosti za posvojitve; obisk na domu; priprava oseb, ki bodo posvojile in dogovor o spremljanju med pripravami; delo z biološkimi starši, ki želijo dati otroka v posvojitve (omogočiti čas za razmislek) in seznanitev otroka s posvojitvijo (omogočiti, da otrok izrazi mnenje, videnje, poglede in želje);	CZSS opravi neposredni pogovor z zainteresiranimi potencialnimi posvojitelji in jih seznaniti z vsemi pomembnimi informacijami o otroku ter poda strokovno mnenje o primernosti potencialnih posvojiteljev; če je od izdaje mnenja poteklo več kot eno leto mora CZSS okoliščine preveriti še enkrat; nato izda soglasje s katerim najprimernejšim posvojiteljem omogoči osebne odnose z otrokom in oceni ali bo posvojitve v skladu z otrokovo koristjo;
Priprava na posvojitve:	skupni pogovori, izdelava socialnega in psihološkega mnenja; dejavno sodelovanje posvojiteljev; pogovori tekom priprave para; skupno načrtovanje postopnega prehoda otroka v novo družino; spremljanje, opora in pomoč vsem udeležencem;	CZSS sodeluje z rejniško družino, domovi za otroke ali z drugo osebo pri kateri je otrok in pripravi otroka na posvojitve;
Strokovna skupina in izbira najprimernejšega posvojitelja:	presoja strokovne skupine o izpolnjevanju z zakonom določenih pogojev za posvojitve; ob pozitivni odločitvi vpis v evidenco potencialnih posvojiteljev; v primeru negativne presoje pa obvezen pogovor in napotitev na nadaljnje korake; CSD med vsemi možnimi kandidati za posvojitelja glede na otrokove značilnosti in potrebe, želje, ki jih je izrazil kandidat, strokovno mnenje CSD, željo bioloških staršev glede bodočih posvojiteljev in čas vpisa v centralno zbirko podatkov o kandidatih za posvojitelje izbere najprimernejšega kandidata in vloži predlog za posvojitve pri sodišču;	CZSS obvesti vse potencialne posvojitelje iz evidence in jih seznaniti z lastnostmi otroka; nato opravi pogovor s potencialnimi posvojitelji in poda strokovno mnenje; izbere potencialne posvojitelje, ki so pokazali največ interesa in zanimanja; če ni mogoče najti primerne posvojitelja je to dolžan sporočiti pristojnemu ministrstvu in aktivno iskati potencialne posvojitelje; pristojno ministrstvo nato objavi profil otroka in ga posreduje vsem CZSS v državi; ostali centri so tako dolžni pregledati ali obstaja na njihovem področju primeren posvojitelj; če se v 90. dneh posvojitelj ne najde se začne postopek mednarodne posvojitve;
Spoznavanje z otrokom oziroma odločba o namestitvi otroka v družino:	delo s posvojitelji in otrokom med samim prilagajanjem na novo okolje; naloga CSD je, da koordinira in spremlja vključevanje otroka v novo družino;	staršem je s strani CZSS omogočena strokovna pomoč in podpora; opravijo se pogovori z otrokom o privolitvi na posvojitve (če je otrok že dopolnil 12. let ta sam poda soglasje); strokovni tim opazuje vzpostavljanje odnosov in izda poročilo;
Zaključek postopka:	odločba sodišča o namestitvi otroka v družino, dogovor z otrokom, posvojitelji in drugimi udeleženci o končni izpeljavi postopka; obvestilo matični službi ter dogovor o morebitni pomoči med odraščanjem;	CZSS izda odločitev v 15. dneh in obvesti matični urad, ki nato vpiše podatke v matični register;

1.4 Perspektiva otroka

Poklici, ki se ukvarjajo z varstvom otrok bodisi poklici v šolstvu, zdravstvu, socialni, policiji ipd. morajo upoštevati na otroka usmerjeno perspektivo. Perspektiva usmerjena na otroka temelji na zavedanju, da je obdobje otroštva enako pomembno kot tudi druga obdobja našega življenja. Otroci so subjekti pravice, ki imajo med drugim tudi pravico do otroštva, ki vključuje ničelno toleranco do psihičnega, fizičnega, spolnega, materialnega nasilja in tudi ničelno toleranco do pedagoškega nasilja, ki se pojavlja tam, kjer imajo otroci nižji družbeni status (Zaviršek, idr., 2019, str. 89).

Socialni starši in otroci, ki so bili posvojeni se razlikujejo od ostalih družin po tem, da niso biološko povezani. Na to vpliva okolica, ki lahko družino sprejme, ker jo spoštuje zaradi skrbstvenega odnosa ali pa jo diskriminira, ker skrbi za »tuje« otroke. Zaviršek (2009) pravi, da je po raziskavah v Zahodnem svetu še vedno ena glavnih vrednot imeti biološke otroke. Tako razmišljanje sveta postavi otroke v položaj med vrednotami zahodnega sveta in med vprašanji lastnega vrednotenja zakaj so bili za svoje starše druga izbira. Otroci in pa tudi socialni starši se tako v okolju večkrat srečujejo s predsodki, kot so »To ni tvoja prava mama«, kar pa otroke močno prizadene, saj imajo socialne starše za svoje »prave« starše. Na starše so otroci čustveno navezani in zato je toliko bolj težko razmišljati o tem, ko so v občutljivem oziroma bolj ranljivem obdobju (Zaviršek idr., 2009, str. 116-117). Pomembno je, da se osredotočimo na otrokove pravice in ne na pravico do otroka (Gibbons in Rotabi, 2012, str. 45; po Mezmur, 2009b).

Pojem »reševanje« otrok se je začel po 2. svetovni vojni zaradi oboroženih spopadov in naravnih nesreč, tako so bili otroci prizadetih evropskih držav in Japonske poslani v posvojitve v Ameriko in več Skandinavskih držav. Ravno vpletenost ZDA v oborožene spopade je prispevala k ozaveščanju o potrebi meddržavnih posvojitvev. Po Korejski in Vietnamski vojni pa je začela naraščati zaskrbljenost zaradi zlorab in diskriminacije do otrok, ki jih vzgajajo ameriški vojaki in, da bi bilo tem otrokom boljše v njihovi rodni deželi. Podobno razmišljanje, naravne nesreče v Aziji, posledice razširitve virusa HIV, politične in ekonomske krize v nekaterih afriških državah, revščina in različni družbenopolitični pretresi ter restriktivna politika družinskega načrtovanja na Kitajskem so povzročili pomemben

premik na področju meddržavnih posvojitvev otrok, ki so bili posvojeni v ekonomsko razvitejše dele sveta (Gibbons in Rotabi, 2012, str. 60-61).

Spremembe, ki so se zgodile v 20. stoletju so pomenile prelomnico v razumevanju otroka in njegovih potreb. Povečala se je skrb za otroka, saj je ta postal razumljen kot ranljivo bitje, ki potrebuje pomoč stroke, države in institucij. Spremenilo se je tudi dojemanje starševske vzgoje, saj so v ospredje prišle potrebe otrok in zaščita ne pa avtoriteta staršev in vzgojni stil. V sodobnih družinah se je po Blais, Gauchet in Ottavi (2011) odnos do otroka bistveno spremenil, saj je otrok postal demokratično enak staršem (Leskošek, idr., 2019, str. 20).

Otrokove pravice do družine bi morale preseči vse druge pomisleke, zlasti interese skupine ali države, da zavrne posvojitev in da bi bilo več avtonomije potrebno dati zasebnim subjektom za izvajanje takšnih posvojitvev. Koncept človekovih pravic skupaj z znanstvenimi raziskavami, povezanimi s škodljivimi učinki institucionalne oskrbe in koristmi družinske oskrbe so prispevali k razvoju mednarodnih instrumentov, npr. KOP, povezanih z oskrbo otrok (Gibbons in Rotabi, 2012, str. 75 -76).

Okrepila se je perspektiva otroka in ti so tako začeli dobivati vedno več pravic. Otrokove pravice so opisane v Konvenciji o otrokovih pravicah (KOP) iz leta 1990. Države, ki so podpisnice KOP-a so sklenile, da ima otrok, ki je začasno ali stalno prikrajšan za svoje družinsko okolje ali katerega koristi ne dopuščajo, da bi še naprej ostal v tem okolju, pravico do posebnega varstva in pomoči, ki mu jo zagotovi država. Države morajo v skladu s svojo notranjo zakonodajo otroku zagotoviti nadomestno skrb. KOP določa osnovna načela: da države pogodbenice spoštujejo in vsakemu otroku, ki sodi pod njihovo pravno pristojnost, jamčijo priznane pravice brez kakršnegakoli razlikovanja, da ima otrok pravico do preživetja in razvoja ter da se mora spoštovati njegovo mnenje (Konvencija o otrokovih pravicah, 1990).

KOP je tako ena najpomembnejših pravnih aktov na področju dojemanja otroka kot subjekta. Razumevanje otroka kot subjekta s pravicami se je tako utrjevalo do novega koncepta otroka. Na začetku so bile otrokove pravice razumljene kot pravice do zaščite otrok. Razumevanje tega se je spremenilo, saj se je začelo pravice razumevati kot to, da otroci postanejo slišani in da so njihove odločitve upoštevane. S KOP otroci dobijo pravico do svobode govora, do vere, združevanja ipd, torej participativne pravice, kar pomeni, da otrok postane subjekt (Leskošek, idr., 2019, str. 21-24).

Otroci posvojitve dojemajo različno. Večina predšolskih otrok posvojitve ne razume. Pri približno šestih ali sedmih letih pa večina otrok razlikuje rojstvo in posvojitve kot alternativno oblikovanje družine. Posvojeni osnovnošolski otroci pa že začnejo razumevati, da posvojitve pomeni imeti dva sklopa staršev, torej rojstne starše in posvojitelje. V tej dobi se začnejo zavedati, da posvojitve ne pomeni samo, da jih nekdo sprejme, ampak tudi da se odpovedo biološkemu staršem. V tej fazi začnejo razmišljati o ločitvi med starimi starši in samim seboj in lahko doživijo tudi občutke izgube (Gibbons in Rotabi, 2012, str. 243; po Brodzinsky et al., 1992).

Gibbons in Rotabi (2012, str. 102; po Stone 2002) navajata, da perspektiva in politike na področju varstva otrok, niso samo vrednote, kultura in tradicija, ampak tudi moč, ki jo uveljavlja politika. Postopki, ki se navezujejo na zaščito otrok so vedno povezani s travmatično izkušnjo otroka oziroma travmo. Travma je posledica nenadnega dogodka (enkratnega ali ponavljajočega se), ki je lahko hud stres ali šok (Zaviršek, 2012: 160). Razvije se ko, niti boj niti pobeg, nista možna rešitev situacije. Poznamo več vrst travme oziroma travmatizacije. Po Terrovi (1991) poznamo kratke, katastrofične, dolgotrajne kronične (komplekse oziroma razvojne) in kombinirane travme. Ko nastopi travma pri otrocih za le-to nikoli ni kriv otrok sam. Kateri dejavniki bodo vplivali (varovalni ali tvegani) na otrokovo zdravje in dožemanje je odvisno od različnih dogodkov, ki pa so povezani z genetiko, otrokovim značajem in pa predvsem podpori otroka pred, med in po travmi (Leskošek, 2019, str. 202-209).

Značilnosti travme so intenzivni občutki, kot je močan strah, ki ga oseba ne more nadzorovati in obvladovati, občutki nadzora, občutki izgube. Travmatična je že prva izkušnja otroka in ločitev od staršev. Travmatična pa je lahko tudi izkušnja socialnih delavcev, ki travmo pri otroku odkrijejo. Vsak otrok je drugačen in tako so tudi posledice, ki nastanejo zaradi travme različne (Leskošek, 2019, str. 204). Na travme se je potrebno ustrezno odzvati. Mešl in Radobuljac (po Leskošek, idr., 2019, str. 210) pravita, da otroci, ki doživijo travmo poskušajo ustavljati neprijetne misli, so pretirano vznemirjeni, imajo specifične strahove, so zelo pozorni na okolico, doživljajo panične napade, imajo težave s spanjem ipd. Terrova (1991) je poudarila štiri skupine simptomov, ki se pojavljajo največkrat. Med njimi so ponavljajoči se spomini, torej vsiljive slike, prisluhi, prividi; ponavljajoča se vedenja; s travmo povezani strahovi in spremenjen odnos do ljudi, življenja ter prihodnosti, torej ne verjamejo, da jih kdorkoli lahko zaščiti (Leskošek, idr., 2019, str. 210-211).

Posledice travme so vidne na umu, telesu in možganih (Leskošek, idr., 2019, str. 205). Za posvojitve so pogoste travme, ki se kažejo v širokem razponu bolečih izkušenj. Otroci, ki so posvojeni največkrat okusijo željo po splavu, nezaželeno nosečnostjo, zavrnitvijo s strani bioloških staršev, zamenjavo več skrbnikov in tudi samo posvojitvijo. Negativne izkušnje, ki so posledica travm je potrebno obravnavati čim prej, saj te vplivajo na psihosocialni razvoj otroka in vplivajo na nadaljnje oblikovanje njegove identitete (Šinkovec, 2010, str. 36).

Izkušnja travme se lahko kaže preko telesnih znakov, kot so zanemarjanje, fizično in spolno nasilje. Kaže se lahko tudi na socialni mreži, kot je nenadna izguba osebe na katero je otrok navezan, nasilje, kričanje, itd. Travma se lahko pokaže tudi zaradi prekinitve neke rutine oziroma nečesa znanega (oseb, prostora, ipd.) in pa seveda na kombinaciji vsega. Spomin na travme postane del življenja, ki ga otrok ne more intelektualno razumeti in dojeti, lahko pa ostane kot nek nejasen zapis/spomin v možganih. Posvojitvev je tako lahko travmatičen trenutek za otroka, če se okolje odziva rasistično, torej koliko okolje poudarja razlike in podobnosti med biološkimi in socialnimi starši/ družinami (Zaviršek, 2012, str. 160).

Nekateri otroci pa zaradi dobro razvite odpornosti, ki pomeni pozitivnega izida v odnosu do obremenjujočih dogodkov ali kot proces, ki oblikuje odziv na travmo, doživljajo malo dolgotrajnih učinkov oziroma posledic sploh ne občutijo. Travma je bolj kompleksna in dolgotrajnejša, če je povezana z odnosi v družini. Kljub temu, pa vsi otroci ne doživljajo psiholoških stisk (npr. posttravmatski sindrom), kar je povezano z odpornostjo, ki se krepi z dejavniki kot je družina, šola, sistem pomoči itd. Ljudje se odzivamo na nevarnosti na različne načine, ki pa so odvisni od življenja posameznika, od psiholoških in fizičnih dejavnikov in sposobnosti spoprijemanja z nevarnostmi. Vloga odraslih je, da otroke zaščitijo, bodisi do to starši, potencialni starši ali pa socialni delavci. V tem kontekstu, moramo razvijati prakse, ki bodo krepile otrokovo odpornost. Ključnega pomena je izobrazba strokovnih delavcev na področju zaščite otrok in da so ti ustrezno usposobljeni za podporo otrokom (Leskošek, idr., 2019, str. 203-204). Travma je pogosto v ospredju številnih problemov na področju dušnega zdravja otrok. Potrebno je v odnos z otrokom stopiti iz drže nevednosti, saj je otrok strokovnjak iz izkušenj in svojo zgodbo najbolje pozna. Pomembno je, da strokovnjaki travme ne spregledajo in da je tudi ne postavljajo v ospredje. Ključnega pomena v samem delu z družino so socialni delavci, katerih delo temelji na vzpostavljanju delovnega odnosa, dela iz perspektive moči, dela v sedanjosti, krepitve odpornosti, etike udeležnosti itd., ki so ključni koncepti na katerih temelji tudi delo s travmami (Leskošek, idr., 2019, str. 217-218).

Etnična pripadnost je tako pomembna otroku, ki je bil posvojen iz tujine. Že pri konceptu odprte posvojitve gre za to, da ima otrok pravico izvedeti kdo so biološki starši in tako razviti pozitivno identiteto. Etnična pripadnost je tako pomembna, saj bo otrok razvil povezavo med prejšnjo kulturo in kulturo v novi socialni skupini (Šinkovec, 2010, str. 76). Kljub vsemu pa je potrebno poudariti, da se otroci kmalu v novem družinskem okolju začnejo stabilizirati. Za otroke je vprašljivo vprašanje identitete, ki doda kompleksnost, ker imajo tako rodne kot socialne starše ter ker je lahko otrokovo razumevanje oziroma znanje o biološki dediščini nepopolno. Pomanjkanje informacij vodi k temu, da otrok izkuša občutek negotovosti o identiteti, ko se želi predstaviti v družbi. Zaradi meddržavnih posvojitvev tako nastanejo multikulturne družine, kar pa vpliva na identiteto otroka. Otroci so kljub temu, da so posvojeni iz tujine lahko sprejeti med ostale člane družbe oziroma skupine, ki se sooča z različnimi izzivi (Šinkovec, 2010, str. 75-76).

1.5 Posledice in vpliv institucij

Veliko število otrok prečka državne meje, da vstopi v novo družino. Ti otroci vstopijo v nove družine z različnimi zdravstvenimi težavami in težavami v razvoju. Veliko vprašanj, ki se pojavljajo ob tem se nanaša na pogoje, v katerih otroci prebivajo pred posvojitvijo. Nekateri otroci dobijo čustveno in fizično korist od ljubeče rejniške družine pred posvojitvijo, večina pa prebiva v domovih za otroke, kjer je skrb za nego in materialna sredstva običajno omejena (Gibbons in Rotabi, 2012, str. 218).

Na institucionalni ravni je možno zaznati rasizem in sicer se ta udejanja s pomočjo segregacijskega modela bivanja in pomoči. Dominelli (1995, str. 184) institucionalni rasizem definira kot rutinsko politiko in prakso izključevanja deprivilegiranih, da ti niso enakovredno udeleženi v življenje države v kateri živijo. Ljudje niso deležni enake obravnave, kvalitetnih uslug oziroma socialnih uslug sploh ne dobijo in na ta način se ohranja še obstoječe neenakosti, ki kažejo na rasizem. Nekvalitetne usluge se pa zaradi mnenja ustanov, da vse ljudi obravnavajo enako, ne smatrajo za rasizem (Zorn, 2003, str. 305-306).

Večina otrok preko meddržavnih posvojitvev pride v državo ravno iz vzhodnoevropskih institucij, ki pa so zaradi svojih lastnosti definirane kot zaprte ustanove oziroma totalne ustanove. Flaker (1998, str. 76-77; po Goffman) totalne ustanove definira kot kraj, kjer se

dogaja neka dejavnost. Med totalne ustanove šteje tudi sirotišnice za otroke oziroma vse ustanove za osebe, ki ne morejo skrbeti zase. Temeljne značilnosti totalnih ustanov so tako te, da vsi vidiki življenja potekajo na istem kraju pod istim vodstvom. Značilno je tudi, da vsaka faza dneva poteka za veliko število ljudi enako in da za vse dejavnosti obstaja nek urnik in pravila, ki ga vsilijo uporabnikom (Flaker, 1998, str. 76-77).

Otrok vstopi v ustanovo kot dojenček ali pa pride iz neurejene družine. To pomeni, da se otrokova identiteta začne razvijati v ustanovi, ta pa jih oropa stabilne ureditve (Šinkovec, 2010, str. 58). Iz raziskave Palacios in Brodzinskija (2010) izhaja, da je večina otrok nameščenih v institucije in da lahko te izkušnje pripeljejo do negativnih posledic za otrokov socialno čustveni razvoj in njihovo telesno rast. Ugotovili so, da dlje kot so otroci v institucionalni oskrbi, bolj nazaduje njihov telesni razvoj v primerjavi z njihovimi vrstniki, ki niso posvojeni. Ugotavljata tudi, da se višina in teža mednarodno posvojenih otrok po osmih letih v novi družini pokaže za popolnoma normalno (Gibbons in Rotabi, 2012, str. 205 – 207).

Zaviršek (2012, str. 171-172; po Judge 2004) pravi, da je Judge (2004) izvedel raziskavo na 142 otrocih, ki so bili posvojeni iz vzhodnoevropskih institucij. Ugotovil je, da bolj kot so otroci čustveno poškodovani zaradi bivanja v institucijah, večji je stres, ki ga doživljajo. Otroci, ki so živeli v institucijah so tako razvili obrambne mehanizme oziroma neke strategije preživetja, kot so samopomirjevalno vedenje (umikanje, sesanje prsta, vrtenje okoli soje osi, pokrivanje ušes, itd.), samostimulativno vedenje (pretirane reakcije), samoobrambno vedenje (povečana budnost, napadalnost, strah, ipd.), nebogljenost/ izražanje nemoči, pretirana prijaznost do vseh ljudi, nadzorovanje in izogibanje.

Otroci, ki so posvojeni iz vzhodne Evrope pridejo iz zaprtih institucij, imajo težave pri razvoju varne navezanosti in doživijo po posvojitvi kulturni šok. Otroci, ki so občutili življenje brez staršev se srečujejo s slabšim zdravstvenim stanjem, neprimerno prehrano, izpostavljenost boleznim in omejeno zmožnost za jezikovno in kognitivno stimulacijo. Več kot 50% teh otrok je prekmalu rojenih, ima prenizko telesno težo in velike zdravstvene ter psihične težave zaradi izpostavljenosti alkoholu že pred rojstvom. Šinkovec (2010, str. 65 ; po Johnson in Dole 1999; po Meese 2005: 157) poimenuje te otroke z izkušnjo institucionalizacije skupina z večjim tveganjem oziroma tako imenovani meddržavno posvojeni otroci s posebnimi potrebami.

Otroci, ki so vzgojeni v instituciji ne glede na državo, se srečujejo z različnimi težavami. Srečujejo se z pomanjkanjem v jezikovni, kognitivni, vedenjski in motorični spretnosti. Srečujejo se tudi s težavami pri procesiranju in integriranju zaznavnih informacij in težavah z razvijanjem zdravega vedenja navezanosti. Otroci, ki so bili deležni institucionalnega varstva se srečujejo s povišanim nivojem hormonov, ki so povezani s slabo rastjo in posttravmatskim sindromom. Pojavlja se tudi nekaj vzorcev vedenja, kot npr: agresija, guganje, umikanje, ipd. Pri otrocih, ki so bili priča življenja v ustanovah se pojavi tudi institucionalni avtizem. To pomeni naučeno obnašanje, ki je posledica življenja v sirotišnicah. Avtizem je način prilagajanja ustanovam, ko pa otrok preide v posvojitev to obnašanje preide v neprilagojeno. Institucionalni avtizem vključuje slabo rast, regresijo, težave s pozornostjo in koncentracijo itd. (Šinkovec, 2010, str. 66).

Po vsej Evropi, vključno še z Kanado in Avstralijo imajo države najbolj napredne sisteme za skrb otrok brez starševskega varstva. Večina držav Evropske unije upošteva politiko minimalnega zadrževanja otrok v institucijah, razen v nekaterih slabše razvitih in dokaj konservativnih državah, kot so Grčija in Portugalska in pa v novih članicah vzhodne Evrope. V državah vzhodne in srednje Evrope se povečuje potreba za skrb otrok izven družine, veliko je tudi število otrok, ki so v institucijah in primanjkuje alternativnih oblik varstva za otroke, kot so rejništva. Po padcu socializma v 90. letih pride do počasnih sprememb, ki privedejo do počasne deinstitutionalizacije (Laklija, 2011, str. 294-296).

Pomanjkanje raziskovanja na področju rejništva in oviranega razvoja Hrvaške zaradi vojne 90. let je privedlo do tega, da se stvari niso razvijale v skladu z otrokovimi potrebami kot tudi ne v skladu z rejniškimi in biološkimi družinami otrok. Javna skrb za otroke na Hrvaškem danes ni utemeljena na nekem jasnem teoretskem modelu, kar prinaša niz vplivov na prakso nudenja psihosocialnih uslug na tem področju. Domovi za otroke, so danes za sodobne standarde o skrbi za otroke preveliki, imajo zastarano organizacijsko obliko in premalo strokovnih delavcev, kar pomeni, da nujno potrebujejo prenovo. Na Hrvaškem je med bivanjem otrok v instituciji in izven institucije predvideno in željeno razmerje 20 % : 80 %. V skladu s tem razmerjem je v sklopu deinstitutionalizacije potrebno otrokom zagotoviti bivanje v rejniških družinah, katerih število in kvaliteta se mora povečati s pomočjo večjega vlaganja na področje rejništva, kot tudi delati na transformaciji obstoječih ustanov, ki imajo manjšo kapaciteto. Ko govorimo o primerih dobre prakse v svetu, je nujno potrebno delati tudi na

razvoju specializiranega rejništva za najmlajše in otroke s težavami v razvoju (Laklija, 2011, str. 292-293).

Hrvaški domovi za otroke se delijo na tiste, ki jih je ustanovila država (21 domov) in na tiste, ki so jih ustanovili drugi (tri domovi) in so razporejeni po celotnem ozemlju države:

Tabela 6: Hrvaški državni domovi za otroke.

1. Centar za pružanje usluga u zajednici »Izvor« – Selce (E. Antica 20, 51266 Selce),
2. Centar za pružanje usluga u zajednici »Kuća sretnih ciglica« – Slavonski Brod (Stanka Vraza 109a, 35000 Slavonski Brod),
3. Centar za pružanje usluga u zajednici »Svitanje« – Koprivnica (Ulica dr. Tomislava Bardeka 10/10, 48000 Koprivnica),
4. Centar za pružanje usluga u zajednici Klasje Osijek (Ružina 32, 31000 Osijek),
5. Centar za pružanje usluga u zajednici Lipik (Trg dr. Franje Tuđmana, 134551 Lipik),
6. Centar za pružanje usluga u zajednici Vladimir Nazor – Karlovac (Nazorova 10, 47000 Karlovac),
7. Dječji dom »Vrbina« – Sisak (Tomislavova 16, 44000 Sisak),
8. Dom za djecu »Sveta Ana« – Vinkovci (Anina 2d, 32100 Vinkovci),
9. Dom za djecu »Braća Mažuranici« – Novi Vinodolski (A. Mažuranica 5, 51250 N. Vinodolski),
10. Dom za djecu »I.Brlic Mažuranic« – Lovran (Omladinska 1, 51415 Lovran),
11. Dom za djecu »Maestral« – Split (Jurja Šižgorica 4, 21000 Split),
12. Dom za djecu »Pula« – Pula (Pino Budicin 17, 52100 Pula),
13. Dom za djecu i mlade punoljetne osobe »Maslina« – Dubrovnik (Vlahe Bukovca 5, 20000 Dubrovnik),
14. Dom za djecu Zagreb (Nazorova 49, 10000 Zagreb),
15. Dom za djecu Zagreb – Podružnica A. G. Matoš (Selska cesta 132, 10000 Zagreb),
16. Dom za djecu Zagreb – Podružnica I. G. Kovačić (I.G. Kovačića 23,10000 Zagreb),
17. Dom za djecu Zagreb – Podružnica Josipovac (Nazorova 49, 10000 Zagreb),
18. Dom za djecu Zagreb – Podružnica Laduc (Zagrebačka 106, Laduc),
19. Podružnica »Miljenko i Dobrila« – Kaštel Lukšić (Obala kralja Tomislava 36 Kaštel, Lukšić),
20. Podružnica Rijeka (Josipa Završnika 3, 51000 Rijeka),
21. Podružnica Zagrebačka (Zagrebačka 5, 31000 Osijek)

Vir: Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, adresar ustanova, b.d.

Za ostale otroke brez staršev ali skrbnikov skrbita društvi Dom za dnevni boravak djece »Tic«, ki se nahaja na Reki (Beli Kamnik bb, 51000 Rijeka) in SOS Dječje selo Hrvatska, ki se nahaja v Zagrebu (Zavrtnica 5/III, 10 000 Zagreb). V okviru tega društva sta ustanovljena dva doma: SOS Dječje selo Lekenik, ki se nahajata v Lekeniku, nekaj kilometrov stran od Zagreba (Ul. Hermana Gmeinera 1, 44272 Lekenik) in SOS Dječje selo Ladimirevci, ki se nahaja nekaj kilometrov stran od Osijeka (A. Šenoe 30 Ladimirevci, SOS Dječje 31550 Valpovo). Društvo je prostovoljno in nima pooblastil za deljenje kakršnih koli informacij o samih postopkih posvojitve in statističnih podatkih (Valentina Renelt, selo Hrvatska, pogovor, 20. 4. 2020).

V Sloveniji je pravica otroka do bivanja izven institucije v celoti upoštevana. MDDSZ ne razpolaga z informacijami in statističnimi podatki o nevladnih organizacijah oziroma društvih, ki v okviru svojega delovanja izvajajo programe svetovanja ali izobraževanja s področja posvojitve, saj Slovenija ne pooblašča nobenih drugih fizičnih ali pravnih oseb za izpeljavo posvojitve. Naloga ugotavljanja pogojev za posvojitve je zaupana izključno CSD-jem oziroma postopku odločanja o posvojitvi sodiščem. Vključevanje v tovrstne nevladne organizacije oziroma društva je izključno osebna odločitev posameznika in ni določena s strani države. V Sloveniji domov za otroke nimamo. Otroci in mladoletniki, za katere starši ne skrbijo, ki nimajo staršev ali so brez družinske oskrbe, uživajo posebno varstvo in skrb države. DZ določa, da država zagotavlja varstvo mladoletnim otrokom vselej, kadar je ogrožen njihov zdrav razvoj in kadar to zahtevajo druge koristi otrok. Oblike varstva, ki ga DZ določa so: posvojitve otroka, namestitve v rejniško družino ter skrbništvo. Katera oblika varstva je za določenega otroka najprimernejša, je odvisno od vsake konkretne situacije posebej, o tem pa odloča sodišče (Tanja Oberski, MDDSZ, pogovor, 24. 4. 2020).

V Sloveniji je za otroke in mladostnike, stare med 8. in 18. let, ki imajo težave pri odraščanju in prilagajanju na socialno okolje, doma pa nimajo ustreznih pogojev za življenje, poskrbljeno v mladinskih domovih, prevzgojnih domovih in vzgojnih zavodih (SiStat, b.d.²²).

²² Statistični urad Republike Slovenije – SiStat. <https://pxweb.stat.si/SiStat/>

1.6 Potencialni starši

Družina je temeljna družbena enota, prva in osnovna življenjska skupnost. Zaznamuje jo intima in čustvena povezanost. V njej se združujejo različne funkcije povezane z ustvarjanjem in vzdrževanjem življenja, vzgojo otrok, izboljšanjem socialnega in kulturnega življenja, proizvodnjo in upravljanjem s sredstvi za preživetje, ohranitvi moralnega izvora, negovanjem verskih prepričanj in domoljubnih občutkov. V družini nastane novo življenje in gradi človekova osebnost. Družina ima dolgo zgodovino in bogato tradicijo, ki se ohranja stoletja in tisočletja (Vukasović, 1994, str. 365).

Družina, ki posvoji otroka je v primerjavi z biološko družino posebna, saj ni biološko osnovana. Posvojitve omogoča otrokom in staršem alternativno pot k družinskemu življenju, ki je lahko podoben ali različen od življenja v biološki družini. Razlike pripeljejo do edinstvenih izzivov, specifičnosti družinskega življenja in komplikacije v razvoju otroka. Dejstvo, da otrok ni rojen v družini, ki o njem skrbi in da imajo dva para staršev prinaša izzive tako za otroka kot tudi za posvojitelje (Maleš, 2015, str. 18). Na ta način se pretrga naravni proces otroka, ki je izločen iz svoje biološke družine. Posvojitve so zato zelo nepredvidljiv proces. Posvojitve bo bolj uspešna, če se bodo potencialni starši na ta proces pripravili. Zaviršek (2012, str. 136; po Zaviršek, Sobočan 2012) pravi, da je Brodzinsky ugotovil, da je komunikacijska odprtost ključnega pomena za uspešno posvojitve, saj je vsebina družinskih procesov pomembna za otrokov socialni, intelektualni in čustveni razvoj. Posvojitve je hkrati mogoče razumeti kot pozitiven poseg v življenje otrok, ki so v zgodnjem otroštvu utrpeli prikrajšanje, in jim ponuditi možnost okrevanja v svojem kognitivnem in socialno-čustvenem razvoju (Gibbons in Rotabi, 2012, str. 242).

Meddržavne posvojitve pomenijo dodatno izpostavljenost stresom in tveganim situacijam, tako za socialne starše kot tudi za otroke (Zaviršek, 2012, str. 77). Gibbons in Rotabi (2012, str. 242; po Juffer & Van Ijzendoorn, 2005) pravita, da se starši, ki posvojijo otroka pogosto srečujejo z dilemo, da so sami tujci v kulturi v kateri se je rodil otrok, ki so ga posvojili in hkrati vedo, da morajo podpirati etnično identiteto in ozadje svojega otroka (Gibbons in Rotabi, 2012, str. 244).

1.6.1 Reproduktivne pravice žensk

Reproduktivna pravica žensk do splava je povezana tudi s posvojitvami. Gre za svobodno odločitev za razmnoževanje (kdaj, kolikokrat), informiranost in dostopnost do varnih ter učinkovitih metod za načrtovanje družine. Pomembna je njihova cenovna dostopnost, dostopnost do drugih metod, ki so z zakonom določene, dostop do ustrezne zdravstvene oskrbe za varno nosečnost in plod, svetovanje glede spolno prenosljivih bolezni ter celotno seksualno zdravje s ciljem kvalitetnejšega življenja (Buda, 2017, str. 10-11; po Antić 2004: 278). Ne glede na to, da je pravica ženske do splava ena izmed najbolj kontroverznih in spornih pravic, je varen in legalen splav človeška pravica ženske (Buda, 2017, str. 11). Zaradi liberalizacije na družinskem področju in naprednih reproduktivnih pravic žensk v Sloveniji skorajda ni otrok, ki bi bili posledica neželene nosečnosti in tega, da bi bile neporočene in samske matere tako stigmatizirane, da bi morale oddati otroka v posvojitev (Zaviršek, 2012, str. 28).

Pravica do splava je v Sloveniji določena v Ustavi Republike Slovenije. 55. člen navaja, da je odločanje o rojstvu svojih otrok svobodno in da, država zagotavlja možnosti za uresničevanje te svoboščine ter ustvarja razmere, ki omogočajo staršem, da se odločijo za rojstvo svojih otrok (Ustava RS, 1991). Na Hrvaškem je pravica določena v Zakonu o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odločevanje o rađanju djece (2009)²³. Zakon v 1. členu navaja, da je odločanje o rojstvu otrok svobodno. Zakon ureja pravice in dolžnosti povezane s preprečevanjem neželene spočetja, prekinitvijo nezaželene nosečnosti kot tudi medicinsko pomoč tistim, ki zaradi zdravstvenih razlogov ne morejo izpolniti želje po lastnem potomstvu.

Problem, ki se pojavlja v zadnjih letih na Hrvaškem, je ta, da Zakon o liječništvu²⁴, Zakon o sestrinštvu²⁵ in Zakon o ljekarništvu²⁶, ureja tudi pravico do ugovora vesti zdravstvenih delavcev (Enea Maćašić, CZSS – Rijeka, pogovor, 20. 11. 2019).

²³ Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odločevanje o rađanju djece, NN 18/78, 88/09. <https://www.zakon.hr/z/2475/Zakon-o-zdravstvenim-mjerama-za-ostvarivanje-prava-na-slobodno-odlu%C4%8Dvanje-o-ra%C4%91anju-djece>

²⁴ Zakon o liječništvu, NN 121/03, 117/08. <https://www.zakon.hr/z/405/Zakon-o-lije%C4%8Dni%C5%A1tvu>

²⁵ Zakon o sestrinštvu, NN 121/03, 117/08, 57/11. <https://www.zakon.hr/z/407/Zakon-o-sestrinštvu>

Neustrezna državna regulacija, zdravniška korupcija, izkoriščanje položaja, spremenljivost cen posega na črno, pomanjkanje evidenc in ugovor vesti so samo nekatere od neregularnosti hrvaškega zdravstvenega sistema s katerimi se srečujejo ženske, ki želijo prostovoljno prekiniti nosečnost oziroma narediti splav. Leta 1996 so na Hrvaškem želeli pravico ženske do splava prepovedati. Predlog zakona ni bil sprejet in vodilno vlogo pri tem so imele feministične skupine in organizacije civilnega društva. Danes splav spada v t.i. »sivo cono«, saj je zakonsko dovoljen, v praksi pa njegovo izvajanje ni enostavno. Prekinitev nosečnosti se tako lahko opravi v kateri koli bolnišnici, ki ima oddelek za ginekologijo in porodništvo, ampak še vedno ni dostopen v vseh. Po analizi o dostopnosti do splava izvedeni leta 2012 so od desetih izbranih bolnišnic le v eni imeli jasne informacije o dostopnosti do splava, vse ostale na vprašanja sploh niso želele odgovarjati. Ravno tako v nekaterih bolnišnicah zdravniki zaradi lastne vesti in pomanjkljivosti v zakonu ne izvajajo splavov. Po nekaterih informacijah nekateri zdravniki splave izvedejo »na črno« in jim zaračunajo cene, ki jih sami določijo in ki ni zakonsko regulirana. Ženske pa razumejo »skrivni« splav kot priložnost, da so manj izpostavljene različnim predsodkom okolice. Ravno patriarhalna stigmatizacija pa je eden od glavnih razlogov, zakaj je splav na Hrvaškem tabu tema. Dokler družba na Hrvaškem ne izstopi iz patriarhalnih socialnih norm pa je nemogoče pričakovati napredek povezan s tem, da bi se pravica do splava tudi ustrezno izvajala. Dostopnost splava je potrebno omogočiti vsem v vseh ustanovah in kaznovati njegovo izvajanje v privatnih ginekoloških ordinacijah. Nujno je standardizirati cene in regulirati primere v zvezi z ugovorom vesti zdravnikov (Knežević, 2015).

Cena prekinitve nosečnosti je v zadnjih petih letih narasla za okoli 500 KN oziroma slabih 70 €. Nosečnice na Hrvaškem, ki niso stalno zaposlene, ampak delajo honorarna dela nimajo pravice do plačane bolniške odsotnosti ali nadomestila, ne glede na to, da plačujejo prispevke za pokojninsko in zdravstveno zavarovanje. Niz takih pokazateljev kaže na stanje ženskih reproduktivnih pravic na Hrvaškem.

Ocenjuje se, da več kot 300.000 žensk nima pristopa do primerne ginekološke oskrbe, cene privatnih ginekoloških ordinacij pa rastejo (Lasić, 2019). Vse več Hrvatice odhaja opraviti splav v Slovenijo. Na začetku leta 2019 se je na Hrvaškem število žensk, ki prihajajo opraviti splav v Slovenijo – v Brežice, povečalo za 25 %. Število žensk pa se iz leta v leto povečuje

²⁶ Zakon o ljekarništvu, NN 121/03, 142/06, 35/08, 117/08. <https://www.zakon.hr/z/409/Zakon-o-ljekarni%C5%A1tvu>

(Hrvatska i Poljska: Zemlje iz kojih žene bježe radi pobačaja, 2019). V Sloveniji splav zavrne 3 % ginekologov, na Hrvaškem pa kar 60 %. Na Hrvaškem je prekinitev nosečnosti ženskam, katerim nosečnost je posledica posilstva zavrnjena, pa čeprav imajo po zakonu pravico do tega. Splav na Hrvaškem bo postal še težji. Leta 2017 so v Saboru (Hrvaški parlament) sprejeli odlok o novem Zakonu o splavih, ki pa do danes še ni sprejet (Hrvatice masovno odlaze na pobačaj u Sloveniju, 2019).

Podatki pridobljeni od podatkovnega portala Inštituta za javno zdravje²⁷ in od Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo²⁸, kažejo, da je število splavov od leta do leta različno. V spodnji tabeli so prikazani podatki za Slovenijo in Hrvaško. Podatki o številu splavov v Sloveniji temeljijo na številu dovoljenih splavov za ženske stare med 19. in 45. ali več let, na Hrvaškem pa na splavih, ki so se zgodili tekom individualne prijave ženske stare med 19. in 45. ali več let in preko evidence splavov, ki so zabeleženi v bazi v zdravstvenih ustanovah na Hrvaškem.

Tabela 7: Število splavov v RS in RH od leta 2012 do leta 2018.

LETO	ŠTEVILO SPLAVOV V RS	ŠTEVILO SPLAVOV V RH
2012	4.106	10.088
2013	4.011	8.922
2014	4.060	9.103
2015	3.682	8.362
2016	3.736	6.904
2017	3.529	6.145
2018	3.474	7.064

VIR: Nacionalni inštitut za javno zdravje – podatkovni portal (b.d.) in Hrvatski zavod za javno zdravstvo (b.d.)

Iz tabele je razvidno, da se število splavov, tako v Sloveniji kot na Hrvaškem iz leta v leto zmanjšuje. V Sloveniji je razlog za zmanjševanje upoštevanje reproduktivnih pravic žensk, šolska izobraževanja o varni spolnosti in regulacija zakonov, ki dejansko upošteva

²⁷Inštituta za javno zdravje (NIJZ). https://podatki.nijz.si/pxweb/sl/NIJZ%20podatkovni%20portal/?px_language=sl&px_db=NIJZ%20podatkovni%20portal&rxid=d084241e-c0d9-4483-9314-4d845049b2ed

²⁸ Hrvatski zavod za javno zdravstvo (HZJZ). <https://www.hzjz.hr/>

reproduktivne pravice žensk. Na Hrvaškem število splavov upada, a je vedno pogostejša praksa izvajanja splavov »na črno«. Reproductivne pravice žensk niso v celoti upoštevane, vidni so pritiski z ekonomske in ideološke strani, ker država nima posluha za tovrstne probleme.

Reproduktivne pravice žensk se tako v Slovenijo kot na Hrvaškem lahko zaščitijo le s kolektivnimi akcijami, premišljeno politiko, razvijanjem globalnih strategij in nacionalnih inovacij (Geiger, 2006, str. 110-111).

1.6.2 Istospolne partnerske skupnosti

Pomembno je omeniti tudi istospolno partnersko skupnost. V Sloveniji skupna posvojitev tretje osebe v istospolni partnerski skupnosti ni možna. Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti²⁹ ne ureja razmerij partnerja do otrok. To pomeni, da je ureditev za istospolno skupnost enaka kot za zunajzakonsko skupnost. Partnerja registrirane ali neregistrirane istospolne skupnosti tako ne moreta posvojiti otroka tretje osebe (Družinski zakonik, 2019). Pri istospolnih skupnostih lahko pride do enostranske posvojitve, torej lahko vsak od registriranih istospolnih partnerjev s soglasjem partnerja posvoji njegovega otroka (Zaviršek, 2012, str. 66). Slovenska zakonodaja opredeljuje, da pojem zunajzakonska skupnost/partnerja pomeni dalj časa trajajoča skupnost moškega in ženske, ki nista sklenila zakonske zveze, [...]. V družinskem zakoniku, ki je začel veljati 15. 4. 2018 je v 213. členu zapisano, da zakonca ali zunajzakonska partnerja lahko samo skupaj posvojita otroka, razen če eden od njiju posvoji otroka svojega zakonca ali zunajzakonskega partnerja (Družinski zakonik, 2019).

Hrvaška zakonodaja je v OZ (2015) zapisala, da je zunajzakonska skupnost, skupnost neporočene ženske in neporočenega moškega, ki traja najmanj tri leta in je priznana šele, ko je v tej skupnosti rojen otrok ali pa je poroka v načrtovanju. Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti, specifično ne ureja razmerje partnerja do otrok in prav tako hrvaški

²⁹ Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti, Uradni list RS, št. 65/05,55/09– odl. US,18/16– odl. US,33/16– ZPZ in 68/16– ZPN. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4335>

Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola³⁰ tega ne določa. Razbrati je mogoče, da istospolni partnerji ne morejo skupaj posvojiti otroka.

Potrebno je uvesti jasne zakone, ki bodo regulirali možnost posvojitve tudi istospolnim partnerjem. Dogaja se, da strokovne osebe ali zdravstveni delavci niso dovolj informirani, izobraženi in ne poznajo specifik posvojitve. Na Hrvaškem restriktivni zakonski in institucionalni okviri podpirajo diskriminacijo istospolnih družin. Istospolno usmerjeni ljudje želijo postati starši iz istih razlogov kot heteroseksualna večina. Po podatkih 80 % vseh ljudi si želi postati starš, a izmed teh je le 46% istospolno usmerjenih. Večina se jih odreče želji po starševstvu zaradi skrbi, ki nastanejo zaradi zakonskih in družbenih omejitev, s katerimi se istospolno osebe morajo soočati pri načrtovanju družine (Martinović, 2020). Najpomembnejše bi bilo določiti jasne zakone in pravilnike, ki bi regulirali možnost posvojitve otrok s strani istospolnih partnerjev (Sedlar, 2017).

1.7 Antirasistična praksa na področju posvojitve

Rasizem je ideologija ali praksa, ki se kaže skozi moč in superiornost ene skupine nad drugo zaradi rase, barve kože, nacionalnosti ali kulture. Rasizem se manifestira na individualni, skupinski in institucionalni ravni. Rasizem na institucionalni ravni se kaže skozi ekonomske, politične, kulturne, in verske aktivnosti (National Association of Social Workers, 2006, str. 305-315). Rasizem tako obstaja v treh oblikah, kot osebni rasizem, institucionalni rasizem in kulturni rasizem. Povezovanje vseh treh ravni pa sproži kompleksen proces med tistimi, ki zatirajo in tistimi, ki so zatirani. Rasizem ima ključno vlogo pri krepitvi socialne kontrole nad deprivilegiranimi ljudmi in zavzema eno od ključnih mest v sistemu državne blaginje (Dominelli, 1995, str. 183 -184).

Potencialni starši se v Sloveniji srečujejo predvsem z vsakdanjim rasizmom, ki se na prvi pogled zdi zelo nedolžen. Zanj je značilno buljenje, dotikanje, denormalizacija v obliki vprašanj, pripisovanje določenih značilnosti ali spretnosti in pa poudarjanje teh etničnih posebnosti otroka (Zaviršek, 2012, str. 189). Okolica opazuje, kako je otrok oblečen, kako je

³⁰ Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, NN 92/14, 98/19. <https://www.zakon.hr/z/732/Zakon-o-%C5%BEivotnom-partnerstvu-osoba-istog-spola>

vzgojen, kako se starši z njim pogovarjajo ali kdaj povzdignejo glas nad njim itd. Gre torej za pretirano opazovanje posvojenih otrok in njihovih posvojiteljev (Klun, 2008, str. 37).

Ko govorimo o sodobnem rasizmu, govorimo o nepremostljivosti kulturnih razlik. Posameznikovo vedenje temelji na razlikah, ki so se oblikovale tekom zgodovine oblikovanih kultur. Ravno te različnosti v kulturah pa predstavljajo rasizem. Sodobni rasizem razumemo kot sovražno vedenje dominantne skupine do etnične manjšine, torej zanikanje njihovih pravic in tudi omejevanje le teh. Zatiranje pravic etničnih manjšin pa vpliva na človekovo samopodobo, razvoj, vizijo ipd. (Zorn, 2003, str. 303-304).

V izjavi o etničnih načelih globalnega socialnega dela Mednarodne zveze šol za socialno delo³¹ je v točkah 3.1 in 3.2 zapisano, da se socialni delavci morajo zavedati, da je kultura včasih uporabljena kot maska za kršenje človekovih pravic. Ravno tako pa lahko zakoni, politika, ideologije, predpisi, prakse ipd. ustvarjajo neenakosti in da članom preprečujejo pravično obravnavo. Ravno zaradi tega socialni delavci delajo kot posredniki, ki se bojujejo za iskanje dogovorov ali uskladitev, ki bi zagovarjali pravice stigmatiziranih, izključenih in izkoriščenih posameznikov in skupin (Globalna izjava o etničnih načelih v socialnem delu, b.d.). Izjava, tudi prvič omeni na to, da se v določenih skupnostnih kultura izrablja, da se določene posameznike in posameznice skupine izrablja, izkorišča in zatira (Zaviršek, idr., 2019, str. 86).

V kontekstu posvojitve, predvsem meddržavnih, so nekateri otroci (romski, hendikepirani itd.) obravnavani drugače oziroma so diskriminirani. »Takšni« otroci gredo tudi težje v posvojitve, saj jih ljudje ne želijo posvojiti. Pojavljajo se torej predsodki s strani staršev. Nekateri potencialni starši so otroka odklonili zaradi znakov hendikepa, barve kože in las. To lahko povežemo s sodobnim rasizmom, ki se v javnosti ne kaže (Klun, 2008, str. 49-50).

Predsodki se lahko pojavijo tudi s strani širše okolice, torej družine in družbe. Raziskava društva Adopta iz leta 2014, je prišla do zaključkov, da so družine, ki posvojijo otroke deležne največje podpore ravno s strani svoje družine. Družba reagira zelo različno, saj je odvisno od motivov za posvojitve. Predsodki, ne samo da označujejo način na katerega institucije in drugi otroci ter okolica reagirajo na družino, ki je posvojila otroka, ampak

³¹ Izjava o etničnih načelih globalnega socialnega dela Mednarodne zveze šol za socialno delo. <https://oldsite.iassw-aiets.org/wp-content/uploads/2019/09/GLOBAL-SW-STATEMENT.-SLOVENE-TRANSLATION.pdf>

vplivajo tudi na sprejemanje odločitev o posvojitvi in na kakšen način se starši in otroci ukvarjajo z nastankom svoje družine, kako se o tem pogovarjajo in na koncu tudi kako otrok integrira del svoje zgodovine v sebe in v svojo identiteto. Za posvojitelje, ki menijo, da je dobro odkrito govoriti o posvojitvi otroka in to ne skrivati pred širšo okolico, predsodki družbe ustvarjajo občutek pritiska in negotovosti okoli takšne odločitve (Kralj, idr., 2014, str. 29-31).

Rezar (2009, str. 53-54) pravi, da so ugotovitve v Sloveniji pokazale, da kljub Haški konvenciji strokovna praksa ne sledi načelom, ki bi varovala otroke. Pooblaščen organi bi morali imeti zaposlene osebe, ki sledijo etičnim standardom, svoji izobrazbi in delovnih izkušnjah na področju meddržavnih posvojitvev. Socialni starši oziroma posvojitelji so tako večkrat naleteli na nestrokovno vedenje osebja, neznanje osebja in na neodobravanje postopka meddržavnih posvojitvev.

Socialno delo je stroka oziroma poklic, ki ne dovoljuje kakršnekoli vrste izključenosti v družbi. Pri našem delu ni prostora za strahove, fobije, nestrpnost, sovražnost in podobno. Zaviršek (2012, str. 147; po Ryan in sodelavci 2004:89) zapiše, da so študije socialnih delavcev, ki delajo na področju varstva otrok in družine pokazale, »da ti pri oceni kandidatov pogosteje uporabljajo lastne, osebne standarde in vrednote ter poglede, ki so jih razvili v primarni socializaciji, torej lastne, osebne poglede.« V takih postopkih je torej zanemarjena profesionalnost, ki naj bi izhajala iz izobraževanja tekom študija.

Na Hrvaškem uporabljajo izraz multikulturno delo, ki se vsebinsko ujema z našimi pojmovanji antirasističnega socialnega dela. Multikulturnost se mora organizirati in razvijati na prispevku različnih skupin ljudi, torej da se povečuje pluralizem. Kot sestavni del, bi se morale problematizirati strukturne neenakosti, saj so le-te odgovorne za večanje etničnih razlik pri razvijanju kulture skupin. Vse dokler se neenakosti ne odpravijo, etnično kompetentno delo ne bo moglo graditi mostove med kulturnimi ovirami. Pri tem bodo socialni delavci morali osvojiti veščine razvoja kulturne kompetentnosti, saj bodo na ta način lahko razumeli drugačne poglede na svet, načine reševanja problemov, različne načine življenja, vrednosti in etiko pripadnika drugih kultur. Multikulturno delo na Hrvaškem ni dovolj napredno kot v nekaterih drugih državah Evrope, ki so bolj dovzetne za kulturne razlike. Socialni delavci kot pomočniki, sodelavci, aktivisti ali kot strokovnjaki se bodo morali prilagoditi na vedno več novih uporabnikov, ki jih ne bo zaznamovala samo socialno-

ekonomska situacija, ampak tudi kulturna pripadnost (Žganec in Miljenović, 2011, str. 324-326).

V Sloveniji in na Hrvaškem si socialni delavci prizadevajo, da bi svoje delo v večini opravili v skladu s antirasistično prakso socialnega dela, ki jo lahko uveljavimo tako, da najprej predsodke, ki jih opazimo reproduciramo v skladu z našimi vrednotami, prepričanji in vednostjo. Gre, torej za ozaveščanje, za proces prepoznavanja osebnega rasizma. Dominelli (1995, str. 184) osebni rasizem definira kot verovanje, drža in predsodki posameznika. Socialni delavci morajo imeti znanje o kulturnih razlikah med ljudmi, o različnih življenjskih slogih ljudi, različnih jezikih, tradicijah, običajih in verovanjih, ki ga pridobimo ravno s pogovori in razvijanjem odnosa z ljudmi, ki pripadajo različnim etičnim skupinam, torej s prakso. Socialni delavci se morajo zavzemati za zmanjševanje ekonomske in socialne izključenosti, za t.i. pozitivno diskriminacijo. Antirasistično socialno delo je metoda socialnega dela, ki poskuša odpraviti strukturne neenakosti, ki jih vzdržuje rasizem. Cilj je depriviligiranim zagotoviti potrebne storitve v strokovnem odnosu, ki jim omogoča, da nadzorujejo svoje življenje (Dominelli, 1995, str. 190). Naslednji korak pri antirasistični praksi socialnega dela je tudi poznavanje zakonodaje, ki strokovnjake vodi pri uresničevanju le-te. Posluževati se je potrebno metod socialnega dela, kot so zagovorništvo, individualno načrtovanje, terensko delo ipd., ki strokovnjakom pomagajo pri uresničevanju dobre prakse (Zorn, 2003, str. 307-308).

V državah je rasizem viden predvsem s strani potencialnih posvojiteljev in iz okolja. Odprtost za posvojitev otrok, na Hrvaškem, iz druge kulture ali rase je vse bolj prisotno ravno zaradi širšega sprejemanja omenjene multikulturalnosti v družbi ter zaradi promocije vedno več uspešnih posvojitvev iz drugih držav preko medijev, zgodb drugih potencialnih posvojitvev itd (Blažeka Kokorić, 2019, str. 100).

Razlike glede antirasistične prakse med državama so minimalne. Na Hrvaškem si socialna politika prizadeva predvsem za kulturno kompetentnost socialnih delavcev, saj se zavedajo, da je to področje na katerem jim znanja primanjkuje. Obe državi si prizadevata za čim večje izobraževanje in napredovanje socialnih delavcev in drugih strokovnjakov na področju posvojitve. V Sloveniji je antirasistična praksa bolj razdelana, ni omejena samo na kulturno kompetentnost socialnih delavcev, ampak si prizadeva, da bi se v največji možni meri le-ta

tudi v celoti izvajala. Opaziti je, da si na Hrvaškem prizadevajo za širjenje medkulturne kompetentnosti tudi med druge strokovnjake.

2 PROBLEM

Tema, ki sem si jo izbrala je relevantna glede na trenutno stanje, ki se dogaja, ne samo pri nas, ampak v državah po celem svetu. V Sloveniji je precej več kandidatov za posvojitve, kot pa otrok, ki čakajo na posvojitve (Tanja Oberski, MDDSZ, pogovor, 4. 11. 2019). Posvojitve niso več vezane na okvir nacionalnih meja, so družbeni postopek, ki vedno pogosteje poteka v mednarodnem okolju (Zaviršek, 2012, str. 18). Železnik (2009, str. 3; po Zaviršek, 2012, str. 30) pravi, da je v Sloveniji pet otrok, katerim se starši odpovejo, zato je po njenem mnenju potrebno pospešiti mednarodne posvojitve in pa pospešiti posvojitve znotraj države.

V preteklih letih sem obvezno prakso, znotraj dodiplomskega študija socialnega dela, opravljala na CSD Primorsko – notranjska, enota Ilirska Bistrica, kjer sem veliko časa posvetila ravno postopkom posvojitve. Spoznala sem, da imajo posvojitve zelo pomembno vlogo v življenju ljudi, ki si želijo postati starši nebiološkemu otroku. Razlogi, da prihaja do posvojitve so zelo različni. Dandanes je najpogostejši razlog za posvojitve neplodnost. Na drugi strani pa je, zaradi pomembnega civilizacijskega napredka, na voljo vedno manj otrok, ki bi bili posledica neželene nosečnosti, smrti ali moralnih obsodb na račun neporočenih mater, ki bi svoje otroke morale oddati v posvojitve »moralnejšim parom« (Zaviršek, 2012, str. 28).

Ker živim zelo blizu meje s Hrvaško, sem se odločila za raziskavo, ki je imela namen pokazati, kako pri njih potekajo postopki posvojitve. To mi je omogočilo, da se osredotočim tudi na meddržavne posvojitve. Darja Zaviršek (2012, str. 19) v svoji knjigi opisuje, da so navodila za izvajanje meddržavnih posvojitve pomanjkljiva, da so strokovne delavke pomanjkljivo izobražene za to področje in tudi programi za podporo so slabo narejeni. V svoji raziskavi sem primerjala postopke posvojitve med Slovenijo in Hrvaško. Raziskovala sem, kje prihaja do odstopanj oziroma razlik in kje do podobnosti, kakšni so najnovejši statistični podatki, kakšna je protidiskriminatorna praksa socialnih delavk, ki se ukvarjajo s področjem posvojitve in katere so specifične na tem področju ter kaj je tisto kar socialne delavke še pogrešajo ali potrebujejo.

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Izvedla sem kvalitativno raziskavo, saj so vrednosti spremenljivk navedene z besedami. »Kvalitativna raziskava je raziskava, pri kateri sestavljajo osnovno izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, besedni opisi ali pripovedi in v kateri je to gradivo tudi obdelano in analizirano na beseden način brez uporabe merskih postopkov, ki dajo števila, in brez operacij nad števili« (Mesec, 2017/2018, str. 11). Raziskava je eksplorativna ali poizvedovalna, saj je namen takih raziskav odkriti probleme, jih formulirati in postaviti preverljive hipoteze. Za eksplorativne raziskave je značilno tudi, da naš namen ni preučiti celotne populacije, ampak se omejimo na manjše število primerov. Moja raziskava je empirična, saj sem zbirala novo, izkustveno gradivo in hkrati primerjalna, ker sem primerjala postopke posvojitve v Republiki Sloveniji in v Republiki Hrvaški (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009, str. 80,84). Raziskava je primerjalna, ker sem obravnavala vzorce podobnosti in raznolikosti postopkov posvojitve v obeh navedenih državah, s ciljem ugotovitve razlik v postopkih (Hafner Fink, 2007 str. 117-120).

3.2 Merski inštrument in viri podatkov

Posledično sem za to vrsto raziskave uporabila delno strukturiran vprašalnik, saj sem po potrebi odgovore prilagajala pogovorom (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009, str. 230). Vprašalnik je sestavljen iz petnajstih v naprej pripravljenih vprašanj. Vprašalnik sem pripravila sama, na podlagi predhodnega znanja in izkušenj pridobljenih tekom študija in praktičnega usposabljanja. S pomočjo vprašalnika sem raziskovala kje prihaja do razlik med postopki v državah, s kakšnimi etičnimi dilemami se spopadajo socialne delavke, na kakšen način se izobražujejo, kaj si še želijo na področju posvojitve in kakšni so predlogi za nadaljnje delo na tem področju.

3.3 Populacija in vzorčenje

Populacijo moje raziskave predstavljajo zaposleni socialni delavci na vseh Centrih za socialno delo v Sloveniji in na vseh Centrih za socialno skrb na Hrvaškem, ki delujejo na področju posvojitev od 1. 11. 2019 dalje. Vzorec moje raziskave predstavlja pet socialnih delavk, ki delujejo na področju posvojitev na CSD Primorsko – Notranjska, enota Ilirska Bistrica in pet socialnih delavk, ki delujejo na področju posvojitev na CZSS Rijeka (Hr). Vzorec moje raziskave je neslučajnostni in priročni, ker sem osebe za intervjuje iskala na meni najenostavnejši in najbolj dostopen način, torej preko telefonskih klicev in glede na bližino kraja bivanja.

3.4 Zbiranje podatkov

Podatke sem pridobila po metodi spraševanja oziroma intervju. Intervjuvance sem za sodelovanje prosila najprej preko telefonskega klica oziroma preko e-pošte. Intervjuje sem opravljala po vnaprej dogovorjenem terminu od 15. 1. 2020 do 31. 1. 2020 v prostorih CSD Primorsko – Notranjska, enota Ilirska Bistrica in CZSS na Reki. Vsaki izmed desetih intervjuvank sem pojasnila temo in namen raziskave ter da bodo podatki uporabljeni izključno za namen diplomskega dela in raziskovalnega seminarja v letu 2020. Vsak pogovor je trajal približno 20 minut. Intervjuvanci so si pri vprašanjih vzeli čas za razmislek.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Pridobljene podatke sem obdelala po metodi kvalitativne analize. Intervjuje sem najprej prepisala in uredila v Wordovem dokumentu. Nato sem določila enote kodiranja, ki sem jih uporabila za lastno lažjo interpretacijo problema. Za namene obdelave in analize podatkov sem se pogovarjala s CSD Primorsko – Notranjska, enota Ilirska Bistrica, enota Postojna in enota Cerknica, z CZSS na Reki, s Hrvaškim zavodom za javno zdravje, z Inštitutom za javno zdravje (NIJZ), z našim MDDSZ, s hrvaškim MDOMSP, z Ministrstvom za notranje zadeve RS, Statističnem uradom RS, društvom Na drugi način, društvom Adopta in na zadnje tudi s društvom Deteljica.

4 ANALIZA, RAZPRAVA IN SKLEP IZVEDENIH INTERVJUJEV

4.1 Postopek posvojitve

Postopek posvojitve je pravno – socialno – psihološki proces v katerem vsak sodelujoč – otrok, potencialni posvojitelji in biološki starši, vidijo doseganje zastavljenega cilja. Otrok v njem lahko najde radost ustvarjanja družine, ljubezni; potencialni posvojitelji v njem vidijo način realizacije svoje želje za starševstvo; biološki posvojitelji pa lahko najdejo izhod iz situacije v kateri se nahajajo (nezmožnost vzgoje otrok zaradi mladosti, nezaposlenosti, bolezni ipd.) (Maleš, 2015, str. 18; po Bakarić – Abramović, Jakovac – Lozić, 2001; Brodzinsky, Palacios, 2005). Da bi se v praksi implementiralo načelo zaščite najboljšega interesa otrok v samem postopku posvojitve, je potrebno kreirati ne samo kvaliteten zakonski okvir ampak tudi temeljite standarde izvajanja posameznih strokovnih postopkov tekom realizacije posvojitve (Maleš, 2015, str. 35).

Socialne delavke iz Slovenije, ki delujejo na področju posvojitvev in so sodelovale v raziskavi so povedale, da postopek začne CSD v skladu z zakonom – z novim DZ (2019), ki omogoča delo v največji koristi otroka. Standardi izvajanja posameznih strokovnih postopkov se vodijo v skladu z Katalogom. Postopek za posvojitvev, ne glede na to ali kdo želi posvojiti iz Slovenije ali iz tujine, začne CSD po uradni dolžnosti ali pa se začne na predlog posvojitelja.

Postopek poteka po Družinskem zakoniku. Najprej, sprejemem vlogo para in se z njim tudi pogovorim. Potem, ker zakon tako določa obiščem tudi družino na domu. Potem pripravim strokovno socialno mnenje. Po potrebi pridobim tudi psihološko in pedagoško mnenje, ki je ravno tako pomembno. Sestavim, torej skupno oceno para in par vpišemo v evidenco potencialnih posvojiteljev. Pomembno je, da s parom vzpostavim dober stik, da o njih izvem čim več informacij. Po vključitvi potekajo še pogovori o vzdrževanju stikov. Pomagamo si tudi s Katalogom javnih pooblastil, ki pa še ni potrjen in zato uporabljamo le smernice tega (Socialna delavka v Sloveniji I, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Postopek poteka po Družinskem zakoniku. Upoštevam tudi Katalog javnih pooblastil, ki pa še ni stopil v veljavo, zato nam je Ministrstvo posredovalo smernice po katerih se sedaj ravnam. Seveda najprej sprejemem vlogo para oziroma družine, ki jo preučim in nato opravi še prvi pogovor. Par obiščem tudi na domu in ga celoten postopek spremljamo, da se prepričamo, da je par res primeren za otroka. Nato s pomočjo strokovnega tima sestavim strokovno socialno mnenje. Prizadevam si, da bi o paru dobila čim več informacij zato pridobim tudi psihološko in pedagoško mnenje. Ko je par označen za primernega se ga vpiše v evidenco potencialnih posvojiteljev. Potem pa čakamo otroka. Ko dobimo otroka poteka samo še reševanje obrazcev in sledenje otroku naslednjih 5 let (Socialna delavka v Sloveniji II, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Postopek je standarden na vsakem centru za socialno delo. Poteka po novem družinskem zakoniku, ki se bistveno ne razlikuje od prejšnjega zakona. Začne se z vlogo para, nadaljuje s prvim pogovorom itn. Socialni delavci sestavimo strokovno mnenje, ki je zelo pomembno za nadaljnjo obravnavo. Če potencialni par ustreza vsem smernicam se ga vpiše v register potencialnih posvojitev. Vedno se otroku poišče ustrezne starše glede na njegov izvor, starost, zdravstveno stanje itn., ne pa staršem ustreznega otroka (Socialna delavka v Sloveniji III, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Postopek se vodi standardno po Družinskem zakoniku. Centri za socialno delo so pristojni za ugotavljanje pogojev sam postopek odločanja o posvojitvi pa vodi sodišče. Torej socialne delavke sprejememo vlogo, opravimo pogovore in napišemo strokovno oceno potencialnih posvojiteljev. Potem se ti vpišejo v evidenco potencialnih posvojiteljev kjer poteka nadaljnji postopek. Ko pride do tega, da se pojavi otrok postopek teče dalje. Po »koncu« postopka spremljam še kako se je otrok prilagodil na novo okolje in družino (Socialna delavka v Sloveniji IV, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Po standardnem postopku posvojitve, ki ga določa Družinski zakonik. Vloga, pogovori, vpis v evidenco potencialnih posvojiteljev, urejanje dokumentacije, sama posvojitev in pa spremljanje otroka po zaključku same posvojitve. Pomagamo si s smernicami, ki so v bistvu smernice iz Kataloga javnih pooblastil, ki bo v kratkem objavljen (Socialna delavka v Sloveniji V, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Na Hrvaškem postopek posvojitve poteka v skladu z odredbo OZ (2015). Ravno tako socialni delavci za podlago dela uporabljajo smernice njihovega protokola. Postopek je na Hrvaškem popolnoma enak.

Postopek posvojitve se izvaja v skladu z odredbami »Obiteljskog zakona«. Po tem, ko so izpolnjene predpostavke za posvojitvev na strani otroka se poišče ustrezen posvojitelj v evidenci posvojiteljev, ki je dosegljiva v aplikaciji MDOMSP. To pomeni, da so pri teh osebah izpolnjene predpostavke na strani posvojiteljev, ki jih določa zakon. Strokovni tim Centra za socialno delo poišče najprimernejšega potencialnega posvojitelja v skladu z osebnimi potrebami otroka. Otroka se pripravi za posvojitvev in omogoči osebne stike s potencialnimi posvojitelji. Odločitev centra se opravi s posvojitvijo (Socialna delavka na Hrvaškem I, CZSS Rijeka; 2019).

Postopek posvojitve vodim po smernicah protokola o postopku posvojitve. Zakon je tukaj, ker moramo delovati v skladu z njim. V postopku je ogromno dokumentacije, različnih ocen psihologov, psihiatrov, socialnih delavcev, intervjujev s posvojitelji. Potrebno je veliko čakanja za vso dokumentacijo in sestanke. CZSS vpiše vse potencialne posvojitelje v evidenco posvojiteljev, ki jo ureja ministrstvo. V evidenci so vpisani tudi otroci, ampak se najprimernejše starše išče otroku. Socialni delavci na podlagi vseh pogovorov in strokovnih ocen izberemo najustreznejšega starša (Socialna delavka na Hrvaškem II, CZSS Rijeka; 2019).

Postopek posvojitve se vodi v skladu z »Obiteljskim zakonom«. Sledimo tudi protokolu o postopkih posvojitvev, ki ga navaja Ministrstvo za demografijo, družino, mlade in socialno politiko. Ta protokol je sestavljen zato, da ščiti pravice otrok in pospeši postopek. Najprej CZSS vpiše vse potencialne starše v evidenco posvojiteljev. V evidenci so vpisani tudi otroci tako, da se najustreznejšega starša išče otroku in ne obratno. Posvojitelja se spozna z značilnostmi otroka in se opravi pogovor. Socialni delavci izberejo najustreznejše starše. Napišem oceno in izdam soglasje s katerim lahko družina stopi v kontakt z otrokom oziroma rejniško družino. Center nato opravi posvojitvev (Socialna delavka na Hrvaškem III, CZSS Rijeka; 2019).

Postopek posvojitve se vodi skozi standarden postopek, ki ga določa »Obiteljski zakon«. Prvi korak je vloga potencialnih posvojiteljev in prvi pogovor. Sledi strokovna ocena ali je družina primerna za posvojitev. Potencialne posvojitelje se vpiše v evidenco posvojiteljev. Strokovni tim Centra potem poišče najustreznejše potencialne posvojitelje za otroka. Potem je potrebna vsa mogoča dokumentacija, da vse poteka kakor mora, saj se posvojitev ne more prekiniti. Center je odgovoren za celoten postopek od raziskovanja posvojiteljev do iskanja otroka pa do same organizacije, izpolnjevanja dokumentacije in tudi do same izvedbe posvojitve in nadaljnjega dela z novo družino (Socialna delavka na Hrvaškem IV, CZSS Rijeka; 2019).

Standardno kot piše v »Obiteljskom zakonu«. Najprej, ko pride vloga para se opravijo pogovori in obisk na domu potencialnih posvojiteljev. Potem moramo napisati strokovno mnenje in potem se potencialne posvojitelje vpiše v evidenco tako da vsi CZSS vedo koga lahko izbirajo. Center je tako odgovoren za celoten postopek in mnenje mora biti napisano realno. Potencialni posvojitelji se morejo vključiti v program izobraževanja in priprave – šola za posvojitelje, ki je namenjena novim veščinam in znanjem o vzgoji otrok (Socialna delavka na Hrvaškem V, CZSS Rijeka; 2019).

Zakonodaja na področju posvojitve je tako v Sloveniji kot na Hrvaškem v osnovi enaka in naravnana tako, da varuje pravice otrok. Najbolj pomembno, kar so socialne delavke iz obeh sosednjih držav izpostavile je, da se starše išče otroku ne pa obratno, torej otroka staršem. Pri posvojitvah mora biti osnovno vodilo, da se otroku poišče najbolj primerno nadomestilo staršev glede na otrokove potrebe, starost in ostale okoliščine in ne obratno (Zaviršek, 2012, str. 12).

Sklepamo lahko, da ni vidnih razlik med samo izvedbo postopka posvojitve v Sloveniji in na Hrvaškem. Skupno je to, da je za postopek potrebne veliko birokracije. Edina razlika, ki jo je opaziti med intervjuji je ta, da imajo na Hrvaškem šolo za potencialne posvojitelje³².

Na Hrvaškem se je program priprave potencialnih posvojiteljev na posvojitev začel izvajati v društvu »Na drugi način«, ki kontinuirano deluje od leta 2005. Avtorice in voditeljice

³² Udruga »Na drugi način« - "Roditelji na drugi način – Škola za posvojitelje". <http://nadruginacin.hr/skola-za-posvojitelje/>

programa »Roditelji na drugi način – Škola za posvajanje« so magistra socialnega dela Vlasta Grgec – Petroci in profesorica psihologije Marjana Marčetić – Kapetanović. Program je bil v obdobju desetih let edini na celotnem območju. Leta 2015 se je s pomočjo CZSS razširil na Sisak, Osijek, Split, Reko in Čakovec. V letu 2017 so izobrazili nove voditelje programa za izvajanje šole za posvojitelje in sedaj se program izvaja v družinskih centrih na področju celotne države, torej v 12. mestih, program pa izvaja 36 voditeljev. Program se izvaja v treh letnih ciklih. Način dela je delo v skupinah, ki štejejo do 18 članov. Priprave za posvojitelje, so od leta 2014 obvezne in se izvajajo v društvu »Na drugi način«, v družinskih centrih in na društvu Adopta (Vlasta Grgec – Petroci, udruga »Na drugi način«, pogovor, 21. 5. 2020).

Šola za potencialne posvojitelje je namenjena potencialnim posvojiteljem, ki so na CZSS vložili vlogo za posvojitve, posvojiteljem, ki želijo izboljšati svoje starševske veščine in pridobiti nova znanja za vzgojo otrok in strokovnjakom, ki delajo na področju posvojitve. Cilj programa je opolnomočenje družine, boljše razumevanje problematike posvojitve in otrokovih potreb, pridobivanje veščin potrebnih za delo strokovnjakov z družinami in razvoj posvojitve. Program je sestavljen iz tematsko različnih srečanj kot so: kaj so zamudili posvojeni otroci, kako povedati otroku, da je posvojen, kako posvojitve dojemajo najstniki, potrebe otrok, kako reševati probleme v vzgoji, kako pomagati otroku, da kontrolira svoje obnašanje, kako vzgojiti samozavestnega otroka, kako prepoznati in izraziti čustva, komunikacija z otrokom, otrok in agresivnost. V programu sodelujejo tudi posvojitelji, ki imajo izkušnje s posvojitvijo (Edukacija i priprema (potencialnih) posvojitelja – Škola za posvojitelje, b.d.).

Trajanje postopka posvojitve

Celoten postopek posvojitve, torej od vloge para do same izvedbe, je po pripovedih socialnih delavk obeh sosednjih držav izredno dolgotrajen. V Sloveniji postopek traja nekje od štirih do osmih let, na Hrvaškem pa od enega do treh let.

Družine na Hrvaškem so izpostavile, da jim dolgotrajnost postopka ustvarja negativen psihološki pritisk (Kralj, idr., 2014, str. 18-19). Pari, ki so posvojili poudarjajo dolžino trajanja samega postopka (po odločitvi CZSS in odločitvi o potencialnih starših) in to iz

različnih razlogov: pomanjkanje rokov, neorganiziranost centra (ali številnost in raznolikosti vrste del s katerimi se ukvarjajo), neobstoj občutkov pomembnosti in hitrosti obdelave dokumentov oziroma nujnost dokončanja postopka posvojitve, nejasnosti o področju odgovornosti in ne-koordinacije različnih strokovnjakov.

Postopek posvojitve je tako v Sloveniji kot na Hrvaškem krajši, če gre za enostransko posvojitve in traja nekaj mesecev (pet do šest). Postopek je krajši tudi v primeru v kolikor so potencialni posvojitelji pripravljene posvojiti otroka s težavami v razvoju. Postopek je dolgotrajen, zato ker je odvisen od tega koliko otrok je trenutno vpisanih v evidenco in tudi od števila otrok, ki jih želijo potencialni posvojitelji posvojiti, ter od lastnosti posvojiteljev in otrok, kar so izpostavile socialne delavke obeh držav.

Po mojih izkušnjah je postopek zelo dolgotrajen je pa odvisno od tega kdaj otrok pride do družine seveda. Pomembno je tudi koliko otrok je na voljo, saj se potencialne starše vedno išče otroku ne pa otroka staršem. Če je posvojitve krajša je postopek bistveno enostavnejši in hitrejši (Socialna delavka v Sloveniji I, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Leta, leta in leta. Postopek je zelo dolg. Spomnim se, da sem imela primer, ko je par čakal na posvojitve 8 let. Postopek, ko je gospa za posvojitve čakala iz rejništva pa 5 let. Odvisno je od psihološke in pedagoške ocene. Pri enosmernih posvojitvah postopek traja le par mesecev (Socialna delavka v Sloveniji II, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Odvisno ali gre za enostransko posvojitve ali ne in ali gre za meddržavno ali notranjo posvojitve. Po mojih izkušnjah so enostranske posvojitve najkrajša varianta posvojitve, ki traja nekje 5 ali 6 mesecev. Posvojitve otroka v Sloveniji traja nekje par let – 4. ali 5. let odvisno od tega koliko otrok je na razpolago (Socialna delavka v Sloveniji III, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Postopek traja nekje okoli 5 let. Redke so posvojitve iz rejništva npr kjer pride do same izvedbe prej (Socialna delavka v Sloveniji IV, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Traja kar nekaj časa, saj so to zamudni postopki, ki potrebujejo veliko pravne dokumentacije in pogovorov. Recimo okoli 5 let, če v evidenci ni otrok (Socialna delavka v Sloveniji V, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Odvisno je od tega katerim lastnostim posvojitelji dajo prednost – otrokovo zdravje, narodnost, starost, verjetnost posvojitve večjega števila bratov in sester. Na primer, če je

posvojitelj pripravljen posvojiti otroka s težavami v razvoju je posvojitev mogoče realizirati že skozi nekaj tednov, če je v evidenci za posvojitve zabeleženo večje število takih otrok (Socialna delavka na Hrvaškem I, CZSS Rijeka; 2019).

Ko ima otrok vse pogoje za posvojitev iz evidence posvojiteljev ni težko poiskati primerno družino za otroka. Postopek traja do 2. leti (Socialna delavka na Hrvaškem II, CZSS Rijeka; 2019).

Postopek je dolgotrajen. Odvisno je od tega koliko otrok je trenutno na razpolago. Odvisno je tudi od tega, koliko otrok želijo posvojiti in koliko so stari ti otroci. Mlajših otrok je malo in postopek se tako lahko podaljša tudi do 10. let. Če je družina pripravljena posvojiti otroka s težavami v razvoju se posvojitev lahko izvede zelo hitro v nekaj mesecih. Postopki drugače trajajo od 1. do 2. let (Socialna delavka na Hrvaškem III, CZSS Rijeka; 2019).

Odvisno od tega koliko otrok je vpisanih v evidenco in kakšne zahteve imajo starši (zdravje otroka, spol otroka, starost otroka itd.). Iz lastnih izkušenj nekje od 1. do 3. let (Socialna delavka na Hrvaškem IV, CZSS Rijeka; 2019).

Nadaljnji postopek je bolj dolgotrajnejši. Do samega konca posvojitve lahko pride v obdobju od 2. do 3. let. Odvisno od tega koliko je otrok in kakšne zahteve imajo potencialni posvojitelji (Socialna delavka na Hrvaškem V, CZSS Rijeka; 2019).

Izzivi v postopku

Probleme je potrebno obravnavati kakor izzive. Izzivov je nešteto in ti so pogojeni z željami in možnostmi.

Pomanjkanje otrok za posvojitev je dejstvo, ki predstavlja izziv za družbo.

Do težav prihaja, saj ni otrok za posvojitev. Postopek je tudi zelo zamuden in dolgotrajen. Ni problematičnih otrok za katere država zelo dobro poskrbi. Pomembno je tudi to, da v Sloveniji ni veliko mladoletnih staršev, ki ne bi mogli skrbeti za otroke (Socialna delavka v Sloveniji I, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Težave so v tem, da ni otrok za posvojitev. Tako ocene, obiski, pogovori kot različna mnenja niso problem, saj smo postopka naučene in sledimo zakonu (Socialna delavka v Sloveniji II, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Težave opažam seveda, ker ni otrok za posvojitev kar v bistvu tudi ni težava. Odvisno iz katerega zornega kota gledamo. Težava je tudi v samem postopku, ki je zamuden (Socialna delavka v Sloveniji III, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Rejništvo v Sloveniji večkrat predstavlja obliko pomoči za daljše časovno obdobje. Keržan (2008, str. 7) pravi, da je rejništvo oblika varstva otrok do polnoletnosti, ki potrebujejo oskrbo in vzgojo pri osebah, ki niso niti njihovi biološki niti socialni starši ali skrbniki. Rejništvo je kratkotrajni ukrep, ki ni mišljen za daljše časovno obdobje, ampak kot začasen krizni ukrep.

Težava je v tem, da so rejništva predolga kar sploh ne bi smela biti (Socialna delavka v Sloveniji IV, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Sodelovanje strokovnjakov iz različnih področij je nujno, a včasih pri nas predstavlja problem.

Do težav prihaja, saj se pri postopku srečuje veliko različnih kadrov, ki kdaj niso enotni in da se starši srečujejo z etičnimi dilemami (Socialna delavka v Sloveniji V, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Na področju posvojitve sodelujejo socialni delavci, psihologi in pravniki (Zaviršek, 2012, str. 209). Za dobro in kompetentno delo morajo socialne delavke delovati v strokovnem okolju, saj tudi odnosi med kolegi, vodstvom centra in ostalih kadrov oziroma strokovnjakov, vplivajo na kvaliteto opravljenega dela (Zaviršek, 2012, str. 158). Na Hrvaškem v proces posvojitve sodijo socialni delavci, psihologi, vzgojitelji iz domov za otroke, rejniki, osebje izobraževalne institucije (šole), strokovnjaki drugih profilov, sorodniki in druge pomembne osebe v otrokovem življenju (Blažeka Kokorić, 2019, str. 8).

Ključni izzivi na Hrvaškem se pojavljajo, ko potencialni posvojitelji ne želijo posvojiti otroka s težavami v razvoju.

Do težav prihaja pri posvojitvi večjega števila bratov in sester, starejših otrok ali otrok s težavami v razvoju, za katere posvojitelji pogosto niso zainteresirani (Socialna delavka na Hrvaškem I, CZSS Rijeka; 2019).

Do težav prihaja, ko ima družina »posebne« zahteve. Veliko njih si želi dojenčka, kar predstavlja velik problem, saj se mlajše otroke ne daje v posvojitev oziroma jih ni na voljo. Večina posvojiteljev si želi zdravega otroka, to pa predstavlja ponovni problem, saj obstaja veliko otrok s težavami v fizičnem in čustvenem razvoju (Socialna delavka na Hrvaškem II, CZSS Rijeka; 2019).

Do težav prihaja, ko družina želi posvojiti mlajše otroke ali pa starejše otroke. Do težav prihaja tudi, ko imamo veliko otrok s problemi v razvoju in so zaradi tega diskriminirani (Socialna delavka na Hrvaškem III, CZSS Rijeka; 2019).

Do težav prihaja seveda, ko gre za otroke s težavami v fizičnem ali čustvenem razvoju (Socialna delavka na Hrvaškem IV, CZSS Rijeka; 2019).

Do težav prihaja, ko starši niso povsem psihično pripravljene za posvojitev (Socialna delavka na Hrvaškem V, CZSS Rijeka; 2019).

Kvalitete socialnih delavk

Strokovnost socialnih delavk je ključna na področju posvojitve, imeti pa morajo še številne dodatne lastnosti.

Kot glavne značilnosti so socialne delavke obeh sosednjih držav omenile empatijo, privrženost, sočutnost, izkušnje na področju posvojitve, da nimajo stigme do ljudi, ki ne morejo imeti otrok, da si prizadevajo in vložijo velik trud v postopek, da se posvojitev izvede brez kakršnihkoli zapletov, da so vsestranske oziroma, da so »supermani«.

Socialna delavka mora biti »superman«. Najprej mora biti vrhunski pravnik, da kompetentno vodi primer preko vse upravne administracije ob pritožbah in zavrnitvah. Poleg tega mora biti empatična in strokovna na svojem področju (Socialna delavka v Sloveniji IV, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Pomembne kvalitete socialnih delavk so tudi, da se spoznajo na pravne zadeve, administracijo in nasploh samo organizacijo. Pomembno vlogo ima komunikacija, znanje tujega jezika, predvsem angleščine, poslušanje sočloveka, strpnost in iznajdljivost. Večina slovenskih in hrvaških socialnih delavk je v intervjujih omenila ravno sposobnost komunikacije, smisla za humor in vztrajnosti.

Pomembno je, da je socialna delavka fokusirana na korist otroka. Da je sočutna, empatična ter, da ima izkušnje na področju posvojitve (Socialna delavka v Sloveniji I, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

V tem ne vidim posebnosti. Seveda empatija in pa to, da nimaš stigme do ljudi, ki ne morejo imeti otrok (Socialna delavka v Sloveniji II, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Po mojem mnenju je organizacija izrednega pomena. Pomembno se mi zdi tudi prizadevanje socialne delavke oziroma koliko napora bo vložila v sam postopek (Socialna delavka v Sloveniji III, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Po mojem mnenju je to dobra in široka komunikacija in pa tudi znanje tujega jezika oziroma angleščine (Socialna delavka v Sloveniji V, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Kot vsak socialni delavec pri svojem delu – sposobnost poslušanja, empatije, razumevanja specifičnih potreb otrok in posvojiteljev, pozitivna naravnost do ljudi, strpnost, dobre organizacijske sposobnosti, iznajdljivost v novih situacijah in sposobnost komunikacije ter izmenjevanje informacij z drugimi strokovnjaki in uslužbenci (Socialna delavka na Hrvaškem I, CZSS Rijeka; 2019).

Mislim, da mora vsaka socialna delavka, ki dela z ljudmi imeti dobre komunikacijske sposobnosti (Socialna delavka na Hrvaškem II, CZSS Rijeka; 2019).

Socialna delavka mora biti komunikativna, empatična, mora dobro poslušati in biti občutljiva na različne poglede ljudi. Pomembno je, da je socialna delavka sposobna organizirati in

uskladit različne ljudi iz različnih področij (Socialna delavka na Hrvaškem III, CZSS Rijeka; 2019).

Potrebno je imeti »močne močne« živce. Potrebno je znati poslušati starše, ker je to za njih zelo lepa in zelo težka situacija (Socialna delavka na Hrvaškem IV, CZSS Rijeka; 2019).

Prepričana sem, da mora imeti zelo dober smisel za organizacijo. V samem postopku sodelujejo različni kadri, ki imajo o nekaterih stvareh različno mišljenje. Mora biti prilagodljiva in imeti smisel za humor (Socialna delavka na Hrvaškem V, CZSS Rijeka; 2019).

Etične dileme

Socialne delavke se pri svojem delu ravnajo po zakonu in predvsem po etičnem kodeksu, ki zavezuje vse socialne delavce. V izjavi o etničnih načelih globalnega socialnega dela Mednarodne zveze šol za socialno delo je zapisano, da socialni delavci spoštujejo ljudi s katerimi oblikujejo odnos. Ljudje nismo avtonomna in neodvisna bitja, ampak smo vsi del družbe in odvisni od ekonomskih, kulturnih, socialnih in političnih dejavnikov (Globalna izjava o etničnih načelih v socialnem delu, b.d.).

Pri svojem delu se navezujem na etični kodeks in se pri delu s potencialnimi posvojitelji ne srečujem z nikakršnimi dilemami (Socialna delavka v Sloveniji III, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Pri delu je socialna delavka dolžna postopek voditi v interesu otroka in ravnati v skladu z Zakonom in etničnim kodeksom socialnih delavk. Sama nimam etičnih dilem ampak vem, da je ljudem težko posvojiti otroka, ki ni v popolnosti zdrav (Socialna delavka na Hrvaškem I, CZSS Rijeka; 2019).

Pri svojem delu sem dolžna se ravnati po etičnem kodeksu socialnih delavcev. Do sedaj me niti ena situacija ni privedla do tega, da bi spremenila svoje vedenje in odločitev glede same posvojitve. Imela sem primer enostranske lezbične posvojitve in bila sem prav vesela za te ženske (Socialna delavka na Hrvaškem IV, CZSS Rijeka; 2019).

Ne vem, zakaj naj bi bile etične dileme. Predstavljam si, da je v prvi vrsti otrok, ki potrebuje starše oz družino. Šele nato starša, ki si želita otroka. Vsekakor podpiram posvojitve otrok v družine, ki imajo dobre potencialne in lastnosti (Socialna delavka v Sloveniji IV, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Sama nimam nobenih težav pri samem postopku niti z različnimi posvojitelji, ki pridejo posvojiti (Socialna delavka na Hrvaškem V, CZSS Rijeka; 2019).

Etični kodeks v socialnem varstvu v Sloveniji se ravna po načelih etičnosti, torej v interesu občega dobrega, da bi se zavarovalo ljudi pred napačno uporabo družbene moči. Socialni delavci morajo delo ločevati od verskih, ideoloških, političnih, osebnih in institucionalnih vplivov in interesov, ki omejujejo strokovno presojo. Spoštovati je potrebno pravice in svoboščine, ki so zapisane z Ustavo (1991) RS in z drugimi mednarodnimi dokumenti s področja človekovih pravic. Delavci v socialnem varstvu morajo nuditi pomoč posameznikom, družinam in skupinam ne glede na biološke, nacionalne, verske itd. razlike. Delavci morajo vse osebe sprejeti takšne kot so, in se opirati na pozitivne faktorje, elemente v njihovem življenju.

Temelj sodelovanja so dobri, korektni in iskreni medčloveški odnosi. Pri svojem delu socialni delavci varujejo dostojanstvo, zasebnost, kulturo, vrednote, avtonomijo in individualnost posameznega uporabnika. Delavci v socialnem varstvu so dolžni varovati vse zasebne in zaupne podatke kot poklicno skrivnost. Namen socialnih delavk in delavcev je torej ta, da varujejo posameznika in družine pred neustreznim obravnavanjem (Kodeks etičnih načel v socialnem varstvu, 2002³³).

Etični kodeks socijalnih radnica i radnika u djelatnosti socijalnog rada³⁴ na Hrvaškem se zavzema oziroma narekuje ključna načela socialnega dela, med katera spada uresničevanje socialne pravičnosti, spoštovanje človekovih pravic, družbena odgovornost in družbena različnost. Praksa socialnega dela vključuje delo z ljudmi in družbenimi strukturami, z namenom odgovora na njihove izzive in da bi se povečala njihova dobrobit.

³³ Kodeks etičnih načel v socialnem varstvu, Uradni list RS, št. 50/14. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=DRUG4023>

³⁴ Etički kodeks socijalnih radnica i socijalnih radnika u djelatnosti socijalnog rada. <http://husr.hr/web/?p=460>

Socialni delavci so dolžni spoštovati dostojanstvo in vrednost vsake osebe, ne glede na njihovo nacionalnost, poreklo, versko pripadnost, barvo kože, spol, spolno usmerjenost ali katero koli drugo značilnost ne glede na trenutni položaj ali status. Socialni delavci so vsaki osebi dolžni zagotoviti spoštovanje in profesionalni osebni odnos (Etični kodeks socijalnih radnica i radnika u djelatnosti socijalnog rada, b.d.)

Humljan Urh (2010, str. 81; po Globalni standardi 2004) pravi, da med temeljna načela socialnega dela spada zagotavljanje socialne pravičnosti, spoštovanje človekovih pravic in preseganje zatiralnih praks. Koncept etničnosti velja za nekaj najvplivnejšega na socialno neenakost in predsodke (Humljan Urh, 2010, str. 81; po Thompson 2001).

Večina socialnih delavk obeh sosednjih držav je povedala, da nima zadržkov ne etičnih dilem pri postopku posvojitve, torej da obravnavajo vse uporabnike enakovredno ne glede na spol, starost, veroizpoved, zakonski stan itd. Upoštevajo zapisana etična načela, ki ščitijo ranljive posameznike. V samem postopku varujejo osebne podatke uporabnikov, poskušajo skupaj poiskati najbolj primerno rešitev v nastali situaciji in se do uporabnikov obnašajo spoštljivo.

Pojavljajo se predsodki s strani staršev in okolja.

Sama nimam etičnih dilem. Menim, da si vsak par zasluži dobiti otroka in si ustvariti družino. Etične dileme se pojavijo pri starših, ki ne želijo posvojiti otroka s kakršnimikoli težavami. Zavedati se moramo, da je otrok, ki se rodi »normalni« za posvojitev zelo malo oziroma nič (Socialna delavka v Sloveniji I, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Nimam nikakršnih etičnih dilem. Imela sem že postopek istospolne enostranske posvojitve katera ni bila nič bolj drugačna kot heteroseksualna enostranska posvojitev. Takšna pač sem in vidim ljudi enakopravne. Delo mora biti opravljeno ne glede na vse, saj nikoli ne veš kdaj se boš sam znašel v podobnih problemih. Etične dileme vidim pri večini staršev, saj ne želijo posvojiti otrok s težavami, takih pa je bistveno več kot otrok, ki nimajo napake (Socialna delavka v Sloveniji II, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Sama nimam etičnih dilem, saj sem se za to delo odločila ravno zaradi tega, ker bi rada pomagala vsem ljudem ne glede na spol, starost, spolno usmerjenost itn. Največ etičnih dilem

pri samih postopkih posvojitve imajo ravno starši, ki želijo posvojiti otroka in tu prihaja tudi do težav (Socialna delavka v Sloveniji V, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Sama nimam etičnih dilem, saj mislim, da bi se ljudem ne glede na vse duševne etikete moralo dati priložnost. Opazila sem, da imajo največ etičnih dilem v celem postopku mlade socialne delavke, ki ne razumejo kaj pomeni biti starš in sami potencialni posvojitelji, ki ne želijo posvojiti otroka s težavami (Socialna delavka na Hrvaškem II, CZSS Rijeka; 2019).

Nimam etičnih dilem. Ampak predsodke imajo ljudje, ki želijo posvojiti otroke, predvsem ko gre za otroke s težavami v razvoju (Socialna delavka na Hrvaškem III, CZSS Rijeka; 2019).

Zaviršek (2012, str. 12) opozarja na legitimno pravico staršev, ki pravi, da če niso pripravljeni sprejeti vsakega otroka to moramo upoštevati. Socialne delavke iz obeh držav opažajo, da imajo zadržke predvsem potencialni posvojitelji, ki ne želijo posvojiti otroka s težavami v razvoju. Ključne ovire, ki nastanejo, da ljudje ne želijo posvojiti otrok s težavami pa četudi bi si to želeli, so socialno-ekonomski pogoji kot so družinski dohodki in neprimeren življenjski prostor. (Matković idr., 2016, str. 55-56).

Bodoči starši si tako v Sloveniji kot na Hrvaškem želijo zdravega otroka, pomemben jim je spol otroka in narodnost. V današnji sodobni družbi so predsodki pomemben del našega vsakdanjika. Z njimi se srečujemo vsakodnevno in vplivajo na nas. Pojavili so se moderni predsodki, ki namesto klasičnih patriarhalnih predsodkov uveljavljajo ambivalentni seksizem (Klun 2008, str. 50; po Brown 1985; po Ule 2005: 22).

Sodelovanje med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško

Slovenija in Hrvaška med seboj ne sodelujeta, čeprav te možnosti ne izključujeta. Socialne delavke obeh držav so izpostavile, da sta tako Slovenija kot Hrvaška državi, ki iščeta otroke za posvojitve. Izpostavilo se je dejstvo, da ima Slovenija malo vpisanih otrok v mednarodno evidenco posvojitve in večkrat sodeluje s Češko, Bolgarijo, Makedonijo, Bosno in Hercegovino ter Rusijo.

Ne. Možnosti posvojitve otrok imamo iz drugih držav – predvsem in najpogosteje iz Češke, s katero imamo tudi sporazum in katere otroke lahko tudi vidimo (Socialna delavka v Sloveniji II, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Ne. Glede na bližino naših držav bi bilo logično, da v primerih meddržavnih posvojitve sodelujemo, vendar na žalost ne poznam primera. Poznam primer deklice, ki je sedaj že odrasla in je sama postala mama. Bila je posvojena iz Bosne in Hercegovine. Takrat je bil postopek bolj enostaven. Šli so jo iskat in jo pripeljali domov. Bila je srečna in ni bilo nobenih razlik med njo in vrstniki, ki so imeli biološke starše (Socialna delavka v Sloveniji III, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Ne da bi vedela. Imela sem primere notranje posvojitve in primer meddržavne posvojitve kjer je družina posvojila otroka iz Bolgarije in Rusije (Socialna delavka v Sloveniji IV, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Ne spomnim se, da bi. Sama sem sodelovala v postopku le ko je šlo za primer iz Makedonije. S Hrvaško nimamo sploh stika, vendar ne vem zakaj (Socialna delavka v Sloveniji V, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Otroci, ki po določenem času niso posvojeni, se vpišejo v evidenco mednarodnih posvojitve, kjer je mogoče, da jih posvoji tuj državljan – tudi državljan Republike Slovenije. Na našem centru nismo imeli primera posvojitve s strani slovenskega državljana. Slovenija ima zelo malo otrok vpisanih v evidenco, tako da naši državljanji ne izvajajo posvojitve iz Slovenije (Socialna delavka na Hrvaškem I, CZSS Rijeka; 2019).

Pri nas ne. Vsekakor obstaja možnost, saj so otroci vpisani v evidenco mednarodnih posvojitve in lahko otroke posvojijo tudi Slovenci. Ampak s centri v Sloveniji nimamo stika na temo posvojitve. Slovenija ima zelo malo vpisanih otrok v evidenci mednarodnih posvojitve, tako, da naši državljanji ne izvajajo posvojitve iz Slovenije (Socialna delavka na Hrvaškem IV, CZSS Rijeka; 2019).

Ne, da bi vedela. S centri iz Slovenije osebno nimam nikakršnega stika, ampak vem, da Slovenija nima veliko otrok za posvojitve pa se potem niti ne obračamo na njih (Socialna delavka na Hrvaškem V, CZSS Rijeka; 2019).

Sistem na Hrvaškem je naravnan tako, da veliko otrok ostane v domovih za otroke in ne gredo v posvojitev.

Sami z Republiko Hrvaško ne sodelujemo, saj je Hrvaška tista država, ki išče otroke ne pa ta ki ga daje v posvojitev. Hrvaški sistem je naravnan tako, da je veliko otrok v sirotišnicah³⁵ in ne gredo v nadaljnjo posvojitev. Ne spomnim se takega primera (Socialna delavka v Sloveniji I, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Prioriteta hrvaških potencialnih posvojiteljev je ta, da so njihovi otroci hrvaške narodnosti, kar pomeni, da se posvojitve najprej zgodijo znotraj države.

Na Hrvaškem je veliko družin, ki želijo posvojiti otroke in veliko otrok za posvojitev, tako da se posvojitve najprej dogajajo znotraj Hrvaške. Veliko število potencialnih posvojiteljev želi, da so otroci hrvaške narodnosti. S Slovenijo kljub bližini nimamo sploh kontaktov v zvezi s posvojitvami (Socialna delavka na Hrvaškem II, CZSS Rijeka; 2019).

Naša prioriteta je, da otroke posvojijo državljani Republike Hrvaške. Če do tega ne pride imajo to možnost seveda tudi državljani tujih držav. Na žalost sodelovanja s Slovenijo nimamo (Socialna delavka na Hrvaškem III, CZSS Rijeka; 2019).

Predlog sprememb

Spremembe bi se morale zgoditi na državni ravni – na ministrstvu in v zakonodaji, torej najprej bi morale priti do določenih sistemskih sprememb (krajša rejništva), ki pa so izven vpliva socialnih delavk obeh držav. Spremembe so nujne na področju regionalizacije in centralizacije, kar bi privedlo do boljšega sodelovanja med strokovnjaki.

³⁵ Besedo sirotišnica, ki jo je uporabila Socialna delavka v Sloveniji I, CSD Ilirska Bistrica; 2019, je zaradi negativne konotacije in zaradi tega, ker v njih ne živijo sirote, potrebno smiselno zamenjati z izrazom dom za otroke (Zaviršek, 2012, str. 52).

Najprej seveda na ministrstvu, saj socialne delavke delujemo po zakonu in same ne moremo narediti bistvene spremembe. Spremembe bi se potem morale, kot sem omenila, zgoditi na področju regije ne pa na področju posameznih enot. Torej bolj centralizirano bi morale biti (Socialna delavka v Sloveniji I, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Spremembe bi se najprej morale zgoditi v zakonodaji, torej manj trajajoča rejništva (Socialna delavka v Sloveniji II, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

V državi kot so npr. Hrvaška ima veliko otrok, katere ne dajo v posvojitev ampak raje v sirotišnice itn. Sprememba bi morala priti, da bi takšne države dopuščale več meddržavnih posvojitvev (Socialna delavka v Sloveniji III, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Do spremembe bi morale priti pri sodelovanju različnih kadrov med seboj (Socialna delavka v Sloveniji V, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Do sprememb v postopku posvojitve lahko pride edino v spremembi zakonskega okvirja na področju posvojitvev (Socialna delavka na Hrvaškem I, CZSS Rijeka; 2019).

Do sprememb bi morale najprej priti v samem zakonu (Socialna delavka na Hrvaškem III, CZSS Rijeka; 2019).

Spremembe bi se morale zgoditi tudi v miselnosti oziroma odprtosti ljudi.

Do sprememb bi morale priti pri informiranju potencialnih posvojiteljev, ki so premalo seznanjeni o posvojitvah v tujini. Potrebovali bi dodatno pomoč (Socialna delavka v Sloveniji IV, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Mislím, da v miselnosti ljudi. Lažje bi bilo delati in otroci bi dobili priložnost, da preizkusijo življenje (Socialna delavka na Hrvaškem II, CZSS Rijeka; 2019).

Najprej, bi morale priti do sprememb na zakonskem področju posvojitvev. Mislím, da bi morale priti do sprememb pri ozaveščanju javnosti o možnostih posvojitvev (Socialna delavka na Hrvaškem IV, CZSS Rijeka; 2019).

Pri zavesti ljudi (Socialna delavka na Hrvaškem V, CZSS Rijeka; 2019).

Sklepamo lahko, da so za boljše delovanje na področju posvojitve potrebne predvsem zakonodajne spremembe in spremembe v miselnosti ljudi.

Težave socialnih delavk v Sloveniji in na Hrvaškem

V Sloveniji se socialne delavke srečujejo s pomanjkanjem izobraževanja na temo posvojitve. Težave so povezane z zgoraj omenjenimi dolgotrajnimi rejništvi, superiornostjo drugih strokovnjakov in preveč zaščitniškim zakonu, ki socialne delavke sili v delo v interesu potencialnih staršev ne pa otrok.

To, da se vključujem na izobraževanja, ki so v tistem trenutku bolj pomembna ne pa tudi za taka področja kjer bi potrebovali več znanja – problem je denar, ki ga je premalo. Ker je v naši regiji relativno malo posvojitve je težava v tem, da socialne delavke premalo sodelujemo. Težava je v tem, da imamo premalo izkušenj na področju nove zakonodaje (Socialna delavka v Sloveniji I, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Težave so seveda v zakonodaji, ki nas varuje vendar tudi omejuje, saj so postopki dolgotrajni in naporni. Težava je, da ni otrok, da so predolga obdobja rejništva in da je premalo sodelovanja strokovnega kadra, ki bi te postopke lahko olajšal (Socialna delavka v Sloveniji II, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Težava je v tem, da se s posvojitvami srečujem premalo in da potrebujem vedno, ko se srečam s primerom posvojitve veliko časa, da ponovno predelam celoten postopek, da ne bi prišlo do komplikacij (Socialna delavka v Sloveniji IV, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Kot sem povedala težavo vidim v tem, da je težko sodelovati z različnimi kadri, ki včasih mislijo da so boljši in da opravljajo bolj pomembno nalogo kot mi (Socialna delavka v Sloveniji V, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Mislím, da v sami formulaciji postopka. Da bi ljudje, ki pišejo zakone preučili prakso in videli, da je postopek predolg (Socialna delavka na Hrvaškem V, CZSS Rijeka; 2019).

Na omenjeno problematiko je opozorila že Darja Zaviršek (2012, str. 12), ki pravi, da so v ospredju postopka posvojitve večkrat potrebe ljudi, ki želijo posvojiti otroka, ne pa potrebe

otrok. Medinstitucionalno sodelovanje v primeru posvojitve oziroma v primeru zaščite otrok pa moramo razumeti kot delovanje v najboljšem interesu otrok. Sodelovanje med različnimi kadri oziroma strokovnjaki je nujno, da bi se zaščitile otrokove potrebe in pravice. S sodelovanjem tako zagotavljamo celovit postopek in učinkovito zaščito (Leskošek, idr., 2019, str. 237).

Na Hrvaškem so socialne delavke izpostavile težavne in nepripravljene potencialne posvojitelje na samo posvojitvev otroka.

Zame je težava v tem, da si želijo otroka posvojitelji, ki na to niso pripravljeni. Težko je spremeniti pogled, miselnost nekemu, ki ni mentalno stabilen, ki je odvisen, ki je bolan itd. Mislim, da nas zakoni preveč ščitijo in da moramo kdaj pa kdaj delati v interesu drugih in ne v interesu otrok, na primer ko morajo starši plačati ogromno vsoto denarja, da bi otroku lahko omogočili normalno življenje (Socialna delavka na Hrvaškem II, CZSS Rijeka; 2019).

Postopek posvojitve mi predstavlja enega od najlepših del in mi zato ne predstavlja težav, ko obstajajo pogoji za realizacijo postopka posvojitve. V strokovni tim spada psiholog in odvetnik, kar mi olajša delo. Težave v celem postopku mi predstavljajo starši, ki niso dovolj zreli za sam postopek (Socialna delavka na Hrvaškem I, CZSS Rijeka; 2019).

Za mene je težava v samem postopku – na samem začetku postopka, ko pride do odvzema otroka družini, do dela z družino v kateri prihaja do družinskega nasilja in v družini v kateri je prisotna odvisnost. Težave vidim tudi v tem, da socialni delavci ne sodelujejo med seboj (Socialna delavka na Hrvaškem III, CZSS Rijeka; 2019).

Socialne delavke obeh držav opozarjajo na premalo medsebojnega sodelovanja.

Težava je v tem, da smo socialne delavke same odgovorne za celoten postopek, ki se zgodi zelo redko in se moramo s to temo vedno znova na novo srečevati. Želela bi bolj skupno delovanje v teh primerih (Socialna delavka v Sloveniji III, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Za mene je največja težava v tem, da se ne morem na nobenega zanesti. Nimamo nobenega strokovnega tima ali podpore drugih socialnih delavcev na tem področju. Želela bi več

sodelovanja med socialnimi delavci in pri izmenjevanju informacij dobre prakse (Socialna delavka na Hrvaškem IV, CZSS Rijeka; 2019).

Socialne delavke v Sloveniji se v večji meri srečujejo s težavami na katere same nimajo vpliva. Predvsem s pomanjkanjem financ, ki so namenjene drugim področjem, z dolgotrajnostjo postopkov oziroma nepoznavanjem same zakonodaje, s premajhnim številom otrok za posvojitve, z dolgotrajnim rejništvom in superiornostjo drugih strokovnjakov. Socialne delavke na Hrvaškem se v večini srečujejo s težavami, kot so težavnost potencialnih posvojiteljev, ki so nepripravljeni na sam postopek in pa premalo podpore med samim postopkom, ki bi bila namenjena socialnim delavkam. Sklepamo lahko, da v Sloveniji obstaja sodelovanje med različnimi strokovnjaki, vendar le-ti med seboj ne sodelujejo dobro in da zaradi tega prihaja do težav, na Hrvaškem, pa je primer dobre prakse pokazal ravno obratno, saj jim sodelovanje z drugimi strokovnjaki prinaša olajšanje pri delu.

4. 2 Postopek na področju meddržavnih posvojitvev

Zaradi omenjene neskladnosti med številom otrok in številom potencialnih posvojiteljev, ki jih je v primerjavi s številom otrok več, se pojavlja težnja za postopke posvojitve v tujini. Posvojitve iz tujine imajo v primerjavi z notranjimi posvojitvami določene izjeme. Ravno zaradi tega je potrebno v okviru strokovnega dela tem vrstam posvojitvev nameniti posebno pozornost (Zaviršek, 2012, str. 12).

Postopek meddržavnih posvojitvev se v Sloveniji in na Hrvaškem ne razlikuje, razlika je samo v organih odločanja. CSD in CZSS sta dolžna vso raziskano dokumentacijo posredovati pristojnemu ministrstvu. V nadaljevanju celotnega postopka starši sami navežejo stike z otrokom oziroma domom za otroke. Naloga centrov je le, da otroka spremlja v novem okolju, do polnoletnosti.

Postopek na področju meddržavnih posvojitvev poteka preko Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Ministrstvo sodeluje s tistimi državami, ki so podpisnice

konvencije. Sodelujemo s tistimi državami oziroma csd-ji kjer je otrok za posvojitev. V zadnjem letu dobivamo ponudbe iz ministrstva za otroke predvsem iz Češke (Socialna delavka v Sloveniji I, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Postopek začnemo na centru kjer poteka standardni postopek. Ko opravim uvodne razgovore, obisk na domu in napišem strokovno mnenje to posredujemo Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Sodelovala sem pri posvojitvi iz Rusije, kjer morajo starši sami navezati stik s sirotišnico oziroma otrokom, plačajo določen znesek denarja in potem spet tukaj nastopimo mi, ki po zaključku posvojitve spremljamo razvoj otroka v novem okolju (Socialna delavka v Sloveniji III, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Postopek je nekoliko drugačen kot znotraj države. Do spremembe pride, saj večji del mora opraviti ministrstvo in pa potencialni posvojitelji sami. Naša naloga tukaj je sprejeti vlogo in napisati strokovno mnenje torej preveriti vse okoliščine potencialnih posvojiteljev in po sami posvojitvi državi izvora pošiljati dokumentacijo, spremembe in opažanja (Socialna delavka v Sloveniji IV, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Postopek je malo bolj kompleksen, saj po navadi potrebujemo kakšnega uradnega prevajalca in starši so v večjem delu sami odgovorni za posvojitev. Zadeve se tukaj izvajajo večinoma na ministrstvu. Centri in socialne delavke smo odgovorne za sprejem vloge, opravljanje pogovorov, pisanje strokovnega mnenja in posredovanje dokumentacije matični državi otroka po zaključeni posvojitvi (Socialna delavka v Sloveniji V, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Postopek se vodi preko »Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku«. CZSS se pojavi na začetku postopka, saj mora kakor to zahteva zakon opraviti prve pogovore, napisati strokovno mnenje in pridobiti vse informacije o potencialnih posvojiteljih. CZSS je dolžan vse informacije posredovati »Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku«. Po tem so potencialni starši sami odgovorni, da pridobijo informacije in kontakte otroka, ki ga želijo posvojiti. Starši morajo za posvojitev otroka iz tuje države plačati, saj jim to država ne omogoči zastoj. Na koncu spet nastopi CZSS, ki preveri, če je vse v redu pri družini, ki dobi otroka. Otroka lahko CZSS spremlja do polnoletnosti (Socialna delavka na Hrvaškem II, CZSS Rijeka; 2019).

Postopek meddržavne posvojitve se izvaja preko »Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku«. CZSS je dolžan opraviti prve pogovore in napisati strokovno mnenje ter ga posredovati ministrstvu. Potencialni starši so dolžni sami poiskati otroka in se dogovoriti

za stik. Odvisno je od tega kakšne zahteve ima država izvora. Starši sami plačajo za posvojitev. Starši so dolžni vse spremembe sporočiti CZSS in ministrstvu. CZSS potem opravi obisk na domu kjer preveri, da je vse v redu. CZSS lahko otroka sledi do polnoletnosti (Socialna delavka na Hrvaškem III, CZSS Rijeka; 2019).

Pa postopek je v principu malo bolj drugačen, saj center nima tolikšne moči, ker gre vse preko ministrstva. Razlika je v tem, da potencialni posvojitelji sami poiščejo otroka, ki jim je všeč. Razlika je tudi v tem, da ta postopek ni zastoj ampak je zelo drag, tudi do 25.000€. V postopku meddržavne posvojitve center opravlja manj dela tako da na začetku v roku dveh mesecev napiše strokovno mnenje in potem, ko pride do same posvojitve posreduje ministrstvu dokumentacijo ter nekaj časa sledi otroku, če se je ta vklopil v novo okolje (Socialna delavka na Hrvaškem V, CZSS Rijeka; 2019).

Postopek meddržavne posvojitve je malo drugačen od postopka v sami državi, saj gre vse preko »Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku«. V tem postopku ima center manj dela, saj morajo posvojitelji sami poiskati otroka in navezati stik z njim. Naše delo je, da posredujemo pomembno dokumentacijo na ministrstvo in da, ko je otrok posvojen opravimo nekaj nenapovedanih obiskov na dom, da preverimo ali je vse v redu (Socialna delavka na Hrvaškem IV, CZSS Rijeka; 2019).

Slovenija sodeluje s Češko, Rusijo, Bolgarijo in Makedonijo, kar pa le delno sovпада s podatki pridobljenimi iz SURS-a, da zadnja leta največ otrok prihaja iz Rusije, Gvineje, Bosne in Hercegovine, Gane, Ukrajine in Makedonije (Tanja Oberski, MDDSZ, pogovor, 4. 11. 2019). Praksa na Hrvaškem kaže, da se na letni ravni realizira le nekaj mednarodnih posvojitvev kljub temu, da interes po njih raste in je največkrat motiviran ravno z nezadovoljstvom potencialnih posvojiteljev, ki dolgo čakajo na posvojitev znotraj države in ne verjamejo, da se bo posvojitev sploh realizirala. (Blažeka Kokorić, 2019, str. 98-99). Socialne delavke na Hrvaškem so omenile, da njihovi državljani zelo pogosto posvojijo otroka iz Afrike (najpogosteje deklince, saj jih biološke družine pripeljejo v domove za otroke), saj ne želijo posvojiti Romske otroke iz Hrvaške (Vlasta Grgec – Petroci, društvo »Na drugi način«, pogovor, 19. 5. 2020). Omenile so, da je taka posvojitev slaba, saj starši včasih tudi ne vidijo otroka v živo do dneva posvojitve ali pa celo dan po posvojitvi.

Razlika med mednarodno in notranjo posvojitvijo je ta, da je »za otroka« pri mednarodnih posvojitvah največkrat potrebno plačati »Plačevanje za otroka« je praksa bogatejših držav. V revnejših državah ženske otroke rodijo, vendar za njih pogosto ne morejo skrbeti (Zaviršek, 2012, str. 33). Cene naj bi se gibale od okoli 5.000€ pa vse do 25.000€.

Postopek je malo drugačen. Primer sem imela iz Rusije oziroma Sibirije. Začne se enako, z vlogo para, zapisom socialnega in psihološkega mnenja in starše se vpiše v evidenco. Sprememba je tukaj, da starši sami navežejo stik z otrokom oziroma sirotišnico, plačajo veliko denarja in potem CSD z državo izmenja dokumentacijo, vzpostavi povezavo, rešuje obrazce, itd. Naloga CSD-ja je še vedno, da 5 let sledi otroku in podatke pošilja v državo izvora (Socialna delavka v Sloveniji II, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Postopki meddržavnih posvojitvev se izvajajo preko »Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku« na katerega se lahko obrnejo tudi tuji državljani z zahtevo za meddržavno posvojitvev. Postopki se izvajajo v skladu s konvencijo o zaščiti otrok in sodelovanju v meddržavnih posvojitvah. CZSS je dolžan ministrstvu posredovati strokovno mnenje o ustreznosti za posvojitvev. Potencialni starši sami izberejo državo posvojitve otroka in sami raziščejo posvojitvev v tej državi. Potencialni posvojitelji plačajo do 40.000 KN za posvojitvev, kar je zelo drago. Če država posvojitvev ni podpisnica Haaške konvencije je postopek drugačen in dolgotrajnejši. Iz držav Afrike in Azije, ki so bolj oddaljene od nas je postopek še težji, saj posvojitelji otroke lahko vidijo komaj en dan po posvojitvi (Socialna delavka na Hrvaškem I, CZSS Rijeka; 2019).

Skupno meddržavnim posvojitvam v obeh državah je to, da imajo centri manj dela, starši pa več. Rezar (2009, str. 58) pravi, da postopek meddržavne posvojitve zahteva veliko iznajdljivosti in veliko energije. V raziskavi je prišla do ugotovitve, da so potencialni posvojitelji naleteli na nepoznavanje samega postopka posvojitve s strani strokovnih delavcev, kar je privedlo do pomanjkanja informacij o sami mednarodni posvojitvi.

Zamudnost oziroma trajanje postopka meddržavne posvojitve

Postopki meddržavnih posvojitvev so po besedah socialnih delavk iz obeh držav bolj zamudni zaradi različnih notranjih organizacij držav. Ni sprejetih tudi dodatnih sporazumov, socialne delavke pa nimajo dovolj izkušenj oziroma niso dovolj informirane.

Seveda, saj je med državami včasih zamudno sodelovati, že zaradi prevajanja, drugačnih sistemov, itd (Socialna delavka v Sloveniji I, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Seveda, veliko bolj zamuden in zakompliciran. Težave je tudi za potencialne starše, ki nimajo denarja. Lažje je, če imamo sprejet nekakšen sporazum kot npr. z Makedonijo in Češko. (Socialna delavka v Sloveniji II, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

V nekaterih primerih da v nekaterih pa ne. Odvisno od države otroka, ki določa korake in celoten postopek . Včasih je bil postopek še posebej za otroke iz BIH zelo enostaven (Socialna delavka v Sloveniji III, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Iz mojih izkušenj sta obe vrsti posvojitvev dolgotrajni. Seveda pa je odvisno kakšna je notranja zakonodaja države izvora otroka. V večini primerov, ker nimamo sprejetega sporazuma ali izkušenj kot npr. z Rusijo so postopki bolj zamudni – tudi do 5., 6. let (Socialna delavka v Sloveniji IV, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Seveda, saj vse poteka preko ministrstva in druge notranje organizacije države (Socialna delavka v Sloveniji V, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Da, saj je dolgotrajnost teh postopkov upravičena z načeli konvencije o pravicah otrok, zakonom in drugimi predpisi, ki ščitijo interese otrok in kako bi se s temi dodatnimi mehanizmi zaščitilo mladoletne otroke. Postopki so krajši, ko je država podpisnica Haaške konvencije (Socialna delavka na Hrvaškem I, CZSS Rijeka; 2019).

Jaz mislim, da ne. Imela sem primer, ko smo vse rešili v dveh letih in lepo smo se vse dogovorili. Bilo mi je lažje kot pa ko sem vodila primer v naši državi – čeprav je resnica ta, da sem imela veliko manj dela, saj je večji del dela prevzelo ministrstvo in družina, ki želi posvojiti (Socialna delavka na Hrvaškem II, CZSS Rijeka; 2019).

Da, postopek je dolgotrajnejši, saj gre skozi ministrstvo in politiko druge države. Postopek je daljši, ko države niso podpisnice konvencije. Nekajkrat, ko imajo ljudje veliko denarja in so močno motivirani postopek steče hitreje, vendar so to redki primeri (Socialna delavka na Hrvaškem III, CZSS Rijeka; 2019).

Da, saj gre preko ministrstva in drugih predpisih vsake države posebej, ki ščitijo interese otrok. Potreben je tudi denar, tako da je postopek daljši in zahtevnejši. Postopki so enostavnejši, ko je država podpisnica Haaške konvencije (Socialna delavka na Hrvaškem IV, CZSS Rijeka; 2019).

Seveda da je, saj je potrebno poiskati otroka v tuji, oddaljeni državi. Postopek je enostavnejši, ko je država podpisnica Haaške konvencije. Imela sem primer meddržavne posvojitve, ki je trajal 5 dolgih let (Socialna delavka na Hrvaškem V, CZSS Rijeka; 2019).

Rezar (2009, str. 54) je že leta 2009 opozorila na primanjkljaj socialnih delavk, ki bi imele izkušnje z meddržavnimi posvojitvami za katere so pristojni CSD. Potencialni posvojitelji se pri meddržavnih posvojitvah najpogosteje srečujejo s številnimi birokratskimi postopki, ki so del osebnega raziskovanja. Sam postopek mednarodnih posvojitvev je dolga pot, ki za seboj povleče ogromno čustvenega in časovnega stresa. Faza čakanja, ki nastopi po sami oddaji prošnje na CSD je ena izmed najbolj stresnih faz celotnega postopka. Eden od razlogov zakaj prihaja do nejasnosti v samem postopku je v tem, da so socialne delavke premalo informirane (Rezar, 2009, str. 58). Na Hrvaškem je tema mednarodnih posvojitvev v domači literaturi slabo opisana. Izobraževanje socialnih delavcev, ki se ukvarjajo s posvojitvami pa pomanjkljivo in so tako potencialni posvojitelji prepuščeni sami sebi (Blažeka Kokorić, 2019, str. 98-99).

Sistemske spremembe in sprememba miselnosti

Socialne delavke iz Slovenije in Hrvaške so izpostavile, da bi na področju posvojitvev morale priti do sistemskih sprememb. Ena izmed njih je centralizacija oziroma, da bi bile posvojitve pristojnost regije ne pa posameznih enot. Ostale spremembe se nanašajo na krajša rejništva, izboljšanje zakonodaje, cenejše postopke meddržavnih posvojitvev in na zmanjševanje birokratskih ovir.

Posvojitve bi morale biti bolj stvar regije ne pa posamezne enote, ker je malo posvojitvev in socialne delavke ne dobimo dovolj izkušenj (Socialna delavka v Sloveniji I, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

To da bi bila rejništva, ki so tudi mišljena kot začasna rešitev krajša in bi se nadaljevala v posvojitvev. To, da bi otroci dejansko šli v posvojitvev in da bi bili ti postopki bolj enostavnejši (Socialna delavka v Sloveniji II, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Enostavnejši postopki definitivno (Socialna delavka v Sloveniji IV, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Drugačna bi morala biti zakonodaja (Socialna delavka v Sloveniji V, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Po celem svetu je veliko otrok, ki nimajo staršev. Postopek bi moral biti cenejši (Socialna delavka na Hrvaškem IV, CZSS Rijeka; 2019).

Krajši postopek (Socialna delavka na Hrvaškem V, CZSS Rijeka; 2019).

Transformacija bi se morala zgoditi na ravni miselnosti ljudi. Posvojitve ne bi smele biti tabu tema, o njih je potrebno spregovoriti in pare opogumiti. Zavezati bi se morali k antidiskriminatornem ravnanju, pozorni bi morali biti na občutljivosti do ljudi, posvojiteljji pa bolj fleksibilni za celoten postopek.

Posvojitve ne bi smele biti tako »tabuizirane«. Zdi se mi, da se veliko parov boji posvojiti, saj se sramujejo tega da svojih bioloških otrok ne morejo imeti. Srečala sem se z nekaj primeri, ko so pari prišli samo po podporo, da se sploh odločijo za postopek (Socialna delavka v Sloveniji III, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Zavest javnosti in družbeno sprejemanje otrok s težavami v razvoju (Socialna delavka na Hrvaškem I, CZSS Rijeka; 2019).

Mislím, da bi bili postopki lahko bolj enostavni in bolj prilagojeni ljudem, ki jim je težko priznati, da ne morejo imeti otrok (Socialna delavka na Hrvaškem II, CZSS Rijeka; 2019).

Mislim, da bi potencialni starši morali biti bolj prilagodljivi. To pomeni, da bi ljudje morali biti bolj občutljivi za otroke romskega porekla in drugih porekel, tako da bi bil postopek lažji (Socialna delavka na Hrvaškem III, CZSS Rijeka; 2019).

Možen korak za izboljšanje učinkovitosti sistema posvojitve so reforme v samem postopku in boljše sodelovanje med strokovnjaki, ki pri samem procesu sodelujejo. Pomembno bi bilo izpopolniti register otrok z bolj jasnimi kategorijami težav s katerimi se srečujejo otroci, izboljšati kvaliteto strokovnih ocen primernosti potencialnih posvojiteljev, izboljšanje protokola in pravilnika o postopku posvojitve, uvedba novih inovativnih pristopov pri prepoznavnosti otrok in podpora potencialnih posvojiteljev. Primerno bi bilo uporabljati različne pristope za različne kategorije otrok, kot so na primer denarna pomoč države, fleksibilnost delovnega časa, daljši posvojiteljski dopusti, dostopnost kombiniranega dostopa do storitev in uslug, podpora, dodatne obrazložitve ipd. Pri posvojitvi otrok iz etničnih manjšin je pomembno, da se spremeni stališče družbe – predvsem do Romskih otrok. Potrebno je uvesti preišljen pristop za napredovanje učinkovitosti pri postopku posvojitve, ki imajo lahko kratkoročne, srednjeročne ali dolgoročne učinke na priložnosti, da se otrokom poišče družino (Matković idr., 2016, str. 8-9).

4. 3 Predlogi za boljše sodelovanje

Socialne delavke obeh držav so kot ključno stvar za lažje in boljše sodelovanje med državama izpostavile, da bi potrebovale poenotene predpise, dogovor oziroma sporazum in enostavnejše postopke.

Želim si, da bi boljše spoznala sisteme držav posebno sistem Hrvaške, saj je to država, ki nam je relativno blizu. Želela bi si, da vzpostavimo sodelovanje s Hrvaško, nekakšen sporazum, sestanke itd. (Socialna delavka v Sloveniji I, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Da bi bil postopek enostavnejši, cenejši, da ne bi potrebovali uradnih prevajalcev, da ne bi bilo tako zamudno, da par pride do otroka. Potrebovali bi tudi to, da npr. Hrvaška in tudi

nekatero druge države dajo otroke v posvojitev ne, da jih zadržujejo v sirotišnicah (Socialna delavka v Sloveniji II, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Mislím, da bi za boljše sodelovanje potrebovali krajše in cenejše postopke posvojitve, saj si veliko ljudi ne more privoščiti, da plača za otroka. Najverjetneje bi potrebovali več sporazumov z ostalimi državami, tako tudi s Slovenijo in bi tako bilo lažje (Socialna delavka na Hrvaškem I, CZSS Rijeka; 2019).

Mislím, da bi bilo lažje, če bi se naredili/napisali nekakšni univerzalni koraki za posvojitve med državama. Bilo bi lažje, saj ima vsaka država neke svoje zahteve in korake (Socialna delavka na Hrvaškem II, CZSS Rijeka; 2019).

Mením, da bi bilo dobro, da se spremembe začnejo na ministrstvu. Postopki so zelo dragi pa mislím, da bi bilo dobro, če bi bili cenejši (Socialna delavka na Hrvaškem III, CZSS Rijeka; 2019).

Najverjetneje nekakšen sporazum in neke poenotene predpise, da bi bil postopek krajši in enostavnejši (Socialna delavka na Hrvaškem IV, CZSS Rijeka; 2019).

Izstopa potreba po vzpostavitvi sodelovanja oziroma stikov med strokovnjakinjami.

Spoznati sistem države in večje sodelovanje s socialnimi delavkami iz Hrvaške (Socialna delavka v Sloveniji III, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Med Slovenijo in Hrvaško bi želela več kontakta med socialnimi delavkami in pa to, da bi Hrvaška več otrok ponudila nam na primer ne pa jih zadrževala v različnih zavodih za otroke oziroma sirotišnicami (Socialna delavka v Sloveniji IV, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Najprej seveda nek kontakt, da se spol začne sodelovanje med nami – socialnimi delavkami (Socialna delavka v Sloveniji V, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Nek skupen dogovor. Ampak v primeru, ko smo države sosede bi lahko imeli nekakšna skupinska druženja socialnih delavcev (Socialna delavka na Hrvaškem V, CZSS Rijeka; 2019).

4.4 Dodatno izobraževanje

Socialne delavke iz Slovenije dobijo informacije predvsem iz MDDSZ. Pomembne podatke dobijo tudi preko medsebojnega sodelovanja oziroma med strokovnimi timi, od vodstva, iz različnih spletnih virov in preko društva Deteljica³⁶. Informacije se navezujejo predvsem na spremembe v zakonodaji.

Informacije dobimo iz ministrstva in iz zakona, ter medsebojnega sodelovanja z drugimi socialnimi delavkami s katerimi smo v stiku (Socialna delavka v Sloveniji I, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Informacije, če pride do kakršnekoli spremembe dobimo iz Ministrstva oziroma med sodelavci iz področja posvojitev, ki so se srečali s problematiko (Socialna delavka v Sloveniji II, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Informacije dobimo iz ministrstva in pa iz njihove spletne strani. Veliko informacij dobimo tudi od društva Deteljica, ki je prostovoljno združenje posvojiteljev, posvojencev, rejnikov in rejencev (Socialna delavka v Sloveniji III, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Informacije nam posreduje pomočnica direktorice, ki informacije dobi od Ministrstva (Socialna delavka v Sloveniji IV, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Informacije o spremembah ipd. dobimo največkrat od ministrstva preko elektronske pošte. Na strokovnih timih potem diskutiramo o tem kako naj bodo spremembe izpeljane (Socialna delavka v Sloveniji V, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Socialne delavke iz Hrvaške dobijo informacije iz ministrstva, od različnih nevladnih organizacij, drugih centrov, preko medsebojnega sodelovanja, iz strokovne literature, izobraževanj ali neposredno iz prakse. Navezujejo se na število otrok in število potencialnih posvojiteljev ter na njihove značilnosti. Obveščeni so tudi o primerih iz prakse, o težavah, ki so nastale pri določenih primerih posvojitve in o spremembah v zakonodaji.

³⁶ Deteljica – prostovoljno združenje posvojiteljev, posvojencev, rejnikov, rejencev. <https://www.deteljica.si/>

Informacije dobimo od ministrstva in od različnih društev, ki nam informacije posredujejo preko službene elektronske pošte. Dobimo aktualne informacije o številu otrok in o številu potencialnih posvojiteljev. Informacije velikokrat dobimo tudi od drugih CZSS (Socialna delavka na Hrvaškem I, CZSS Rijeka; 2019).

Informacije dobim preko znancev iz drugih centrov za socialno delo. Med seboj izmenjujemo informacije o potencialnih posvojiteljih iz naših regij in različne primere s katerimi se srečujemo. Zelo je pomembno, da med seboj govorimo o potencialnih posvojiteljih (Socialna delavka na Hrvaškem II, CZSS Rijeka; 2019).

Informacije dobimo od drugih centrov za socialno delo. Vsaka socialna delavka drugače pridobiva informacije. Nekatere prebirajo različne aktualne članke na temo posvojitve, nekatere se udeležujejo različnih treningov na temo posvojitve, nekatere pa se učijo iz prakse. Informacije so večinoma o številu otrok in potencialnih starših ali pa o težkih primerih posvojitve, ki so aktualni v tem trenutku (Socialna delavka na Hrvaškem III, CZSS Rijeka; 2019).

Vse potrebne informacije in spremembe nam sporoči ministrstvo in drugi CZSS na Hrvaškem. Dobimo informacije o potencialnih starših, ki iščejo otroka za posvojitev (Socialna delavka na Hrvaškem IV, CZSS Rijeka; 2019).

Informacije dobimo na spletni strani »Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku«. V glavnem dobimo informacije, ko pride do spremembe (Socialna delavka na Hrvaškem V, CZSS Rijeka; 2019).

Sklepamo lahko, da informacije vse socialne delavke dobijo neposredno iz ministrstva, ki jih obvešča o spremembah v zakonodaji, ki so za delo relevantne. V manjši meri te informacije dobijo tudi od nevladnih organizacij in z medsebojnim sodelovanjem.

Pridobivanje kompetenc

Socialne delavke, ki delujejo na področju posvojitve pri svojem delu najbolj pogrešajo izkušnje in dodatno usposabljanje. Potrebujejo več izobraževanja in predvsem več medsebojnega sodelovanja preko strokovnih timov. Večkrat so izpostavile, da bi morale priti do korenitih sprememb v miselnosti ljudi, predvsem v odprtosti za posvojitev otrok z določenimi težavami v razvoju. Nujne so spremembe postopkov – ti bi morali biti preprostejši, bolj prilagojeni in hitrejši, racionalnejši, vključevati bi morali manjše število različnih strokovnjakov, vsaj na prvi ravni s potencialnimi posvojitelji, potrebne je več pravne pomoči in več aktivnih podpornih skupin.

Pogrešam več izkušenj, več izobraževanja in predvsem več sodelovanja med socialnimi delavkami v Sloveniji (Socialna delavka v Sloveniji I, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Kot sem povedala, pogrešam več otrok in krajše, enostavnejše postopke, kar pa ni odvisno od mene. Želim si več sodelovanja med socialnimi delavkami in več predstavitev primerov posvojitve na katerih lahko svoje znanje nadgradim (Socialna delavka v Sloveniji II, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Pogrešam predvsem medsebojno sodelovanje med socialnimi delavkami. Posvojitev je v Sloveniji relativno malo tako, da se socialne delavke srečamo s par posvojitvami v svoji karieri (Socialna delavka v Sloveniji III, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Pogrešam nekakšno pravno pomoč pri meddržavnih posvojitvah. Vsaka država ima drugačen pravni sistem in tudi če so zakoni na področju posvojitve podobni še vedno prihaja do težav (Socialna delavka v Sloveniji IV, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Pogrešam več podpornih skupin za potencialne posvojitelje in njihove posvojence oziroma, da bi bile te podporne skupine bolj aktivne po celi Sloveniji (Socialna delavka v Sloveniji V, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Večje število posvojiteljev, ki so strpni v odnosu na posvojitev otroka z določenimi lastnostmi (Socialna delavka na Hrvaškem I, CZSS Rijeka; 2019).

Želim, da bi bili postopki bolj prilagodljivi novim staršem in da bi bile socialne delavke bolj pripravljene na postopek posvojitve (Socialna delavka na Hrvaškem II, CZSS Rijeka; 2019).

Mislim, da bi lahko obstajal nekakšen tim strokovnih delavk iz področja posvojitve. Postopek in potencialni posvojitelji so včasih zelo kompleksni in mislim, da nam primanjkuje sodelovanja (Socialna delavka na Hrvaškem III, CZSS Rijeka; 2019).

To, da bi bili postopki hitrejši, saj se veliko ljudi odloči za posvojitev na nek tretji način in država jim tako ne more ponuditi varnosti (Socialna delavka na Hrvaškem IV, CZSS Rijeka; 2019).

Da bi s potencialni posvojitelji vsaj na prvi ravni delalo manj ljudi. Mislim, da je družina pod velikim stresom na začetku, saj morajo z njimi delati tako socialni delavci, psihologi kot tudi pedagogi itd. (Socialna delavka na Hrvaškem V, CZSS Rijeka; 2019).

Želje za boljšo izobrazbo

Socialne delavke obeh držav so bile pri izražanju želja glede izobraževanja na področju posvojitve dokaj enotne. Želijo si več informacij iz same prakse. S tem namenom bi si želele aktiv za posvojitev, ki bi združeval socialne delavke iz vseh centrov in tesnejše sodelovanje le teh. Predvsem bi si želele več informacij in dodatnega izobraževanja že na sami študijski poti ter kasneje pri samem delu.

Želela bi si več informacij iz prakse, torej več izkušenj drugih centrov in socialnih delavk, več informacij o posvojitvah in otrocih iz tujine, saj je pri nas malo otrok in veliko potencialnih staršev. Fond za izobraževanje zaposlenih na centru je premajhen, torej si želim več denarja namenjenega izobraževanju, saj se ta denar potem porazdeli na izobraževanja o temah, ki so bolj aktualne v trenutku kot posvojitve. Želim si tudi aktiv za posvojitev, ki bi združeval centre (Socialna delavka v Sloveniji I, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Absolutno več izobraževanj, bolj raznolika izobraževanja, ki bi izhajala iz primerov. Že možnost izbire izobraževanja na našem področju je zelo majhna. Želim si tudi, da bi na Fakulteti za socialno delo bilo več ozaveščanja o samih možnostih in problematiki posvojitve (Socialna delavka v Sloveniji II, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Želim si več izobraževanja že na sami fakulteti, saj so posvojitve izredno kompleksni postopki kjer gre za družino in je potrebno veliko več izkušenj in praktičnega usposabljanja kot nam ga nudijo tekom študija (Socialna delavka v Sloveniji IV, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Več izobraževanj! V letu 2019 centrom ni bilo ponujeno niti eno izobraževanje na temo posvojitve. Več izkušenj, dilem, problemov iz prakse potrebujem (Socialna delavka v Sloveniji V, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Z dodatno izobrazbo in izmenjavo izkušenj je mogoče izboljšati prakso in standardizirati postopek. Socialni delavci smo skozi svoje študentsko izobraževanje dobili dovolj informacij o predpisih in imamo tako s tem znanjem dobro podlago za delo s posvojitvami (Socialna delavka na Hrvaškem I, CZSS Rijeka; 2019).

Želela bi več informacij že na sami fakulteti. Vse kar sem se naučila o posvojitvah sem se naučila tekom dela. Želim, da bi bodoče socialne delavke prišle na delovno mesto z več izkušnjami kako delati z otroki, kako delati z bodočimi starši, kakšne informacije jim posredovati in podobne stvari (Socialna delavka na Hrvaškem II, CZSS Rijeka; 2019).

Tako kot sem rekla bi si želela več sodelovanja in izmenjevanja različnih informacij ter da se učimo iz prakse in ne samo iz zakonov in predpisov (Socialna delavka na Hrvaškem III, CZSS Rijeka; 2019).

Več primerov dobre prakse drugih socialnih delavcev (Socialna delavka na Hrvaškem V, CZSS Rijeka; 2019).

Med pogovori je bilo zaznati tudi željo po tesnejšem sodelovanju z nevladnimi organizacijami, kot sta na primer društvo Deteljica in Adopta.

Želela bi si bolj tesnega sodelovanja z društvom Deteljica, skupna srečanja, izmenjevanje izkušenj in pa prenos informacij. Želela bi si tudi cenejša in bolj številčna izobraževanja namenjena socialnim delavcem zaposlenim na centrih za socialno delo (Socialna delavka v Sloveniji III, CSD Ilirska Bistrica; 2019).

Dodatno izobraževanje je vedno potrebno. Želela bi si, da bi se CZSS več povezovali z nevladnimi organizacijami, ki se ukvarjajo s posvojitvami npr. društvo »Adopta« (Socialna delavka na Hrvaškem IV, CZSS Rijeka; 2019).

Sklep

Zakonodaja na področju posvojitve je tako v Sloveniji kot na Hrvaškem naravnana tako, da varuje pravice otrok. Zakonodaja je v osnovi enaka, razen nekaterih podrobnosti, ki jih vsaka država ureja po svoje. Zanimivo je, da Slovenija zakonsko ne določa odprte posvojitve, torej v celotni ne upošteva otrokove koristi. Sklepamo lahko, da ni večjih razlik med samo izvedbo postopka oziroma potekom postopka posvojitve v Sloveniji in na Hrvaškem. Skupno je to, da je za postopek posvojitve potrebno veliko birokracije. Ena od razlik med državama je tudi ta, da imajo na Hrvaškem šolo za potencialne posvojitelje, kjer se naučijo novih veščin o vzgoji otrok. Razlika je tudi pri večjem številu otrok, ki bi jih starši lahko posvojili na Hrvaškem, saj je v domovih za otroke dosti otrok, kar kaže na slabo urejenost reproduktivnih pravic žensk in močnejše učinke patriarhata.

Intervjuvanke so povedale, da sta postopka v obeh omenjenih državah zamudna, da potrebujeta veliko pravne dokumentacije, pogovorov in časa. Pomembna ugotovitev, ki se je izpostavila tekom raziskovanja je ta, da to, da ni otrok za posvojitve ne smemo jemati kot problem. Socialne delavke so postavljene pred mnoge izzive zato je pomembno, da se ravnajo po etičnih kodeksih obeh držav, ki pravita, da je potrebno vse uporabnike obravnavati enakovredno ne glede na spol, starost, veroizpoved ali zakonski stan. Iz pogovorov lahko sklepamo, da socialne delavke nimajo etičnih dilem, ampak da se le-te pojavljajo pri mlajših socialnih delavkah in pri samih potencialnih posvojiteljih, ki ne želijo posvojiti otroka s težavami v razvoju. Pomembno se je zavedati pravice potencialnih posvojiteljev, ki pravi, da če bodoči starši niso pripravljeni sprejeti vsakega otroka moramo to upoštevati.

Iz pogovorov je mogoče sklepati, da državi med seboj ne sodelujeta. Hrvaški sistem je naravnana tako, da veliko otrok ostane v domovih za otroke in ne gredo v posvojitve. Sodelovanje med strokovnjaki je pri nas usklajeno, ampak odnosi med njimi niso vedno na primerni strokovni ravni. Na Hrvaškem je primer dobre prakse pokazal ravno obratno, saj jim sodelovanje z drugimi strokovnjaki prinaša olajšanje pri delu.

Ravno tako, pri meddržavnih posvojitvah v obeh državah ne prihaja do bistvenih razlik. Pomembna je Haaška konvencija, ki zagotavlja, da ima posamezna država etnične smernice in

formalnopravne poti, da ne bi prihajalo do zlorab. Postopke otežujejo raznolike zakonodaje tujih držav in delo na dveh stopnjah.

5 ZAKLJUČEK

Z raziskavo, ki sem jo izvedla v okviru svoje diplomske naloge ter s pregledom številne literature o notranjih in mednarodnih posvojitvah, sem prišla do zaključka, da so posvojitve eden od pomembnejših upravnih postopkov, ki jih vodijo centri za socialno delo. Postopki so v obeh državah zamudni, potrebujejo veliko pravne dokumentacije, pogovorov in časa. Slovenija in Hrvaška med seboj ne sodelujeta, saj sta obe državi, državi, ki iščeta otroke za posvojitvev.

Z raziskavo sem ugotovila, da med postopkoma posvojitve v Sloveniji in Hrvaški ni bistvene razlike. Razlika se pojavi pri organih odločanja. Pri nas ima to pristojnost sodišče, ki upošteva mnenje centra, na Hrvaškem pa postopek v celoti vodijo centri. Presenetilo me je dejstvo, da Slovenija nima uzakonjene odprte posvojitve, torej da ni naravnana na koncept odprte posvojitve kar pomeni, da pravica otroka do stvarnosti ni dosledno upoštevana. Omejitve in zahteve glede posvojiteljev so v državah enake, tudi posvojitve s strani istospolnih parov ni dovoljena.

Ravno tako ni razlike, ko gre za postopek meddržavne posvojitve. Oba postopka sta zamudna, trajata tudi nekaj let in socialne delavke niso dobro informirane o samem postopku. Možnosti dodatnega izobraževanja so, vendar je o potrebah potrebno ozavestiti tako fakulteto, kakor tudi druge izobraževalne ustanove, ki bi ponudile kvalitetno, ugodno in dostopno dodatno izobraževanje.

Za dobro in kompetentno delo morajo socialne delavke, poleg empatije, privrženosti, sočutnosti, izkušenj na področju posvojitvev ter komunikativnosti, delovati v strokovnem okolju, saj odnosi med sodelavci, vodstvom centra in ostalimi strokovnjaki, vplivajo na kvaliteto opravljenega dela. Socialne delavke iz obeh držav upoštevajo etični kodeks in nudijo pomoč vsem, ne glede na biološke, nacionalne, verske in druge razlike.

Na področju postopkov posvojitvev bi morale priti do določenih sprememb na področju zakonodaje in rejništva. Zakon je preveč zaščitniški za potrebe drugih, ne pa za potrebe otrok. Sprememba miselnosti je ena izmed nujnih sprememb, saj se vsi vključeni v postopek posvojitve srečujejo z izzivi sodobnega časa.

Glede na preučeno teorijo, opravljeno raziskavo ter izkušenj iz prakse na centru za socialno delo podajam nekaj predlogov za boljše delovanje socialnih delavk na področju posvojitve. Priporočljivo bi bilo več medsebojnega sodelovanja med socialnimi delavkami. Med skupno sodelovanje sodi tudi sodelovanje z drugimi strokovnjaki, ki sodelujejo pri postopku posvojitve, kot sta na primer »team buildingi« in skupne supervizije. Prav tako bi bilo dobro sodelovati in komunicirati s socialnimi delavkami na drugih centrih, tudi tistimi v tujini. Za lažje sodelovanje med samima državama, bi bilo potrebno dopolniti znanje na področju sistema in zakonodaje tuje države. Potencialne posvojitelje bi bilo potrebno dodatno informirati o samem postopku ter izzivih, ki se lahko pojavljajo v postopku posvojitve. Pomembno bi bilo določiti univerzalna navodila in skupne sestanke. Dobrodošlo bi bilo tudi izobraževanje oziroma dodatno usposabljanje na področju posvojitve. Potrebni je več informacij iz same prakse, torej neposredne izkušnje drugih centrov in socialnih delavk. S tem namenom bi bili potrebni aktivni za posvojitve, ki bi vključevali socialne delavke iz več centrov za socialno delo. Več informacij bi bilo potrebno pridobiti tudi na sami Fakulteti za socialno delo, saj bi se tako lahko izognili etičnim dilemam pri mlajših socialnih delavkah. Za konec bi bilo priporočljivo večje sodelovanje z nevladnimi organizacijami in razmislek odločevalcem v smeri spremembe zakonodaje, ki bi omogočala odprte posvojitve in posvojitve istospolnih parov.

6 UPORABLJENA LITERATURA

1. Blažeka Kokorić, S. (2019). *Posvojenje – različite perspektive, isti cilj*. Zagreb: »Na drugih način«, udruga za pružanje psihosocijalne i pedagoške pomoči djeci, mladima i obitelji.
2. Buda, T. (2017). *Pravica do splava* (Diplomsko delo). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.
3. Dominelli, L. (1995). *Antirasistične perspektive v evropskem socialnem delu*. Socialno delo, letnik 34, številka 3.
4. Flaker, V. (1998). *Odpiranje norosti: Vzpon in padeč totalnih ustanov*. Ljubljana: *cf.
5. Geiger, M. (2006). *Okrugli stol: Društvena stigmatizacija žena – Primjer ženskih reproduktivnih prava*. Socijalna politika, godina 13, broj. 1, str. 101 – 114.
6. Gibbons L. J. in Rotabi S. K. (2012). *Intercountry Adoption: Policies, Practices, and Outcomes*. Saint Louis University.
7. Grgec – Petroci, V. (2019). *Zašto je važna priprema posvojitelja*. Iskustva iz prakse. Zagreb: »NA drugi način«.
8. Hafner Fink, M. (2007). *Družboslovno raziskovanje. Enotnost in raznolikost metod*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
9. Humljan Urh, Š. (2010). *Etnična (ne)občutljivost v izobraževanju za socialno delo*. Socialno delo, letnik 49, številka 2/3, str. 73-84, 193, 196.
10. Keržan, V. (2008). *Rejništvo skozi oči bivših rejencev* (Diplomsko delo). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.
11. Klun, M. (2008). *Posvojitev otrok kot oblika socialnega starševstva* (Diplomsko delo). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.

12. Kralj, S., Stanke M., K., Topčić-Rosenberg, D. (2014). *Problemi i potrebe posvojiteljskih obitelji tijekom procesa prilagodbe i integracije posvojene djece u obitelj, odgojno-obrazovne institucije i okoline* (Istraživanje). Zagreb: ADOPTA.
13. Laklija, M. (2011). *Pristupi udomiteljskoj skrbi za djecu u svojetu i čimbenici koji utječu na ishode udomiteljstva*. Socijalna politika, godina 18, broj. 3, str. 291-309.
14. Leskošek, V., Kodele, T. in Mešl, N. (2019). *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
15. Maleš, D. (2015). *Kako smo postali obitelj. Posvojenje – dio moje priče*. Zbornik radova. Zagreb: »Na drugi način«, udruga ta pružanje psihosocijalne i pedagoške pomoći djeci, mladima i obitelji.
16. Matković, P., Stanke M., K., Topčić-Rosenberg, D. (2016). *Prepreke posvojenju »teže posvojive djece«*. »I ovo dijete treba obitelj« (Istraživanje). Zagreb: ADOPTA.
17. Mesec B. , Rape Žiberna T., Rihtar L. (2009). *Načrtovanje raziskave. Študijsko gradivo za interno uporabo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
18. Mesec B. (2017/2018). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 2: Kvalitativne raziskave*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
19. National Association of Social Workers (2006). *Racism. In social work speaks: National Association of Social Workers Policy Statements 2006–2009*. Washington DC: NASW Press, 305–315.
20. Rezar, Irena (2009). *Mednarodne posvojitve kot oblika socialnega starševstva*. Socialno delo, letnik 48, številka 1/3, str. 51-64, 188, 194.
21. Šinkovec, E. (2010). *Meddržavne posvojitve otrok iz vzhodnoevropskih institucij v Sloveniji: socialnodelovna perspektiva* (Diplomsko delo). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.
22. Tajnšek Rapoša, P., Milošević Arnold V., Čačinović Vogrinčič G., Rozman V., Radonjič N., Bole M., Kovačec A., Mikolič M. in Rajšel S. (2002). *Postopki, organizacija in standardi na področju posvojitve*. Socialno delo, letnik 41, številka 1.

23. Vukasović, A. (1994). *Obnova obitelji – temelj hrvatskog napretka*. Socijalna politika, godina 1, broj. 4, str. 365-374.
24. Zaviršek, D. (2012). *Notranje in meddržavne posvojitve: Od osebnih izkušenj do dobre prakse*. Priročnik za razvijanje novih strokovnih kompetenc v socialnem varstvu. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
25. Zaviršek, D., Djoković, N., Redešić, L., Meden, K., Đogić, K. in Kožman, M. (2019). *Romske družine*. Priročnik za razumevanje etnične prakse v socialnem delu in drugih pomagajočih poklicih v podporo slovenskim Rominjam in Romom. Ljubljana: Društvo Mozaik – društvo otrok.
26. Zaviršek, D., Kobal, B., Čačinovič Vogrinčič G., Urh, Š., Sobočan, Ana M., Smolej, S., Dremelj, P., Žiberna, V., Klun, M. in Rezar, I. (2009). *Postopki, organizacija in standardi na področju posvojitvev*. Raziskovalno poročilo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
27. Zorn, J. (2003). *Antirasistična perspektiva v socialnem delu: kako prepoznati rasizem v vsakdanjem življenju in kulturna kompetentnost služb*. Socialno delo, letnik 42, številka 4/5.
28. Žganec, N., Miljenović, A. (2011). *Multikulturalizam u socijalnom radu*. Socijalna politika, godina 18, broj. 3, str. 311 – 330.

Pravni predpisi

1. Družinski zakonik (DZ) (2019). Ur. l. RS, št. 15/17, 21/18 – ZNOrg 22/19 – ZmatR-C.
2. Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic (MEKUOP) (1999). Ur. l. RS, št. 86/1999.
3. Kodeks etičnih načel v socialnem varstvu (2014). Ur. l. RS, št.50/14.
4. Konvencija o otrokovih pravicah (OZN) (1990). Generalna skupščina Združenih narodov z resolucijo št. 44/25. Pridobljeno 6. 11. 2019 s <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/organizacija-zdruzenih-narodov/konvencija-o-otrokovih-pravicah-ozn/>.
5. Obiteljski zakon (2015). NN 103/2015.

6. Ustava Republike Slovenije (URS) (1991). Ur. l. RS. št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99 in 75/16 – UZ70a).
7. Ustav Republike Hrvatske (1990). NN 56/90, 135/97,08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14).
8. Zakon o dedovanju (ZD) (1977). Ur. l. RS, št. 61/10, 40/11, 14/13, 99/13, 90/15,88/16, 31/18 in 73/18.
9. Zakon o državljanstvu Republike Slovenije (ZDRS) (1991). Ur. l. RS, št. 24/07– uradno prečiščeno besedilo in 40/17.
10. Zakon o liječništvu. NN 121/03, 117/08.
11. Zakon o ljekarništvu. NN 121/03, 142/06, 35/08, 117/08.
12. Zakon o matičnem registru (ZMatR) (2003). Ur. l. RS, št. 11/11– uradno prečiščeno besedilo in 67/19.
13. Zakon o osebnem imenu (ZOI-1) (2006). Ur. l. RS, št. 20/06 in 43/19.
14. Zakon o ratifikaciji konvencije o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah (MKVO). (1999). Ur. l. RS. št. 45/1999.
15. Zakon o ratifikaciji sporazuma med vlado Republike Slovenije in vlado Republike Makedonije o meddržavnih posvojitvah (BMKMP) (2007). Ur. l. RS, št. 113/2007.
16. Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti (ZRIPS) (2017). Ur. l. RS, št. 65/05, 55/09 – odl. US, 18/16 – odl. US, 33/16 – ZPZ in 68/16 – ZPN.
17. Zakon o sestrinstvu. NN 121/03, 117/08, 57/11.
18. Zakon o socialnem varstvu (ZSV) (1992). Ur. l. RS, št. 23/07 – popr. 41/07 – popr., 61/10 – ZSVarPre, 62/10 – ZUPJS, 57/12, 39/16, 52/16 – ZPPreb-1, 15/17 – DZ, 29/17, 54/17, 21/18 – ZNOrg, 31/18 – ZOA-A in 28/19).
19. Zakon o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre) (2012). Ur. l. RS, št. 61/10, 40/11, 14/13, 99/13, 90/15, 88/16, 31/18 in 73/18.

20. Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-1) (2014). Ur. l. RS, št. 97/01, 76/03, 56/05, 111/05, 21/06, 47/06, 110/06, 114/06, 122/07, 10/08.
21. Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece (2009). NN 18/78, 88/09.
22. Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola. NN 92/14, 98/19.

Elektronski viri

1. Adopta – udruga za potporu posvajanju. (b.d.). Pridobljeno 11. 11. 2019 s <https://www.adopta.hr/>.
2. Center za socialno delo Primorsko – Notranjska, enota Ilirska Bistrica. (b.d.). Pridobljeno 6. 11. 2019 s <https://www.csd-slovenije.si/csd-primorsko-notranjska/enota-ilirska-bistrica/>.
3. Centar za socijalnu skrb Rijeka. (b.d.). Pridobljeno 3. 11. 2019 s <https://www.css-ri.hr/>.
4. Deteljica – Prostovoljno združenje posvojiteljev, posvojencev, rejnikov, rejencev. (b.d.). Pridobljeno 28. 5. 2020 s <https://www.deteljica.si/>.
5. Državni zavod za statistiku. (b.d.). Pridobljeno 28. 5. 2020 s <https://www.dzs.hr/>.
6. Etički kodeks socijalnih radnica i socijalnih radnika u djelatnosti socijalnog rada. (b.d.). Pridobljeno 20. 4. 2020 s <http://husr.hr/web/?p=460>.
7. Globalna izjava o etničnim načelima u socijalnom delu. (b.d.). Pridobljeno 15. 5. 2020 s <https://oldsite.iassw-aiets.org/wp-content/uploads/2019/09/GLOBAL-SW-STATEMENT.-SLOVENE-TRANSLATION.pdf>.
8. Hrvatska i Poljska: Zemlje iz kojih žene bježe radi pobačaja. (2019). Pridobljeno 16. 5. 2020 s <https://www.index.hr/vijesti/clanak/hrvatska-i-poljska-zemlje-iz-kojih-zene-bjeze-radi-pobacaja/2101511.aspx>.
9. Hrvatice masovno odlaze na pobačaj u Sloveniju. (2019). Pridobljeno 16. 5. 2020 s <https://www.index.hr/vijesti/clanak/hrvatice-masovno-odlaze-na-pobacaj-u-sloveniju/2079120.aspx>.

10. Hrvatski zavod za javno zdravstvo. (b.d.). Pridobljeno 8. 11. 2019 s <https://www.hzjz.hr/>.
11. Inštitut za javno zdravje (NIJZ). Podatkovni portal. (b.d.). Pridobljeno 11. 11. 2019 s https://podatki.nijz.si/pxweb/sl/NIJZ%20podatkovni%20portal/?px_language=sl&px_db=NIJZ%20podatkovni%20portal&rxid=428747aa-aa0e-42dc-a4d8-2dfd194937bf.
12. Katalog javnih pooblastil, nalog in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno. (2018). Pridobljeno 5. 11. 2019 s <https://www.scsd.si/katalogi/katalog-javnih-pooblastil/>.
13. Knežević, K. (2015). Abortus u Hrvatskoj spada u sivu zonu. Pridobljeno 16. 5. 2020 s <https://www.pariter.hr/abortus-u-hrvatskoj-spada-u-sivu-zonu/>.
14. Lasić, I. (2019). Pravo na pobačaj u Hrvatskoj sve teže dostupno. Pridobljeno 16. 5. 2020 s <https://www.dw.com/hr/pravo-na-poba%C4%8Daj-u-hrvatskoj-sve-te%C5%BEE-dostupno/a-50641985>.
15. Martinović, D. (2020). INTERVJU: LGBTIQ osobe žele postati roditelji iz vrlo sličnih razloga kao i heteroseksualna većina. Pridobljeno 14. 5. 2020 s <https://www.crol.hr/index.php/zivot/9886-intervju-lgbtqi-osobe-zele-postati-roditelji-iz-vrlo-slicnih-razloga-kao-i-heteroseksualna-vecina>.
16. Ministarstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (b.d.). Pridobljeno 4. 11. 2019 s <https://www.gov.si/drzavni-organi/ministrstva/ministrstvo-za-delo-druzino-socialne-zadeve-in-enake-moznosti/>.
17. Ministarstvo za demografiju , obitelj, mlade i socijalnu politiku. (b.d.). Pridobljeno 5. 11. 2019 s <https://mdomsp.gov.hr/>.
18. Ministarstvo za demografiju , obitelj, mlade i socijalnu politiku. Statistika izvješća. (b.d.). Pridobljeno 5. 11. 2019 s <https://mdomsp.gov.hr/pristup-informacijama/statisticka-izvjesca-1765/1765>.
19. Ministarstvo za demografiju , obitelj, mlade i socijalnu politiku. Adresar ustanova. (b.d.). Pridobljeno 20. 4. 2020 s <https://mdomsp.gov.hr/adresar-ustanova/1673>.
20. Ministarstvo za notranje zadeve. (b.d.). Pridobljeno 5. 11. 2019 s <https://www.gov.si/drzavni-organi/ministrstva/ministrstvo-za-notranje-zadeve/>.

21. Na drugi način: Edukacija i priprema (potencijalnih) posvojitelja – Škola za posvojitelje. (b.d.). Pridobljeno 21. 5. 2020 s <http://nadruginacin.hr/skola-za-posvojitelje/>.
22. Na drugi način – Udruga za pružanje psihosocijalne i pedagoške pomoći djeci, mladima i obitelji. (b.d.). Pridobljeno 21. 5. 2020 s <https://nadruginacin.hr/>.
23. Protokol o postupanju u postupcima posvajanja. (2016). Pridobljeno 10. 11. 2019 s <https://mdomsp.gov.hr/UserDocsImages/vijesti2016/Protokol%20o%20postupanju%20u%20postupcima%20posvojenja1.pdf>.
24. Sedlar, E.E. (2017). Hrvatske muke po posvajanju: birokracija, diskriminacija i godine čekanja. Pridobljeno 16. 5. 2020 s <https://www.crol.hr/index.php/zivot/9005-hrvatske-muke-po-posvajanju-birokracija-diskriminacija-i-godine-cekanja?rCH=2>.
25. SOS Dječje selo Hrvatska. (b.d.). Pridobljeno 21. 5. 2020 s <http://sos-dsh.hr/>.
26. Statistični urad Republike Slovenije. (b.d.). Pridobljeno 5. 11. 2019 s <https://www.stat.si/statweb>.

7 PRILOGE

7.1 Vprašalnik

1. Kako poteka postopek posvojitve?
2. Koliko časa približno traja postopek posvojitve od vloge para pa do same izvedbe posvojitve?
3. Kje prihaja do težav?
4. Katere so pomembne kvalitete, ki jih mora imeti socialna delavka na področju posvojitve?
5. Etične dileme?
6. Ali Republika Slovenija in Republika Hrvaška sodelujeta v primerih meddržavne posvojitve?
Primeri
7. Kako poteka postopek na področju meddržavnih posvojitvev?
8. Ali je postopek bolj zamuden?
9. Kaj si želite oziroma potrebujete za boljše sodelovanje med državama?
10. Kaj bi na področju posvojitve moralo biti drugače?
11. Od kje in katere informacije dobite iz področja posvojitvev?
12. Kaj vi, kot socialna delavka z veliko izkušnjami pogrešate na tem področju?
13. Kaj bi si vi dodatno želeli za boljšo izobrazbo na področju posvojitvev?
14. Kje bi moralo priti do sprememb?
15. Kaj so za vas največje težave

- Zakonodaja?